

Avrupa Birliği tarafından
finanse edilmektedir.

Yoksulluğun Önlenmesi, Sosyal Koruma ve Sosyal Yardımlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

Haritalama ve İzleme
Çalışması
2021-2024
Güncellemesi

2025

SEÇİL A. KAYA BAHÇE
EMEL MEMİŞ

Türkiye’de Katılımcı Demokrasinin Güçlendirilmesi: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin İzlenmesi Projesi Faz III

Yoksulluğun Önlenmesi, Sosyal Koruma ve Sosyal Yardımlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

**Haritalama ve İzleme Çalışması:
2021-2024 Güncellemesi**

**Doç. Dr. Seçil A. Kaya Bahçe
Doç. Dr. Emel Memiş**

Nisan 2025

CEİD YAYINLARI

Yoksulluğun Önlenmesi, Sosyal Koruma ve Sosyal Yardımlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği
Haritalama ve İzleme Çalışması 2021-2024 Güncellemesi

Kaynak gösterilmek kaydıyla yararlanılabilir.

ISBN: 978-625-7666-40-4

Tel: 0 312 440 04 84

www.ceid.org.tr

www.ceidizler.ceid.org.tr

Kapak/İç Tasarım: Hasan Kürşat Akcan

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. İçeriği yalnızca Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği sorumluluğundadır ve her zaman Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmaz.

DOÇ. DR. SEÇİL A. KAYA BAHÇE 1998 yılında ODTÜ Ekonomi Bölümü’nden lisans derecesiyle mezun olmuştur. Yüksek lisans ve doktora eğitimlerini de aynı bölümde sırasıyla 2001 ve 2005 yıllarında tamamlamıştır. 1998 yılında yine ODTÜ Ekonomi Bölümü’nde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başlayan Seçil, doktora eğitiminden sonra bir süreliğine İsveç Göteborg Üniversitesi’nde doktora sonrası araştırma için bulunmuştur. 2009 yılında Ankara Üniversitesi SBF İktisat Bölümü’nde öğretim üyesi olarak göreve başlamış olup halen aynı bölümde çalışmaktadır. Makroiktisat, iktisadi büyüme, işgücü piyasaları çalışma alanları arasındadır.

DOÇ. DR. EMEL MEMİŞ Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat Bölümü’nde öğretim üyesi yapmaktadır. Makroekonomi, toplumsal cinsiyet ve ekonomi alanında araştırmalar yürütmektedir. 2007’de Cinsiyet Eşitliği ve Ekonomi programına araştırmacı olarak katıldığı Levy Ekonomi Enstitüsünde karşılıksız emek, yoksulluk ve zaman yoksulluğu üzerine çalışmalara katkıda bulunmakta ve 2017 yılından itibaren Feminist İktisat (Feminist Economics) dergisinin yardımcı editörlüğü görevini yürütmektedir. Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG) bünyesindeki Kadın Emeği Çalışan Feminist Araştırmacılar Grubu üyesidir. Lisans ve yüksek lisans derecesini Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekonomi Bölümü’nden, Doktora derecesini de 2007’de Utah Üniversitesi’nden almıştır.

Teşekkür

Prof. Dr. Gülay Toksöz’e raporun hazırlanması ve tamamlanması sürecinde yol gösterici katkılarından ve metnin gelişmesini sağlayan önerilerinden ötürü çok teşekkür ederiz. Raporun hazırlanmasında onun özverili ve değerli görüşleri büyük katkı sağlamıştır. Eğer varsa, hatalar bize aittir.

İçindekiler

Teşekkür.....	5
İçindekiler	6
Tablolar Listesi	7
Şekiller Listesi	8
Kısaltmalar Listesi	9
Yönetici Özeti.....	10
Giriş.....	13
Uluslararası Gelişmeler.....	16
ÇOK BOYUTLU YOKSULLUĞUN ÖNLENMESİNE YÖNELİK ADIMLAR	16
Ulusal Gelişmeler	27
BELİRSİZLİKLER DÖNEMİNDE POLİTİKASIZLIK	27
YOKSULLUĞUN ÖNLENMESİ VE SOSYAL KORUMA ALANINDA SORUMLU KURUMLAR	31
Türkiye’de Mevcut Durum Analizi	37
GELİRE DAYALI HANEHALKI DÜZEYİNDE YOKSULLUK ÖLÇÜMLERİ YETERLİ Mİ?.....	43
Gösterge Ve Veri Kaynakları	57
MEVCUT ERİŞİLEBİLİR GÖSTERGELER: TÜİK HANEHALKI VERİ SETLERİNDEN HESAPLANABİLİR GÖSTERGELER	58
- CEİD ÖNERİLEN GÖSTERGELER	67
Kavramlar Ve Teknik Terimler	74
Kaynakça.....	78
Ek 1. Göstergelerle Mevcut Durum	80

Tablolar Listesi

Tablo 1. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre göreceli yoksul sayısı ve yoksulluk oranı, 2020-2024.....	39
Tablo 2. Gelir esaslı göreceli yoksul nüfusun cinsiyete ve eğitime göre dağılımı (medyan gelirin %50’sine göre), 2023.....	40
Tablo 3. Bölgelere ve cinsiyete göre göreceli yoksulluk oranları (medyan gelirin %60’ına göre).....	42
Tablo 4. Yaş gruplarına göre yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranı (%), 2015-2023	48
Tablo 5a. Sosyal yardım ve maaş alan kişi sayısı (Bin), 2020-2023.....	52
Tablo 6b. Sosyal koruma harcamalarının yardım türlerine göre dağılımı, 2020-2023	53
Tablo 7b. Emekli/Yaşlı Maaşlarının GSYİH’ya Oranı ve Emekli/İstihdam Oranı.....	54
Tablo 8a. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Sosyal Yardımlar	54
Tablo 9b. Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeleri	54
Tablo 10c. Yararlanıcı Sayısındaki Artışların Çok Üzerinde Aktarılan Tutarlara Örnekler ..	55
Tablo 11. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Mutlak Yoksulluk Oranı	58
Tablo 12. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Göreceli Yoksulluk Oranı	59
Tablo 13. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Maddi Yoksulluk Oranı ...	61
Tablo 14. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Sürekli Yoksulluk Oranı	63
Tablo 15. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Yoksulluk Açığı.....	64
Tablo 16. Hastalık/Sağlık Bakımı, Engellilik, Yaşlılık Yardımları	65
Tablo 17. Aile/Çocuk, İşsizlik, Konut Yardımları	66
Tablo 18. Sosyal Dışlanmaya Karşı Diğer Yardımlar	67
Tablo 19. Çalışma Standartlarına İlişkin, İşsizlik Ödeneğine İlişkin Önleyici Sosyal Koruma Göstergeleri.....	68
Tablo 20. Ebeveynlik İznine ve Hastalık İznine Dair Önleyici Sosyal Koruma Göstergeleri	69
Tablo 21. Engellilik ve İş Kazalarına Dair Önleyici Sosyal Koruma Göstergeleri	70
Tablo 22. Hanede Bakıma İhtiyacı Olan Fertlerin Özelliklerine Göre Mutlak Yoksulluk, Göreceli Yoksulluk ve Maddi Yoksulluk Oranı	71
Tablo 23. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı (ARÖPE).....	72
Tablo 24. Sosyal Yardımlarda Erişilebilirlik ve Kapsayıcılığa İlişkin Göstergeler.....	73
Tablo 25. OECD Ülkeleri Cinsiyete Göre Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı (%).....	80
Tablo 26. Yaş gruplarına göre yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranı, 2015-2023.....	83
Tablo 27. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ına göre hesaplanan sürekli yoksulluk,	84
Tablo 28. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - Türkiye.....	84
Tablo 29. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - İstanbul	88
Tablo 30. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - İzmir.....	91
Tablo 31. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - Bursa-Eskişehir- Bilecik.....	94
Tablo 32. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - Ankara	97
Tablo 33. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - Adana-Mersin	100
Tablo 34. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - Samsun-Amasya- Çorum- Tokat.....	103

Tablo 35. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Gaziantep – Adıyaman – Kilis.....	106
Tablo 36. Cinsiyete ve Alınan Yardımlara Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye.....	109
Tablo 37. Cinsiyete Göre Nakdi Çocuk Yardımı Alan Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye	110
Tablo 38. Cinsiyete Göre Nakdi Diğer Yardımlar Alan Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye	112
Tablo 39. Cinsiyete Göre Ayni Diğer Yardımlar Alan Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye	114
Tablo 40. ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetlerine Yönelik Veriler – Türkiye.....	116
Tablo 41. ASHB Türlerine Göre Sosyal Yardım Verileri- Yararlanıcı Başına Miktarlar (2003=100) – Türkiye	118
Tablo 42. ASHB Çocuk Hizmetlerine İlişkin Veriler – Türkiye.....	134

Şekiller Listesi

Şekil 1. CEİD – Eğitim Düzeyine Göre Görelî Yoksulluk Oranları- Kadın (%)	38
Şekil 2. OECD Ülkelerinde Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı (%) - 2021 - Kadın.....	46
Şekil 3. Sosyal Koruma Harcamalarının GSYİH İçinde Oranı (%).....	49
Şekil 4. Yıllık Enflasyon Oranı (%) Türkiye- ABD- G20 - OECD	82

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
AIHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AROEPE	At Risk of Poverty or Social Exclusion (Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Olanlar)
ASF	Avrupa Sosyal Fonu
ASHB	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
ASŞ	Avrupa Sosyal Şartı
BM	Birleşmiş Milletler
CEDAW	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi (Tasfiye Edilmesi Sözleşmesi))
CEO	Chief Executive Officer (Yönetim Kurulu Başkanı)
CSW	Commission on the Status of Women (Kadının Statüsü Komisyonu)
DB	Dünya Bankası
EIGE	Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü
ESoKHUS	Ekonomik ve Sosyal Haklar Uluslararası Sözleşmesi
GSYİH	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
GYKA	Gelir Yaşam Koşulları Anketi
HBA	Hanehalkı Bütçe Anketi
İHEB	İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (Universal Declaration of Human Rights)
ILO	The International Labor Organization (Uluslararası Çalışma Örgütü)
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
KİPAP	Kadın İstihdamı için Pozitif Ayrımcılık Projesi
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSK	Kadının Statüsü Komisyonu
LAC	Latin American Countries (Latin America Ülkeleri)
LWI	Low Work Intensity (Düşük iş yoğunluğu)
MENA	Middle East North Africa (Ortadoğu ve Kuzey Afrika)
MPI	Multidimensional Poverty Index (Çokboyutlu Yoksulluk Endeksi)
NEET	Not in Education, Employment, or Training (Ne Eğitimde Ne İstihdamda)
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OVP	Orta Vadeli Program
PEEP	Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu (Beijing Declaration and Platform for Action)
SAGP	Satınalma Gücü Paritesi
SBB	Strateji Bütçe Başkanlığı
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UN	United Nations (Birleşmiş Milletler)
UNDP	United Nations Development Programme
UNW	United Nations Women (Birleşmiş Milletler Kadın Birimi)

Yönetici Özeti

2021-24 yılları arasında Türkiye’de yoksulluk ve sosyal koruma bağlamındaki gelişmeleri inceleyen bu rapor, 2022 yılında ilki yayınlanan ‘CEİD Yoksullukla Mücadele, Sosyal Koruma ve Sosyal Yardımlarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği’ başlıklı Haritalama ve İzleme Çalışması’nın güncellenmiş halidir. Rapor, alana ilişkin son dönemdeki uluslararası ve ulusal gelişmelerin yanı sıra göstergelerle mevcut durumun bir değerlendirmesini sunmaktadır.

Yoksulluk ve sosyal koruma bağlamında uluslararası insan hakları alanında son yıllarda yaşanan en önemli gelişme, BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’nin (CSW) 68. toplantısını yoksulluk teması etrafında gerçekleştirmiş olmasıdır. Bu toplantıda sürdürülebilir, kapsayıcı ve insan hakları temelli bir ekonominin, kadınların ekonomik özerkliğinin, haklara erişiminin ve kapsayıcı ekonomik büyümenin yoksulluğun ortadan kaldırılması, sosyal adalet ve sürdürülebilir kalkınma için kilit öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Kadınların ekonomik bağımsızlığını sağlamak için ev işlerinin yükünü paylaşmaya yönelik tedbirler, insan hakları temelli bir ekonomiye yönelik önemli bir adım olarak vurgulanmıştır.

Ulusal düzeyde ise 6-7 Şubat 2023 tarihlerinde Türkiye’yi vuran büyük depremler, yoksulluk ve sosyal koruma üzerinde derinlemesine etkiler yaratmıştır. Deprem özellikle kadınlar, kız çocukları, yaşlılar, hasta bireyler ve mülteciler gibi kırılgan grupları daha fazla etkilediği gözlemlenmiştir. Afetlerin yoksullukla olan karşılıklı ilişkisi, geçim kaynaklarının kaybı, yerinden edilme ve sağlık hizmetlerine erişimdeki zorluklar gibi faktörlerle derinleşmiştir.

2021-2024 dönemi aynı zamanda, Türkiye’de yüksek enflasyonun özellikle düşük gelirli haneler üzerinde ciddi baskılar yarattığı, devam eden geçim kriziyle karakterize olmuş bir dönemdir. Artan gıda fiyatları, enerji faturaları ve kiralara, barınma ve beslenme maliyetlerini artırırken, yüksek faiz oranları ve işsizlik, geçim krizini daha da kötüleştirmiştir. Ekonomik krizin toplumun geneli üzerinde eşitsiz etkileriyle, güvencesiz çalışmanın yaygınlaşması, düşük gelirli hanelerin yoksullaşmasını hızlandırmıştır. Ancak aynı dönemde Türkiye’nin ekonomi politikaları ise giderek artan bir şekilde girişimcilik ve kooperatifçilik gibi işgücü piyasasıyla sınırlı kadın istihdamına odaklanmakta, kadın yoksulluğunu bağımsız bir sorun olarak ele almamaktadır. Bu rapor, kalkınma planlarını ve orta vadeli programları inceleyerek, kadın yoksulluğunu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele alan somut politikaların eksikliğini vurgulamaktadır.

Krizle mücadele kapsamında uygulanan tasarruf tedbirleri, sosyal koruma sistemini olumsuz etkilemiş olup özellikle kadınların bakım yükünü artıran sonuçlara yol açmaktadır. Kamu hizmetlerine yönelik yapılan bütçe kısıtlamaları ve Türkiye'nin afetlerin ardından hızla normalleşme iddiaları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini artıran yoksulluk ve sosyal koruma politikalarındaki eksiklikleri gözler önüne sermektedir.

Raporun ilerleyen bölümlerinde Türkiye'de yoksulluk ve sosyal koruma istatistikleri toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden incelenmektedir. Aynı zamanda sosyal korumadan sorumlu kurumlar arasında yer alan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın sosyal yardım verileri kullanılarak hesaplanan gösterge değerleri dönem itibarıyla değerlendirilmektedir.

Resmi verilere göre, 2023 yılında Türkiye'de kişi başına düşen ortalama gelir yıllık 13.605 ABD dolarıdır. Ancak bu gelir, en yüksek yoksulluk sınırı olarak belirlenen gelir düzeyine (95.366 TL/yıl) kıyasla çok yüksektir. Türkiye'de nüfusun dörtte birinden daha fazlası (%28,9) yıllık 95.366 TL sınırın altında gelire sahiptir. 2024 yılında yoksul nüfus 24,3 milyon kişiye yükselmiştir. Düşük eğitim düzeyi ile yoksulluk arasındaki bağlantı kadınlar için daha belirgindir. 2023 verilerine göre yoksul kadınların %19,6'sı okuma yazma bilmemekte, %13'ü ise bir okul bitirmemiştir. 2021 yılına kıyasla, kadınlar için yoksulluk oranları, özellikle düşük eğitim seviyelerinde önemli ölçüde artmıştır. Bu bulgular, Türkiye'de yoksulluğun cinsiyetçi bir yapıya sahip olduğunu ve düşük eğitim düzeyine sahip kadınların yoksulluk riskinin giderek arttığını göstermektedir.

Türkiye'nin sosyal koruma harcamaları OECD ortalamalarının oldukça altındadır. 2023 yılı itibarıyla kamu sosyal koruma harcamaları GSYH'nin %12,4'üne denk gelirken, OECD ortalaması %20,1'dir. Bu harcamaların yaklaşık yarısı emekli ve yaşlı bireylere yapılan ödemelerden oluşmaktadır. Emekli ve yaşlılara yapılan harcamaların GSYH oranı 2020 yılında %5,98 kadar düşük bir düzeyden daha da azalarak 2024 yılında %4.43'e düşmüştür. 2020-24 yıllarında emeklilerin toplam yurt içi gelirden aldığı pay ortalama olarak yıllık -%6 değişim göstermektedir. Aynı zamanda emekli sayısının özellikle 2023 yılındaki artışla dört yılda yıllık ortalama %3 düzeyinde artması, emekli başına düşen sosyal koruma harcamasının ne kadar geride bırakıldığını da açıkça göstermektedir. Yaşlı nüfusun yoksullaşmasının ardında bu temel eğilimler bulunmaktadır. Sağlık ve bakım yardımları ikinci en büyük harcama kalemini oluşturmaktadır. Türkiye'de kadınların sosyal koruma yardımlarından yararlanması, yardım türüne göre erkeklerden önemli ölçüde farklılaşmaktadır. 2023 yılında emekli maaşı alan kişi sayısında önemli bir artış olmuş, ancak bu artışın yalnızca beşte birini kadınlar oluşturmuştur. Bu dönemde, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar gibi bazı programlarda yararlanıcı sayısı azalmıştır. 2020 ve 2024 yılları arasında sosyal yardımların reel satın alma gücü

azalırken, bazı yeni sosyal yardım programlarında yüksek bütçe artışları görülmüştür. Türkiye’de sosyal yardımların etkinliği ve sosyal koruma harcamalarının adil dağılımı konusunda daha fazla analiz yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, rapor, Türkiye’de 2021-2024 döneminde afetler ve ekonomik kriz ile derinleşen yoksullukla mücadelede gerekli kamusal politika adımlarının atılmasının aksine, yetersiz ve eşitsiz uygulamaların hâkim olduğunu ortaya koymaktadır. Yoksulluk ve sosyal koruma alanındaki politikaların, toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken, etkili ve kesişimsel bir yaklaşım benimsenerek belirlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Giriş

Afetlerin Ardından Geçim Krizi ve Yoksullaşma

2021-2024 dönemine bakıldığında, Türkiye’de yaşanan en önemli olay 6-7 Şubat 2023'te Türkiye'nin 11 ilini vuran depremlerdir. Bölge tarihindeki en yıkıcı ve ölümcül felaketlerden biri olan bu olayda on binlerce insan hayatını kaybetmiş, yüz binlercesi de barınma hakkından mahrum kalmıştır. Afetten etkilenen iller, Türkiye nüfusunun %17'sine ve işgücünün %12'sine ev sahipliği yapmaktadır ve afet öncesinde yapısal yoksulluğun en yüksek olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Yoksulluk ve deprem gibi afetler arasında birbirini etkileyen bir neden-sonuç ilişkisi vardır. Afetler yoksulluğu derinleştirirken, yoksulluk da afetlere karşı kırılganlığı artırmaktadır.

Afetlerin yoksullaştırma etkileri literatürde geniş çapta incelenmiş olup, bu etkiler arasında geçim kaynaklarının kaybı, zorunlu yerinden edilme, sağlık hizmetlerine erişimde kısıtlılık, gıda güvencesizliği ve eğitimde aksama gibi unsurlar öne çıkmaktadır. Bölge özelinde değerlendirildiğinde, söz konusu olumsuzluklardan orantısız şekilde etkilenen kesimler arasında yaşlı, hasta, bakıma ihtiyacı olan fertler ve küçük çocuklar bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, deprem illerinde bu demografik grupların toplam nüfusa oranı, ülke genel ortalamasının üzerindedir. Buna ek olarak, nitel araştırmalar, yoksulluğun ve ekonomik eşitsizliklerin cinsiyetçi doğası nedeniyle, depremin etkisiyle kadınların ve kız çocuklarının yoksulluk riskinin daha fazla arttığını ve ekonomik olduğu kadar fiziksel şiddetin de derinleştiğini ortaya koymuştur (UN Women, 2024).

Öte yandan, ülkedeki Suriyeli mülteci nüfusunun yaklaşık üçte birinin bu bölgede yaşadığı düşünüldüğünde, göçmen ve mülteci toplulukların karşı karşıya kaldığı çok boyutlu kırılganlıkların depremin etkilerini daha da derinleştirdiği söylenebilir. Bu bağlamda, afetten etkilenen grupların yoksulluk risklerinin daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi ve afet sonrası toparlanma için yoksulluğu önleyici politikaların kesişimsel boyutları gözetilerek geliştirilmesi öncelikli olmalıdır. Ancak ne yazık ki TÜİK tarafından düzenli olarak elde edilen veri ve istatistikler dahi bölgede mevcut değildir. Nicel verilere erişimin sınırlı olduğu, hatta imkânsız olduğu afet durumlarında nitel verilere dayalı izleme çalışmaları yürütmenin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Geçim Krizi ve Yoksullaşma

2021-2024 dönemindeki bir diğer önemli gelişme, 2014 yılından bu yana devam eden ve tüm mücadele politikalarına rağmen son yıllarda derinleşen ekonomik kriz

bağlamında yüksek enflasyon (2024 - yıllık %60¹) ve faiz oranlarının (2024 - %50) şiddetlendirdiği yaygın geçim krizi ve düşük gelirli kesimlerin yoksullaşmasıdır. Güvenceli işlerde çalışanlar dahi giderek daha fazla hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Yüksek enflasyon, elde edilen gelirlerin satın alma gücünü zayıflatırken, temel ihtiyaç maddelerindeki fiyat artışları, düşük gelirli hanelerin satın alma gücünü daha da olumsuz etkilemekte ve zorlamaktadır².

Özellikle artan gıda fiyatları, yüksek enerji faturaları ve kira zamları barınma ve beslenme maliyetlerini artırarak yoksullukla mücadele eden haneler üzerinde ciddi bir baskı oluşturmakta ve gıda güvenliğini tehdit etmektedir. Artan faiz oranları nedeniyle finansal kaynaklara erişimin kısıtlanması sonucu işletmelerin küçülmesi ve kapanması nedeniyle işsizlik artarken, yüksek faiz oranları ve belirsizlikler nedeniyle yatırımlar ve yeni istihdam olanakları daralmaktadır³.

Tüm bu etkilerin toplumun farklı kesimleri üzerinde eşitsiz yansımaları olduğu unutulmamalıdır. Güvencesiz çalışmanın yaygınlaşması ve ücretlerin düşük tutulması, sabit gelirden ve sosyal koruma kapsamındaki emekli aylıkları gibi transfer ödemelerindeki artışların enflasyonun gerisinde kalması, krizin tüm toplumu etkileyen bir geçim krizine çevrilmesine ve herkesin farklı biçim ve boyutlarda yoksullaşmasına sebep olmaktadır.

Yoksulluğun Önlenmesine Yönelik Politikasızlık

Derinleşen krizin etkilerinin yanı sıra, krizle mücadele için 2024/7 sayılı Genelge⁴ ile alınan tasarruf tedbirleri de yoksulluk ve sosyal koruma bağlamında eşitsizlikleri artırıcı riskler taşımaktadır. Özellikle kamu hizmetlerini olumsuz etkileyen bütçe kısıtlamaları, sağlık ve eğitim gibi alanlar başta olmak üzere eşit erişim ve yararlanma sorunlarını arttırmaktadır. Krizler nedeniyle artan ihtiyaçları sosyal koruma kapsamını genişleterek telafi etmesi gereken kamu kurumları, kemer sıkma politikalarıyla toplumsal cinsiyete dayalı rolleri pekiştiren sonuçlara yol açmaktadır. Artan işsizlik ve düşük gelirlere, artan ev işleri ve bakım yükü eşlik etmektedir. Her fırsatta Türkiye’de kriz yaşanmadığını, depremi bir yıl ardından normalleşme gerçekleştiğini iddia eden politik anlayış, ne toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren yoksullaşmayı önlemeye yönelik, ne de sosyal koruma alanında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması bağlamında somut bir yenilik getirmemektedir.

¹ <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=enflasyon-ve-fiyat-106>

² Onaran, Ö. 2024. Her kriz emek karşıtı reforma kapı açar: https://www.birgun.net/haber/her-kriz-emek-karsiti-reforma-kapi-acar-bolusum-savasi-krizi-566431#google_vignette

³ Akçay, Ü. 2024. 2024 krizi Şimşek’e yetecek mi? <https://www.gazeteduvar.com.tr/2024-krizi-simseke-yetecek-mi-makale-1743346>

⁴ <https://www.lexpera.com.tr/resmi-gazete/metin/tasarruf-tedbirleri-ile-ilgili-2024-7-sayili-cumhurbaskanligi-genelgesi-32549>

Sonuç olarak, 2022-24 dönemini en genel çerçevede Türkiye’de yoksulluk alanında belirleyici sonuçları olan depremlerin yaşandığı ve krizin derinleştiği bir dönem olarak özetleyebiliriz. Tüm bu etkilerle mücadelede uygulanması gerekli kamusal politikaların aksine krizi derinleştiren politika ve uygulamaların hüküm sürdüğü ve hatta politikasızlığın yaşandığı bir dönem olmuştur. Ayrıca hak temelli izlemenin önünde engel teşkil edecek biçimde şeffaflıktan uzaklaşan, demokratik kararlarla politikaların belirlenmesi ilkelerinden söz edilemeyecek, kamuya, resmi istatistiklere güvenin kalmadığı da bir dönemdir.

Raporun ilk bölümünde yoksulluk ve sosyal koruma alanında yaşanan uluslararası gelişmelere, uluslararası belgelere yer verilmektedir. Daha sonra ulusal politika belgelerinde yer alan sosyal korumaya ilişkin güncel değerlendirmeler aktarılmaktadır. Üçüncü bölümde yoksulluk ve sosyal koruma göstergeleri açısından Türkiye'deki mevcut durumun bir değerlendirmesi yapılmakta, son bölümde ise göstergeler ve veri kaynakları sunulmaktadır.

Uluslararası Gelişmeler

Çok Boyutlu Yoksulluğun Önlenmesine Yönelik Adımlar

Geçtiğimiz yıl 11-22 Mart 2024 tarihleri arasında 68. Oturumunu gerçekleştiren Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) “Yoksulluğun ele alınması, kurumların güçlendirilmesi, toplumsal cinsiyet perspektifiyle finansman sağlanması yoluyla toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine ulaşılmasının ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesinin hızlandırılması” konu başlığında toplanarak, kadın ve kız çocuklarının yoksulluğunu ortadan kaldırmaya odaklandı. Yapılan toplantılarda dünya genelinde kadın yoksulluğunun boyutları tartışılarak alınması gereken önlemlere dair öneriler geliştirildi.

Komisyon'un bulguları arasında 'mevcut durumun devam etmesi halinde 2030 yılına kadar 340 milyondan fazla kadın ve kız çocuğunun aşırı yoksulluk içinde yaşayacağı' vurgulanmaktadır. Dünya genelinde kadınların yüzde 10.3'ünün aşırı yoksulluk içinde yaşadığı, erkeklerden daha yoksul olduğu ve 2030 yılına kadar Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine ulaşılması için yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik ilerlemenin 26 kat daha hızlı olması gerektiği belirtilmektedir. Bulgular, yoksul kadınların ve kız çocuklarının ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, siyasi görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum, engellilik gibi eşitsizliğin diğer boyutlarıyla daha da kötüleşen çoklu yoksunluklar yaşadığını göstermektedir.

Hükümetlerin eğitime, aile planlamasına, adil ve eşit ücretlere ve sosyal yardımların yaygınlaştırılmasına öncelik vermesi halinde 100 milyondan fazla kadın ve kız çocuğunun yoksulluktan kurtarılabilceğini göstermektedir. Bakım hizmetlerine yapılacak yatırımlar 2035 yılına kadar yaklaşık 300 milyon istihdam yaratabilir ve istihdamdaki cinsiyet uçurumunun kapatılması tüm bölgelerde kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasılayı (GSYİH) yüzde 20 oranında artırabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının siyasi, sivil, sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan güçlendirilmesi ve insan hakları ve temel özgürlüklerden tam ve eşit şekilde yararlanmaları, yoksulluğun ortadan kaldırılması ve sürdürülebilir kalkınma için elzemdir. Toplantılar sonunda üzerinde uzlaşı sağlanan bazı sonuçlar⁵ aşağıdaki gibidir:

- Çok boyutlu yoksulluk veri ve istatistiklerinin geliştirilmesi: Üye devletler, çok boyutlu yoksullukla ilgili ayrıştırılmış verilerin toplanması ve kullanılması için ulusal kapasitelerini güçlendirmeye ve sürdürülebilir ekonomilere yönelik yeni kalkınma stratejileri benimsemeye teşvik

⁵ <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-03/csw-68-agreed-conclusions-advance-unedited-version-2024-03-22-en.pdf>

edilecektir. Bu politikalar, kadınların zaman ve gelir yoksulluğunu azaltmak için kapsayıcı ve toplumsal cinsiyete duyarlı sosyal koruma sistemlerine ve bakım ekonomisine yatırım yapılmasını da içermektedir. Karşılıksız bakım ve ev işi, kadınların ekonomik kaynaklara erişimi, kontrolü ve mülkiyeti ve kadınların her düzeyde karar alma sürecine katılımı, gelir, cinsiyet, yaş, ırk, etnik köken, medeni durum, göç durumu, engellilik, coğrafi konum, eğitim düzeyi ve ulusal bağlamlarla ilgili diğer özelliklere göre ayrıştırılmış yüksek kaliteli, güvenilir ve zamanında verilere erişim sağlanması vurgulanmaktadır.

- Uluslararası Finansal Reformlar: Komisyon, ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kaynakları harekete geçirmelerini sağlamak için uluslararası mali sistemde reformlar yapılması çağrısında bulunmaktadır. Öneriler arasında borçların hafifletilmesi, aşamalı vergilendirme ve kamu fonlarının kadın ve kız çocuklarının ihtiyaç ve haklarına hizmet etmesinin sağlanması yer almaktadır.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Gözetten Politikalar: Kadınların ekonomik kurumlarda temsilinin artırılması, eşit değerdeki iş için eşit ücret uygulanması ve kadınlara ait işletmelerin desteklenmesi de dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı ekonomik ve sosyal politikaların uygulanması vurgulanmaktadır.
- Kadın Hakları Örgütlerine Destek: Komisyon, yerel olarak yönetilen feminist hareketler ve kadın hakları örgütleri için sağlam, esnek ve çok yıllık finansmanın yoksullukla mücadelede kritik öneme sahip olduğu ifade etmektedir.
- Sosyal Koruma Sistemlerinin Gözden Geçirilmesi: Komisyon, sosyal koruma sistemleri, kamu hizmetlerine erişim ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi için sürdürülebilir altyapı konularına odaklanmaktadır⁶.

Komisyon burada sadece birkaçını sıraladığımız önerileriyle, yoksulluk konusunda sistemik finansal ve kurumsal engelleri de ele alarak ve tüm sektörlerde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik ederek kadın yoksulluğunu sona erdirmek için kapsamlı bir plan sağlamayı amaçlamıştır.

CEİD’in bu alandaki ilk raporunda⁷, uluslararası insan hakları hukukunun ilgili maddeleri ile devletlerin yasal olarak sosyal koruma sistemleri kurmakla yükümlü oldukları ve bu yükümlülüğün dayandığı uluslararası insan hakları sözleşmeleri hakkında detaylı bilgi sunulmuştur. Bu kapsamda herkesin, yoksulluktan ve sosyal dışlanmadan korunma hakkına sahip olduğu ve devletlerin bu hakkı koruma, saygı

⁶ <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-03/csw-68-agreed-conclusions-advance-unedited-version-2024-03-22-en.pdf>

⁷ Bahçe, S.A.K. & Memiş, E. (2021) <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/yoksullukpdf.pdf>

gösterme ve yerine getirme yükümlülükleri olduğu belirtilmektedir. Aynı zamanda rapor, yoksulluk ve yoksulluğun kadınlaşması kavramlarını ortaya koyarak, yoksulluğa toplumsal cinsiyet perspektifinden bakmanın, gelir temelli yaklaşımın ötesine geçerek çok boyutlu yaklaşım gerektirdiğini vurgulamaktadır. Uluslararası insan hakları belgelerinde yer alan yoksulluğun önlenmesi ve sosyal yardımlara ilişkin norm ve standartlara dair bilgiler, ilgili göstergelerle birlikte ilk raporda yer aldığı için burada tekrarlanmamıştır. Yoksulluğun önlenmesi ve sosyal yardımların toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden izlenmesini sağlayan hak temelli normlar, standartlar, göstergeler ve alternatif veri kaynakları için bu ilk rapora başvurulabilir. İzleyen kısımda uluslararası kuruluşlar arasında yoksulluk ve sosyal korumayla ilgili çalışmalar yürüten kuruluşların güncel raporlarına yer verilmektedir.

Dünya Bankası

2024'te Dünya Bankası, kadınlara yönelik ekonomik fırsatları vurgulayan güncellenmiş bir cinsiyet stratejisini başlattı. Bu, özellikle eğitim, sağlık ve işgücü piyasaları gibi sektörlerde sosyal korumaya eşit erişim sağlama ve ekonomik katılımı artırma konusunda ülkelerin desteklenmesini içermektedir. Dünya Bankası'nın yaklaşımı, sistemik eşitsizliklere odaklanarak yoksulluğu azaltma çabalarında cinsiyet eşitsizliklerini kapatmayı hedeflemektedir. Dünya Bankası 2024 yılında kendi toplumsal cinsiyet eşitlik strateji belgesi olarak World Bank Group Gender Strategy 2024-2030: Accelerate Gender Equality to End Poverty on a Liveable Planet başlıklı raporu yayınladı (DB, 2024).

Dünya Bankası'nın 2024-2030 Toplumsal Cinsiyet stratejisi yaşanılabilir bir gezegende yoksulluğu önlemek için toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın önemini vurguluyor. Rapor daha önce tekrarlanan temaların DB tarafından da bir kez daha vurgulanması açısından oldukça önemli. Rapora göre toplumsal cinsiyet eşitliği kalkınma için hayattır; toplumsal cinsiyete dayalı engelleri ortadan kaldırmak üretkenliği artırır, yoksulluğu azaltır, sosyal bağlılığı derinleştirir ve gelecek nesiller için de refahı sağlayacak biçimde büyümeyi ve ilerlemeyi teşvik edecektir. Bu yorum, Dünya Bankası'nın toplumsal cinsiyet eşitliğine insan hakları boyutundan ziyade ekonomi ve piyasaya yönelik bakış açısını da ortaya koymaktadır. Raporda, ayrıca, kadınların katılımının ve liderlik kapasitelerinin artışının doğal kaynakların yönetimini geliştireceği, dayanıklılığı artıracığı ve ekonomileri daha rekabetçi yapacağı da ele alınmıştır (Dünya Bankası, 2024:ix). Temel amacın toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini gidererek yoksulluğu azaltmak olduğunu daha baştan vurgulamaktadır. Bu anlamda rapor üç temel strateji belirlemiştir. Bunlardan ilki, toplumsal cinsiyet temelli şiddete son vermek ve insani sermayeyi yükseltmektir. Bu başlık altında iki sonuç beklenmektedir: Birincisi, cinsiyet temelli şiddetin tüm formlarını sona erdirecek politikaların üretilmesi ve

daha dayanıklı ve yaygın insani sermayenin ortaya çıkmasıdır. İkinci stratejik hedef ise ekonomik olanakları genişletmeyi ve yaratmayı hedeflemektedir. Bu başlık altında beklenen sonuçlar ise şunlardır: geleceğin mesleklerini de kapsayacak şekilde daha iyi işlerin daha çok sayıda sunulması, ekonomik varlıkların mülkiyetinin ve kullanımının daha yaygın hale gelmesi, kolaylaştırıcı hizmetlere daha geniş erişim ve kullanım. Üçüncü strateji ise kadın liderleri yaratılmasını hedeflemekte ve bu bağlamda kadınların karar ama süreçlerine katılımının artışı sonucunu öngörmektedir. Rapora göre, bu konuda değişikliği yaratacak üç etmen şunlardır; inovasyon, finansman ve kolektif eylem. Görüldüğü gibi raporda doğrudan kadın yoksulluğu üzerinde durulmasa da özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının yoksulluğu giderecek önemli araçlardan biri olduğuna dair vurgu önemlidir.

Raporda, ayrıca, kadınların üstlendiği orantısız bakım ve hane içi iş yükünün sonuçlarından biri olarak, pandemiyle birlikte, kadınların iş kaybı oranlarının, erkeklere kıyasla tüm bölgelerde (özellikle Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Latin Amerika ve Karayipler) daha fazla olduğu belirtilmiştir. Kadınların güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması yoksulluğun pek çok boyutuyla ilintilidir; toplumsal cinsiyet eşitliği seçenekleri artırır, çocukların gelişimini olumlu etkiler ve yoksulluğun nesiller arası aktarımının önüne geçer. Yoksulluk ve toplumsal cinsiyet eşitliği arasındaki bağlantıları göz ardı etmek yoksulluğu azaltmaya yönelik çalışmalara da ket vurur.

Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

Bu bölümde Birleşmiş Milletler ve bağlı uluslararası kuruluşların kadın yoksulluğuyla ilgili programları, stratejileri ve projeleri ele alınacaktır. Eylül 2023’te BM Genel Kurulu’nda kabul edilen Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi (2030 Agenda for Sustainable Development) planını ele alırsak, bu karar aslında Genel Kurul’un hemen öncesinde yine Eylül ayı içinde hükümet ve devlet başkanlarının katılımıyla gerçekleştirilen Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Zirvesi’nde alınan kararların Genel Kurul’da onaylanması anlamına gelmektedir.

2030 Gündemi kararı açıklaması önemli alt başlıkları içermektedir. BM Genel Kurulu’nun onayladığı belgede şu ifade yer almaktadır: “Kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi ile toplumsal cinsiyet eşitliğinin, tüm hedefler ve amaçlar doğrultusunda ilerlemeye hayati bir katkı sağlayacağını yeniden teyit ediyoruz. İnsan potansiyelinin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma, insanlığın yarısının temel insan haklarından ve fırsatlardan tam olarak mahrum bırakılmaya devam ettiği bir durumda mümkün değildir. Tüm kadınların ve kız çocuklarının, ayırım gözetmeksizin, tüm insan haklarından ve temel

özgürlüklerden tam ve eşit şekilde yararlanmasını sağlayacağız. Ayrıca, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmaya kararlıyız.” (BM, 2023). Böylece BM Genel Kurulu BM’ye bağlı kuruluşlar açısından geliştirilebilecek önemli bir platform yaratmıştır.

Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (UNW) bu süreçte çok aktif bir rol üstlenmiştir. Covid-19 pandemi döneminin başlarında tüm dünyayı pandeminin kadınlar üzerindeki etkisinin daha ağır olduğu konusunda uyarın kurum 2022 yılında kendi stratejik planını, UNW Strateji Planı 2022-2025’i yayınladı (UNW, 2022). Planda, pandemi döneminde tüm dünyada uygulamaya konulan 2.280 mali, sosyal korumaya yönelik ve işgücü piyasası ile ilgili politikalardan sadece % 13’ünün kadın ve toplumsal cinsiyet eşitliğine vurgu yaptığı belirtilmektedir. UNW’e göre bu durum, kuşkusuz, politika üretimi süreçlerinin toplumsal cinsiyet körü bir mantıkla işlediğine işaret etmektedir.

Strateji belgesi UNW’nin tüm çalışmasını dört tematik çalışma sahası arasında böldüğünü bildirmektedir: Yönetişim ve kamusal hayata katılım; kadının ekonomik olarak güçlendirilmesi, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sonlandırılması; kadın, barış ve güvenlik, insani eylem ve afet riskinin azaltılması. İkinci alan olan kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesi konumuzla doğrudan ilintilidir. Burada temel müdahale alanları belirlenmiştir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2022 yılında kendi toplumsal cinsiyet eşitlik strateji belgesi olan, UNDP Gender Equality Strategy 2022-2025 başlıklı raporu yayınladı (UNDP, 2022). Rapor, karamsar bir bakış açısıyla, Covid-19 Pandemi döneminin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında yarattığı hasarı anlatarak başlamaktadır. Ayrıca, Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündeminde (2030 Agenda for Sustainable Development) belirlenen tüm hedeflerin gerçekleşmesi için en kritik faktörün toplumsal cinsiyet eşitliği olduğuna işaret ederek cinsiyet eşitliğine özel bir vurgu yapmaktadır. Rapor, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının güçlenmesi olgularının olması gerektiğinden düşük bir seviyede finanse edildiklerini belirtmektedir. Burada resmi finansman kaynaklarının, özellikle yoksulluk-çevre-ekonomi boyutlarının kesişimine çok az dikkat gösterdikleri de eklenmekte ve önümüzdeki dönemde hem bu konudaki kurumsal ağın genişletileceği hem de yoksulluk-çevre-biyoçeşitlilik bağlantılarına daha çok vurgu yapılacağı belirtilmektedir.

Raporda, UNDP tarafından, yoksulluk ve eşitsizlik, yönetim, dayanıklılık, çevre, enerji ve toplumsal cinsiyet eşitliği olmak üzere, üzerinde çalışılacak altı 'imza çözümü' ve yine bu çerçevede altı öncelik belirlenmiştir.

Birinci öncelik, ilk imza çözümü olan yoksulluk ve eşitsizlikle ilgilidir ve cinsiyet eşitliğini sağlamış sürdürülebilir ekonomiye katkı başlığını taşımaktadır. Burada toplumsal cinsiyet ve yoksulluk bağlamına kritik bir yer verilmiş olup temel vurgu ise evrensel ve toplumsal cinsiyete duyarlı sosyal koruma ve bakım hizmetlerinin geliştirilmesi üzerine yapılmaktadır. UNDP, devletlere toplumsal cinsiyete duyarlı sosyal güvenlik sistemi geliştirmede yardım edeceğini taahhüt etmektedir, ayrıca bu yardımı sadece devletlerle sınırlı tutmamakta; toplumların kendilerince enformel bir şekilde zaman içinde oluşturdukları dayanışma modellerini de araştıracağını belirtmektedir. Dahası, UNDP özellikle bakım emeğine ve kadınların “zaman yoksulluğuna” da özel bir önem atfedileceğini ve ulusal hesapların ev içi karşılığı ödenmemiş emeği de dikkate alarak genişletilmesine yardım edeceğini de duyurmaktadır. Bu başlık altında geliştirilmesi düşünülen ikinci alan ise devletlerin maliye politikalarıyla ilgilidir. UNDP, özellikle, kadınların iş yaşamına ve işgücü piyasalarına katılımını kolaylaştıracak vergi politikalarının tasarlanmasında destek olacağını bildirmektedir. Devamında da yine kadınların temel hizmetlere erişimindeki güçlükleri ortadan kaldıracak politikaların oluşturulması sürecine de katkıda bulunacağını ilan etmektedir. UNDP raporuna göre, özellikle bu sonuncusu, çok boyutlu yoksullukla mücadelede önemlidir.

İkinci öncelik, ikinci imza çözümü olan yönetimle ilgili olarak kapsayıcı yönetimin, katılım ve kadının liderliğinin yeniden canlanmasını sağlamaktır. Temel odak noktalarından biri kadınların kolektif mobilizasyonu, sesi ve etkisidir. Raporda, kadınların siyasetteki varlığının, yönetime güveni ve siyasi organların sosyal refah, yasal koruma ve hükümet ve iş dünyasında şeffaflığa gösterdikleri dikkati artırmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha yüksek seviyelerde olması hem devletler arasında hem de devletler içindeki çatışmalara eğilimin düşük olmasını da beraberinde getirmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisi ile, kadınların yönetime eşit katılımı, UNDP’nin en önemli hedeflerinden biri olmaya devam etmektedir (UNDP, 2022).

Üçüncü öncelik, dayanıklılıkla ilişkili olarak, dayanıklılığı inşa etmek için eşit toplumları desteklemektir. UNDP çatışma, ilkim değişikliği, salgınlar ve pandemiler, çevre sorunları gibi şok ve krizlere karşı dayanıklılığı inşa eden ülkeleri ve toplulukları desteklemektedir. Politik karar alma mekanizmalarının dışında kalmış ya da toplumsal cinsiyet temelli şiddete uğrayan çok sayıda kadının olduğu ülkeler bu dayanıklılığı gösteremeyecektir. Burada temel odak noktalarından birisi toplumsal cinsiyete duyarlı afet risk yönetimidir, zira afetlerin ölümcül sonuçları yoksul kadınlar için en fazladır (UNDP, 2022).

Çevre imza çözümü ile ilgili olarak dördüncü öncelik, toplumsal cinsiyet eşitliğini insanları ve gezegeni korumanın merkezine koymaktır. Temel odak noktaları toplumsal cinsiyete duyarlı doğal kaynak yönetimi ve iklim eylem planlarında

toplumsal cinsiyet eşitliğine dair taahhütleri uygulamaktır. Günümüzde üretim ve tüketim biçimleri adil ve sürdürülebilir değildir; toprağın verimsizleşmesi, ormanların azalması, su kıtlığı ve kirlilik özellikle kadınlar için yoksulluğu artırmakta, ücretli ve karşılıksız iş yüklerinin artmasına neden olmaktadır (UNDP, 2022).

Enerji imza çözümü ile ilgili olarak beşinci öncelik, modern ve sürdürülebilir enerjiye erişimdeki toplumsal cinsiyet açıklarını kapatmaktır. Enerjiye erişim sağlık eğitim iktisadi refah için ön koşuldur ve tüm sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemli bir çarpanıdır. Burada temel odak noktası kadınların ekonomik olarak güçlenmesini özgür kılacak enerji erişimi ve zaman yoksulluğunu azaltacak enerji yatırımlarıdır (UNDP, 2022).

Son olarak, toplumsal cinsiyet eşitliği imza çözümü ile ilgili olarak belirlenen altıncı öncelik ise toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanması sürecinin ivmelendirilmesi başlığını taşımaktadır. Bu başlıkta aslında sadece ekonomik boyut değil, hayatın tüm boyutları dikkate alınmıştır. Temel hedef işyerinde, yasalarda ve yönetmenliklerde kadın aleyhine ayrımcı maddelerin ayıklanması ve kadınların bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik gibi alanlarda katılımını sınırlandıran bariyerlerin yok edilmesi olarak belirlenmiştir.

UNDP’nin kadın yoksulluğuyla ilgili diğer önemli bir adımı da Finansman Pencereleri (Funding Windows) mekanizmasıdır. Bu mekanizma, özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki dezavantajlı gruplarla, en başta da yoksul kadınlarla ilgili projeleri fonlama amacını taşımaktadır ve 2020 yılında hayata geçirilmiştir. Burada adı geçen mekanizmayla ilgili, yıllık rapora göre, 2023 yılında UNDP’nin sağladığı finansman olanaklarından 313 500 kadın yararlanmıştır, ayrıca yararlanıcılar içinde yaklaşık 204 bin kişinin çok boyutlu yoksulluk yaşadıkları da belirtilmektedir. Raporda UNDP’nin özellikle ülkeler bazında çok boyutlu yoksulluk endeksleri oluşturmayı hedefleyen bir programı başlattığı duyurusu da verilmektedir (UNDP, 2023).

Uluslararası Çalışma Örgütü

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün (ILO) çeşitli politika ve inisiyatif adımlarında, kadın yoksulluğuyla ilgili önemli detaylar bulunmaktadır. Örneğin, ILO bir süredir üye ülkeler arasında çalışma hayatı ve çalışma hayatıyla ilgili her boyutta üyeler arası işbirliğini teşvik etmektedir. 2024 yılı içinde Brezilya ile Lübnan arasında imzalan işbirliği protokolü ILO’nun denetiminde ve tavsiyesiyle imzalanmıştır (ILO, 2024). Bu protokolde çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda ülkelerin politika tasarımı konusunda birbirlerine yardımcı olacakları belirtilmiştir.

AB ve Kurumları

AB ve kurumlarının kadın yoksulluğunu doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendirecek en önemli metinlerinden biri 2020 yılında yayınlanan ve AB Komisyonunun Avrupa Parlamentosuna yönelik bağlayıcı bir mesajını da içeren “A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025” başlıklı kısa strateji belgesidir (AB, 2020). Bu strateji belgesi şu temel hedefleri içermektedir; Cinsiyete dayalı şiddeti sona erdirmek; cinsiyet stereotiplerine karşı durmak; işgücü piyasasındaki toplumsal cinsiyete dayalı açıkların kapatılması; ekonominin farklı sektörleri arasında eşit katılımın sağlanması; cinsiyete dayalı ücret ve emeklilik maaşı açıklarının ele alınması; toplumsal cinsiyet bakım açığının kapatılması ve karar alma süreçlerinde ve politikada cinsiyet dengesinin sağlanması. Belgeye göre, 2020 yılı itibarıyla, Avrupa Birliği’nde kadınların % 33’ü fiziksel ya da cinsel şiddete uğramakta, % 22’si partnerinden şiddet görmekte ve % 55’i, cinsel tacize uğramaktadır. İlk iki temel hedef bu sorunları işaret edecek aksiyonlarla ilgilidir.

Diğer taraftan, yine belgeye göre, Avrupa Birliği’nde kadınlar saatlik ücret olarak erkeklerden %16 daha az kazanmakta ve erkeklere kıyasla daha düşük oranda istihdamda yer almaktadır (kadın istihdam oranı % 67 iken erkekler için bu oran % 78’dir). Ayrıca, ortalama olarak kadınların emekli aylıkları erkeklere kıyasla % 30.1 daha azdır ve hane içi ücretsiz emeğin ve bakım emeğinin % 75’i kadınlar tarafından karşılanmaktadır. Üçüncü, dördüncü ve beşinci temel hedefler çerçevesinde, kadınlar ve erkekler için eşit işe eşit ücretin garanti altına alınması, iş yaşam dengesine dair Avrupa Birliği kurallarının işletilmesi, yüksek kalitede ve karşılanabilir çocuk bakımı ve diğer bakım hizmetlerine erişimin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Son olarak, yönetim kurulu üyeliklerinin % 7.5’i ve CEO’ların %7.7’si, Avrupa Parlamentosu üyelerinin %39’u kadınlardan oluşmaktadır ve son temel hedef de, hem şirketlerde hem de siyasette, karar alma pozisyonlarında kadın ve erkek arasındaki dengeyi geliştirmeye yöneliktir. Bu anlamda, strateji, cinsiyet eşitliğini hedeflenen eylemlerle birleştiren ikili bir yaklaşım izlemektedir ve kesişimsellik, bunun uygulanması için yatay bir ilkedir. Strateji, AB içindeki eylemlere odaklanırken, AB’nin toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesine ilişkin dış politikasıyla da tutarlıdır.

Strateji belgesi, eşit değerde işe eşit ödeme yükümlülüğünün aslında küresel düzeyde kabul edilmiş olan Pekin Deklarasyonu ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin aldığı kararlar gereği zorunlu olduğunu vurgulamayı ihmal etmemektedir. Bunu sağlamanın tek yolunun ise üye ülke hükümetleri, sivil toplum örgütleri, kadın örgütleri ve diğerleri arasında Avrupa Komisyonu’nun önderliğinde gerçekleşecek bir eşgüdüm ve birlikte hareket etme olduğu da ayrıca

vurgulamaktadır. Bu eşgüdümü ve platformu sağlamak adına Avrupa Komisyonu’na yönelik zorlayıcı tedbirler strateji belgesinde tek tek sıralanmaktadır.

Metinde, öncelikle, kadın yoksulluğunun önemli bir boyutu olan kadına yönelik şiddetin engellenmesi için tedbirler yer almaktadır. Özellikle ILO sözleşmelerine atıfla, işyerinde kadına yönelik şiddetin engellenmesi için birlik çapında bir eşgüdümün sağlanması gerekliliğinin üzerinde durulmaktadır. Komisyona bu yönde adımların atılmasının zorunluluğu hatırlatılmaktadır. Daha sonra ekonomik eşitsizliklerle toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin birbirine doğrudan ilintili oldukları hatırlatılmakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoksulluk sorunu ortadan kalkmadan çözülemeyeceğinin altı çizilmektedir.

Avrupa Birliği Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi (2020-2025) yaşam boyu toplumsal cinsiyete dayalı birikimli çoğalan ücret açıklarının ileri yaşlarda emekli maaşı açıklarına neden olduğunu, yaşlı kadınları yaşlı erkeklere kıyasla daha fazla yoksulluk riskiyle karşı karşıya bıraktığını belirtmektedir. Bunu önlemek için, toplumsal cinsiyete dayalı ücret farklarını ortadan kaldırmak gerektiği ve bunun için de kadınların işgücü piyasasına katılımının görece düşük olması, karşılıksız çalışma ve görünmeyen emeği, toplumsal cinsiyete dayalı yatay ve dikey ayrımcılığı belirleyen nedenlere odaklanmak gerektiğini vurgulamaktadır. Yarı zamanlı işlerde daha çok çalışma, bakım sorumlulukları nedeniyle iş yaşamına ara verme gibi faktörler emekli maaşı açıklarının da ortaya çıkmasına neden olmaktadır (AB, 2020-25).

Avrupa Konseyi 2022 yılında erken çocukluk eğitime ilişkin Barcelona Hedeflerini, yüksek kalitede ulaşılabilir ve karşılanabilir çocuk bakım hizmetlerinin kadınların işgücüne katılımını artırmak için çok önemli olduğu gerekçesiyle, kadınların işgücüne katılımını artırmak amacıyla yeniden değerlendirmiştir⁸.

Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi’nin ortak 2023/976 nolu direktifi ise özellikle yoksulluğun kadınlaşmasına vurgu yapmaktadır. Bunun temel nedenlerinden biri olarak tüm birlik düzeyinde toplumsal cinsiyetler arasındaki ücret farkının hala % 13 gibi yüksek bir düzeyde olduğu tespit edilmektedir. Burada “cam tavan”, yatay ayrımcılık, düşük ücretli işlerde kadının daha fazla temsil edilmesi ve ev işlerinde kadının baskın rolü birer faktör olarak sayılmaktadır.

Başka bir ilginç gelişme ise Avrupa Sosyal Fonu’nun (ASF) işlevlerinin yeniden tanımlanmasıyla ilgilidir. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’nin 2021/1057 sayılı direktifi⁹ Avrupa Sosyal Fonu’nun amaçları ve işleviyle ilgili detaylı bir döküm

⁸ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13107-Revision-of-the-Barcelona-targets-on-childcare-to-increase-womens-labour-market-participation_en

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1057>

yapmaktadır. Direktifin 30. Maddesi ASF’nin üye ülkelerde cinsiyet bazlı ücret eşitsizliklerinin giderilmesinde kullanılabileceğini belirtmektedir. 36. Maddede özellikle mikro işletmelere ve sosyal ekonomiye yönelik kredi desteğinin azlığını teşhis etmekte ve kredi olanaklarının özellikle dezavantajlı gruplar, yoksul kadınlar, engelliler, için artırılması gerektiğini belirtmektedir. Yoksul kadınların işletme sahibi olmaları da kredi genişlemesiyle mümkün hale gelecektir. Metnin sonlarında üye ülkelerin ASF’yi kullanarak kadınların işgücüne katılımını arttıracak ve böylece kadının yoksullaşmasının toplumsal cinsiyet temelli ücret eşitsizliklerine engel olmaya yardım edeceği de eklenmektedir.

Avrupa Komisyonu ve Konseyi’nin 2024 yılında açıkladıkları “Proposal For A Joint Employment Report From The Commission And The Council” başlıklı öneri metni de kadın yoksulluğuyla mücadele ile ilgili önemli bir açılım sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyetler arasında hem istihdam hem de ücretler düzeyinde eşitsizliklerin giderilemediğine dair bir vurgu metnin önemli mesajlarından biridir. Metne göre bu eşitsizlikler bir bütün olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin en önemli boyutlarıdır. Bu metinde de kadınların özellikle yönetici olmayan pozisyonlarda ve düşük ücretli işlerde erkeklere nazaran daha fazla temsil edildikleri gerçeğinin altı çizilmektedir. Yine öneri raporu NEET içinde kadınların oranının yüksekliğinden dem vurarak, buna bir de genellikle düşük ücretli olan part-time çalışmanın kadınlar arasında, erkeklere göre daha yoğun olduğunu eklemektedir. Raporun diğer bir ilginç belirlemesi de, özellikle AB içindeki yoksulluğun başka bir önemli bir boyutu olan göçmenlik sorunuyla ilgilidir. Rapora göre özellikle göçmen kadınlar en dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadırlar. İşgücü piyasalarına katılımları diğer gruplara göre çok az olan bu grup, kadın yoksulluğunun başka bir önemli bileşenidir.

AB bünyesindeki kurumların kadın yoksulluğuyla ilgili olarak en önemli kararı ise kuşkusuz Avrupa Parlamentosu’nun 5 Temmuz 2022 tarihinde aldığı 2021/2170 (INI) no’lu karardır. Kararın başlığı “Women’s Poverty in Europe”¹⁰ Karar kadınların yoksulluk oranlarının erkeklerinkine kıyasla yüksek olduğunun ve hatta azalan yoksulluk oranlarındaki düşüşün erkekler için daha yüksek olduğunun tespitiyle başlamaktadır. Rapor, yoksullaştıran Covid-19 pandemi döneminin kadınları, daha fazla iş kaybetmelerinden, daha yüksek ücret kayıpları yaşamalarından dolayı, daha fazla yoksullaştırdığını tespit etmektedir. Daha da ilginç bir tespit ise kadın yoksulluğuyla çocuk yoksulluğunun doğrudan ve anlamlı bir şekilde ilişkili olduğuna dairdir. Kadın yoksulluğunun çok boyutlu yoksulluk olduğunun tespiti ise ayrıca önemlidir. Dahası kadın yoksulluğunun sonuçları, erkek yoksulluğunun sonuçlarına göre daha çok boyutlu ve daha ağırdır. Yoksul kadının

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022IP0274>

sosyal ve siyasal yaşamdan ve katılımdan dışlanması, aslında kadın yoksulluğunu da derinleştiren dinamiklere yol açmaktadır (AB, 2022).

Yoksulluk riskinin farklı kadın grupları arasında farklılaştığının vurgulanması da ayrıca önemlidir. Örneğin bekar veya tek başına yaşayan annelerde, 65 yaş üstü kadınlarda, ya da göçmen kadınlarda risk çok yüksektir. Karar raporu bir takım önerilerde bulunmaktadır. Örneğin Avrupa Komisyonu’na 2030 Avrupa Yoksullukla mücadele stratejisi geliştirmesini ve bu geliştirilecek stratejinin önemli hedeflerinden birinin de kadın yoksulluğu olması önerilmektedir. Bu yolla, yoksulluğun nesiller arası aktarımı da engellenmiş olacaktır. Kadın yoksulluğunun sektörler arası bir analizle incelenmesi gerektiği ve ayrıca kadın yoksulluğunun kesişimsel olarak sosyoekonomik köken, göçmenlik, dezavantajlı etnik ve dini gruplar türünden boyutlarıyla mutlaka yeniden ele alınmasının da yararlı olacağı ifade edilmektedir.

Ayrıca, politika üretimi süreçlerinde temel girdi olan veri setlerinin toplumsal cinsiyet bazında daha ayrıntılı ve daha ayrıştırılmış bir şekilde tasarlanmaları önemli olacaktır. Bu süreçte özellikle toplumsal cinsiyet boyutları genellikle ihmal edilen çevre ve enerji sorunları, yetersiz beslenme, dijital devrim ve kadınlar açısından yaratacağı olanakların da dikkate alınması gerektiği belirtilmektedir. Üye ülkelere, özellikle çocuk bakımı diğer bakım hizmetlerini hanelerin kaldırabilecekleri bir maliyetle sunmaları da tavsiye edilmektedir. Bu bir yandan, bakım hizmetlerinin yine de karşılığı ödenecek hizmetler olarak tanımlanması nedeniyle liberal bir bakış açısını yansıtırken, aynı zamanda, düşük maliyetle devlet tarafından sunulmaları beklentisiyle sosyal bir bakış açısı da hakimdir. Dahası kendi-hesabına çalışanlar, işgücü dışında kalanlar ve işsizlerin de kapsanacağı bir emeklilik sisteminin hayat geçirilmesi de önerilmektedir, ki bu özellikle hane içi bakım yükü nedeniyle işgücü dışında kalan kadınlarının yoksulluğunu bir nebze giderecek bir adımın önerilmesi anlamına gelmektedir.

Ulusal Gelişmeler

Belirsizlikler Döneminde Politikasızlık

Türkiye’de 2020 yılında Covid-19 Pandemi döneminin etkisi görülmeye başlamış ve 2020 ve 2021 yıllarında çoğunlukla kısmi kapanmaya yol açacak kararlar alınmıştır. Pandemi döneminin etkisi gözle görünür bir şekilde hafiflemişken 6-7 Şubat Depremi Türkiye’yi ekonomik ve toplumsal olarak yeni bir krizin eşiğine getirmiştir. Aslında her iki çöküntüde de en çok etkilenen toplumsal kesimlerden biri yoksul kadınlar olmuştur. Her ikisinde de geçici ve kalıcı iş kayıplarını kadınlar, erkeklere kıyasla daha yüksek oranlarda deneyimlemiştir. Her ikisinde de, bulgulara göre, kadının ev içi sorumlulukları artmış ve işgücü piyasasına katılımları düşmüştür. Bir hesaplama göre Pandemi sürecinin zirvesinde her üç kadından ancak biri işgücü piyasasına katılır hale gelmiştir (Durceylan vd., 2024).

Bu bölümde, Türkiye’deki normatif ve politik yapı ele alınacak, bu çerçevede, mevzuat ve yoksullukla mücadeleye ilişkin kamu kurum ve kuruluşlarının tutumuna dair politika belgeleri incelenecektir.

Beş Yıllık Kalkınma Planları

10. Kalkınma Planı’nda kadınların işgücüne katılımının ve istihdam oranlarının artırılmasına yönelik hedefler olmakla beraber, sosyal içerme ve yoksulluğun azaltılması aile özelinde tartışılmış, kadın yoksulluğuna herhangi bir vurgu yapılmamıştır. Sosyal transferler yoluyla gelir dağılımı eşitsizliğinin ve yoksulluğun azaltılması, çocuklara yönelik eğitim destekleriyle yoksulluğun nesillerarası aktarımının önlenmesi ve mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılıp göreceli yoksulluğa odaklanılması amaçlanmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2013).

11. Kalkınma Planı’nda, yine kadınların işgücü piyasasına katılımlarını kolaylaştırıcı ve istihdamlarını artırıcı uygulamaların geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, kadınlara yönelik her türlü ayrımcılığı önlemek, kadınların toplumsal hayatın tüm alanlarında hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını ve güçlenmelerini sağlamak temel amaç olarak ortaya konmuştur. Kadın girişimcilerin desteklenmesi, kadınların siyasete aktif katılımlarının artırılması, kadınların ve kız çocuklarının eğitime erişimleri ve katılımlarının sağlanması, kadına yönelik şiddetin önlenmesi gibi hedefler konulmuştur. 11. Kalkınma Planı’nda “Yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında bulunan kesimlerin fırsatlara erişiminin kolaylaştırılması yoluyla ekonomik ve sosyal hayata katılımının artırılması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi ve yoksulluğun azaltılması” temel amaç olarak vurgulanmıştır. Buna yönelik politika ve tedbirler işgücü piyasaları üzerinden

ele alınmış, sosyal yardım istihdam bağlantısının güçlendirilmesi, yoksul kesimin istihdam edilebilirliğinin artırılması ve üretken duruma geçirilmesine yönelik programlara işlerlik kazandırılması, çalışabilir durumda olan sosyal yardım yararlanıcılarının istihdama yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Ancak, kadınların işgücüne ve istihdama katılımını artırıcı uygulamalardan söz edilse de, kadın yoksulluğuna özel bir vurgu yapılmamıştır (SBB, 2019).

12. Kalkınma Planı’nda, yoksullukla mücadele ile ilgili, ihtiyaç duyan toplum kesimlerinin bakım, rehabilitasyon, psikososyal destek gibi sosyal hizmetlere en iyi şekilde erişimlerinin sağlanması, sosyal yardımların etkinliğinin artırılması, aile odaklı bir yaklaşımla sosyal dışlanma riskinin en aza indirilmesi, başta eğitim, sağlık ve barınma gibi temel hizmetlere erişimi de içeren yoksulluğun tüm yönleriyle mücadele edilerek giderilmesi ve sosyal içermenin sağlanması temel amaç olarak belirtilmiştir. Yine, kadın yoksulluğuna dair özel bir vurgu bulunmamaktadır. Covid-19 salgınının ve 6 Şubat 2023 depreminin etkisiyle, afetlerin yıkıcı etkilerine yönelik politikalar ele alınırken kadın, çocuk, yaşlı ve engellilere özel bir takım uygulamalar plana dahil edilmiştir. Örneğin, depremlerden etkilenen kadın üretici ve girişimcilerin hayata yeniden katılmalarını ve tutunmalarını sağlamak için üretimin, yenilikçi teknolojilerin, işbirliğinin, psikolojik güçlenmenin de içinde olduğu program ve projelerin hayata geçirilmesi, yaşlı kadınlar başta olmak üzere yoksul yaşlıların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik mekanizmaların geliştirilmesi, afet yönetiminde engelli, yaşlı, kadın ve çocukların farklılaşan ihtiyaçlarının dikkate alınması, kentlerdeki barınma sorununa sağlıklı çözümler üretilebilmesi için dar gelirlilere, kadınlara, engellilere ve gençlere yönelik toplu konut uygulamalarının yürütülmesi hedeflenmiştir.

Orta Vadeli Program

Mevzuatla ilgili en temel değişikliklerden biri **Orta Vadeli Program**larda artık kadının korunmasına ve cinsiyet eşitliğine yönelik politika hedeflerinin tartışılmaya başlanmasıdır. Örneğin 2023-2025 Orta Vadeli Programında Politika ve Tedbirler bölümünün 12. Maddesinde: “Kadınların, iş kurma ve geliştirme süreçlerinin kolaylaştırılması ve desteklenmesi, karar alma mekanizmalarında ve e-ticaret platformlarında daha fazla yer almalarının teşvik edilmesi, kadın kooperatifçiliğinin güçlendirilerek destekleyici hizmetlerin sunulması ile kadınlarda finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir”¹¹ ifadesi yer almaktadır. Bu, esaslı ölçeklerde gerçekleştirildiğinde kadın yoksulluğunu giderecek adımlardan biridir. Dünyanın pek çok yerinde kadın kooperatifçiliğinin güçlendirilmesi ve kadınların finansal okuryazarlıklarının artırılması kadın yoksulluğuyla mücadelede yeni ve etkin araçlar olarak görülmektedir. Programın

¹¹ [Orta Vadeli Program \(2023-2025\)](#)

aynı bölümünde 14. madde: “Gençlerin, kadınların ve sosyal yardım yararlanıcılarının istihdama kazandırılması amacıyla aktif işgücü piyasası programlarından etkin bir şekilde yararlanmaları sağlanacaktır.” Burada, yine, kadın istihdamının artırılmasına yönelik bir irade görülmektedir. Ancak somut olarak hangi faaliyetlerle hangi ölçeklerde gerçekleştirileceği, hedeflerin yeterliliği, bütçe sürecine entegre edilip edilmediği anlaşılmamaktadır.

2024-2026 Orta Vadeli Program’da da yine benzer ifadeler yer verilmiştir. Makroekonomik Hedef ve Politikalar bölümünün politika ve tedbirler bölümünde 13. Madde: Dijital ve yeşil dönüşümle değişen işgücü piyasasına kadınların tam, eşit, güvenceli ve etkin katılımlarının sağlanması ve bu kapsamda ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yeteneklerin kadınlara ve kız çocuklarına kazandırılması için özel programlar geliştirileceği ve kadınların işgücüne katılımlarını artıracak girişimcilik, finansal okuryazarlık, kooperatifçilik gibi alanlarda programların, kapsamı genişletilerek yaygınlaştırılacağını belirtmektedir. Burada, kooperatifçilik ve finansal okuryazarlık hedeflerine dijital dönüşümle buluşturma hedefi de eklenmiştir (OVP, 2023).

Kamu Maliyesi bölümündeki politika ve tedbirler altbölümünde 23. Madde: “Sosyal güvenlik sisteminde fiili ve yasal kapsamın artırılması doğrultusunda kadın, gençler, engelliler başta olmak üzere çalışma hayatına kalıcı katılımı sağlamayı teminen esnek çalışma biçimleri yaygınlaştırılacağı, sosyal güvenlik mevzuatı ve uygulamaları değişen işgücü piyasası koşullarına ve yeni nesil esnek çalışma şekillerine daha uyumlu hale getirileceği” ifade edilmektedir. Çalışma hayatıyla ilgili pek çok çalışma işgücü piyasalarında esnekleşmeyle çalışan yoksulluğu arasında güçlü ve pozitif bir bağlantı bulmuştur. Bu anlamda, bu madde, işgücü piyasalarını esnekleştirme çabalarının süreceğini ve bu anlamda çalışan kadınların yoksullaşması sürecini besleyen önemli bir faktörün daha da kalıcı hale geleceğini de göstermektedir.

Aynı bölümde 37. maddede: “İstihdam teşviklerinden etkin olmayanların sonlandırılacağı, kadın, genç ve engellilere yönelik teşviklerin ağırlığının artırılarak teşvik sisteminin sade ve etkin bir yapıya kavuşturulmasının sağlanacağı” ifade edilmektedir. Bu madde, aslında, bugüne kadar verilen istihdam teşviklerinin başarısızlığının itirafı olması nedeniyle önemlidir. Yıllardır, gençlerin ve kadınların belli koşullar altında istihdam edilmeleri durumunda SGK primlerinin işveren payının İşsizlik Sigortası fonundan karşılanması şeklindeki teşvik uygulamalarının, istihdamda nasıl bir artışa yol açtığına dair veri paylaşılmamaktadır. İşlevsiz olanların iptal edilmesi ve özellikle gençlere ve kadınlara yönelik yeni teşviklerin getirileceğinin ilan edilmesinin en temel nedeni Türkiye’de özellikle genç ve kadın

nüfus içinde işsizlik oranının çok yüksek olmasıdır. Bu türden, özel ve kadınlara yönelik teşviklerin tasarlanması kadın yoksulluğuyla mücadelede önemli olacaktır.

2024-2026 Orta Vadeli Program’ın ekinde bulunan öncelikli reform alanları listesinde beşeri sermaye ve istihdam bölümünde bir idari reform adımı olarak şu yer almaktadır: “Kadınların işgücüne katılımlarını artırmak üzere girişimcilik, finansal okuryazarlık, kooperatifçilik gibi alanlarda programlar yaygınlaştırılacak, erişilebilir gündüz bakım merkezlerinin sayısı artırılacaktır.” Bu adımın özellikle son bölümü, erişilebilir gündüz bakımevlerinin sayısının arttırılacağını belirten ibare kadın yoksulluğu açısından önemlidir. Günümüzde örgün veya mesleki eğitime erişim de maliyetli bir süreçtir. Özellikle çocuklu yoksul kadınların bu türden bakımevlerine erişimlerinin arttırılması, kadınların eğitime erişimi ve maddi getirisi olan işlerde çalışma olanaklarını arttırabilecekleri bir zamanı yaratacaktır.

23 Kasım 2023 tarihli 2023/16 sayılı Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Konulu Cumhurbaşkanlığı Genelgesi ile “Türkiye Yüzyılı” temasına vurgu yapılarak kadına yönelik şiddetle, çok boyutlu ve çok yönlü mücadelenin sürdürüleceğinin teminatı verilmiştir. Genelge şiddet mağduru kadınlara ve yakınlarına yönelik verilecek destekleri ana hatlarıyla tanımlamaktadır. Kuşkusuz kadına yönelik şiddetle kadın yoksulluğu arasındaki doğrudan ilişki dikkate alındığında bu türden bir iradenin ilanı önemlidir. Genelgenin 16. Maddesi “Kadınların işgücüne katılımını teşvik etmeye ve istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik aktif işgücü hizmetleri kapsamında faaliyetlerin yürütülmesine devam edilecektir” ifadesi doğrudan kadın yoksulluğu ile ilgilidir.

Yoksulluğun Önlenmesi ve Sosyal Koruma Alanında Sorumlu Kurumlar

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

2023 yılında ilan edilen Kadının Güçlendirilmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028 kadının güçlendirilmesini tanımlayarak başlamaktadır. Raporda, Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) tarafından “kadının güçlendirilmesi” şöyle tanımlanmıştır: “Kadınların kendi hayatları üzerinde güç ve kontrol sahibi olmalarını ve stratejik seçimler yapma yeteneklerini kazanmaları sürecidir.” (ASHB, 2024). Ayrıca rapor “güçlendirmenin tam olarak ne anlama geldiğini detaylı bir şekilde yine aynı enstitüden alıntılarla açıklamaktadır: “Kadınların kendi değerinin farkında olması; seçeneklere sahip olma ve bunlar arasında tercih yapma hakkı; fırsatlara ve kaynaklara erişim hakkı; ev içinde ve dışında kendi hayatlarını kontrol etme gücüne sahip olma hakkı; ulusal ve uluslararası düzeyde adil bir toplumsal ve ekonomik düzen oluşturmak için toplumsal değişimin yönünü etkileme becerileri” (ASHB, 2024:10)

Eylem planı raporun başındaki tanıtıma göre “5 Temel Amaç”, “20 Strateji”, “83 Faaliyet” içermektedir. Rapor öncelikle temel politika alanlarını vermektedir: eğitim, sağlık, ekonomi, liderlik ve karar alma mekanizmalarına katılım ve en son olarak da çevre ve iklim değişikliği. Özellikle son politika alanı, dünyanın gündeminde olan çevre ve iklim değişikliği alanları bağlamında kadının güçlendirilmesine yönelik özel bir gündem yaratmaktadır. Ayrıca bahsi geçen beş temel politika alanı ile kesişen politika alanları ve özel ilgi gerektiren gruplar da tanımlanmıştır. Özel ilgi gerektiren gruplar şunları kapsamaktadır: Kız çocukları, engelli çocuklar, yaşlı kadınlar, kırsal alanda yaşayan kadınlar, geçici koruma (GK) / uluslararası koruma (UK) başvurusu veya statüsü sahibi kadınlar, tutuklu ve hükümlü kadınlar, şiddet mağduru kadınlar ve en son olarak da yoksul kadınlar. Aslında görüldüğü gibi tüm bu kesişim alanları doğrudan ya da dolaylı bir şekilde kadın yoksulluğuyla ilgilidir. Kesişen politika alanları ise şunlardır: Ailenin güçlenmesi - Afet ve acil durumlar - Mevzuat değişiklikleri - Cinsiyet ayrıştırmalı verilerin mevcudiyeti - Kadın erkek eşitliği eğitimleri - İzleme değerlendirme ve etki analizi çalışmaları, - Kadın erkek eşitliğine duyarlı bütçeleme çalışmaları - Yerel yönetimlerle işbirliği - STK’lar ile işbirliği - Üniversiteler ile işbirliği - Özel sektör ile işbirliği - Erkek çocukları da dâhil kadınların güçlenmesi sürecine erkeklerin katılımı. Tüm bu kesişen politika alanları bir tarafla kadın yoksulluğuyla ilintilidir.

Bu eylem planında öngörülen en önemli uygulama bir izleme sisteminin oluşturulmasıdır. Web tabanlı bu izleme sistemi tüm kamu kurum ve kuruluşlarıyla STK’lar tarafından yıllık bilgi girişine tabi tutulacak ve elde edilen bilgi stoku ise bir yıllık raporun oluşturulmasında kullanılacaktır. Bu rapor daha sonra

Cumhurbaşkanlığı’na ve bakanlığa tevdi edilecektir. Böylece izleme yoluyla bir sonraki yıl oluşturulacak kadının güçlendirilmesi amaçlı politikalar için planlamaya yönelik bir temel atılmış olacaktır.

Strateji ve eylem planı alanı kadın güçlenmesinin beş farklı boyutuna ayrılmış durumdadır. Her bir alan için temel belirli sayıda strateji ve bu stratejilere uygun faaliyetler anlatılmıştır. Konumuz açısından önemli olan ekonomi alanında dört temel strateji şunlardır:

1. Kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılması.
2. Kadınlara ve kız çocuklarına, ikiz dönüşüme (yeşil ve dijital dönüşüm) uyumlu işgücü piyasasında ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yetenekler kazandırılması.
3. Sürdürülebilir kalkınma için kadınların ekonomik güçlenmelerini desteklemek amacıyla eşitlik ve kapsayıcılık temelinde kamu ve özel sektörün dönüşümünün sağlanması.
4. Kadın girişimciliğinin her alanda desteklenmesi ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi amacıyla çalışmalar yapılması.

Yine kadın yoksulluğu açısından birinci strateji, kadınların işgücü piyasasına girişlerini kolaylaştırmak ve insana yakışır işlerde istihdamlarını arttırmak için mevzuatın gözden geçirilerek iyileştirici düzenlemeler yapılmasını hedeflenen strateji bağlamında öngörülen bazı faaliyetler şunlardır: “İş ve aile yaşamının uyumlaştırılması konusundaki mevzuat düzenlemeleri, kadın erkek eşitliği perspektifiyle yeniden gözden geçirilecek ve gerekli düzenlemeler yapılacaktır”. Bu faaliyet özellikle ev içi emek ve çocuk bakımının yüklerinin eşit paylaşılmasını hedeflemektedir; ki bu anlamda kadın yoksulluğunun en önemli boyutlarından birini ele almış olmaktadır. Kadınlar ev içi emeğe ayırdıkları zamanın uzunluğu yüzünden gelir getirici işlerde çalışmamaktadır ve bu durum kadın yoksulluğunu derinleştirmektedir. Yine bu strateji altındaki başka bir faaliyet: “Başta tarım sektörü olmak üzere kadınların kayıt dışı çalışmalarını önleyici ve sosyal güvenlik kapsamına girmelerini kolaylaştırıcı mevzuat düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.” Bu adımla özellikle kadınların daha yoğun bir şekilde katıldıkları kayıt dışı çalışmanın azaltılması hedeflenmektedir; ki kayıt dışı çalışma çalışan kadın yoksulluğunun önemli bir bileşenidir.

İkinci strateji, yani kadınlara ve kız çocuklarına, ikiz dönüşüme (yeşil ve dijital dönüşüm) uyumlu işgücü piyasasında ihtiyaç duyulacak yeni beceri ve yetenekler kazandırılmasını hedefleyen strateji bağlamında bazı faaliyetler ise şunlardır.

“Kadınların, özellikle NEET genç kadınların, insana yakışır iş olanaklarına erişimi destekleyecek şekilde, değişen işgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik beceriler kazanmaları amacıyla mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları ile danışmanlık faaliyetlerinden daha fazla yararlanmaları sağlanacaktır”. Bu adımla Türkiye işgücü piyasasındaki asli sorunlardan birine Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NEET) olan gençlere işaret edilmektedir. NEET’in büyük bir bölümü genç kadınlardır ve bu durum genç kadınlar içinde yoksulluğu besleyen bir durumdur. Bu anlamda onları hedefleyen aktif işgücü piyasası adımları kuşkusuz olumludur. Ancak aktif işgücü piyasası politikaları istihdamı arttırmak konusunda çok da başarılı olamadıklarını kanıtlamışlardır. Üçüncü strateji ile ilgili faaliyetlerden bazıları ise şöyledir. “Engelli, şiddet mağduru, geçici/uluslararası koruma altındaki kadınlar ile afetlerden etkilenen kadınların mesleki gelişimine ve istihdama katılımına yönelik eğitimler artırılacak, işgücü piyasalarına girişlerinin kolaylaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.”

ASHB’nin bir diğer eylem planı Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Eylem Planı 2021-2025’tir (ASHB, 2021). Bilindiği üzere yoksul kadınlar, ekonomik olarak korumasız ve korunaksız kadınlar, daha çok şiddete uğrama olasılığına sahiptirler. Bu nedenle şiddetle mücadele eylem planları kadın yoksulluğuyla mücadelede önemli araçlardır. Adı geçen eylem planı kadına yönelik şiddetle mücadelede beş temel hedef belirlemektedir: Adalet erişimi ve mevzuat konusunda gelişme, yeni politikalar üretilmesi ve bu konuda koordinasyonun artırılması, koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi, toplumsal farkındalığın artırılması ve kadına yönelik şiddete dair veri tabanının güçlendirilmesi. Eylem planı kadına yönelik şiddetin basit fiziksel şiddetin ötesinde çok boyutlu bir olgu olduğunu hatırlatarak kadına şiddetin kapsamını tanımlayarak başlamaktadır. Kadına yönelik şiddet rapora göre şunların hepsini kapsamaktadır: fiziksel şiddet, cinsel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet, tek taraflı ısrarlı takip ve siber şiddet.

Raporun ekonomik şiddet tanımlaması şöyledir: “Genel olarak kadının istihdama katılımını etkileyen ya da ekonomik olarak zarara uğramasına neden olan eylemler bu türü oluşturmaktadır. Kadının istihdama katılımının engellenmesi gibi istemediği işlerde, zorla çalıştırılması da ekonomik şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının kazandığı gelire el konulması, para harcamasının kısıtlanması ya da nereye harcayacağına karışılması ekonomik şiddetin en yaygın biçimleridir. Diğer yandan, ekonomik konulardaki kararların erkek tarafından tek başına alınması, iş yerinde olay yaratmak suretiyle kadının işten atılmasına neden olunması, kadının iş bulmasını kolaylaştırıcı becerilerinin geliştirilmesinin engellenmesi, ev ihtiyaçlarını karşılayacak maddi kaynaktan yoksun bırakılması, var olan maddi kaynağın kontrol ya da ceza aracı olarak kullanılması da bu kapsamda değerlendirilmektedir.” Buradaki tanımlama oldukça ilginçtir; zira, aslında kadın yoksulluğunun da bir tür

ekonomik şiddet olduğunu vurgulamaktadır. Ancak pek tabi ki kadına yönelik şiddetin diğer türlerinin aksine bu türden bir şiddet adli kovuşturmaya uğrayacak bir şiddet türü değildir. Nitekim tüm raporda daha çok diğer şiddet türleri üzerinde durulmuştur. Ekonomik şiddete yönelik tek araç ise toplumsal farkındalığı arttıracak politikalara yönelik bir telkindir.

Bu anlamda 3 numaralı hedef, koruyucu ve önleyici hizmetlerin geliştirilmesi bağlamında oluşturulan stratejiler arasında şu da vardır: “Sosyal hizmet kuruluşlarında şiddet mağduruna yönelik destek hizmetleri uzmanlaşmış biçimde sunulacaktır.” Bu adım kuşkusuz özellikle şiddete maruz kalan ve ekonomik bağımsızlığı bulunmayan kadın yoksullara yönelik önemli bir adımdır. Buna ek olarak bir diğer strateji başlığı altında şu da eklenmiştir: “Şiddet mağdurunun sosyoekonomik olarak güçlenmesine yönelik vaka bazlı özel müdahale programları hayata geçirilecektir.” Vaka bazlı özel müdahale şiddete uğrayan yoksul kadınların lehine bir uygulamadır. Çünkü toptancı bir bakış açısı şiddete uğrayan tüm kadınların aynı olanaklara sahip olduğu varsayımından hareket etmektedir. Oysa ekonomik olarak güçlü kadınlar şiddete uğrasalar dahi bununla mücadelede daha etkin bir kurumsal ve toplumsal destek sağlayabilmektedirler. Oysa şiddete uğrayan yoksul kadınlar açısından bu türden kamusal bir hizmet başvuracakları tek araç olacaktır.

ASHB’nin geleceğe yönelik diğer bir önemli adımı da Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı 2021-2024’tür (ASHB, 2021b). Bu planda ailenin yükseltilmesi genel başlığı altında şu faaliyet tanımlanmıştır: “İsteğe bağlı sigortalı olan ev kadınlarının sigorta primlerinin bir kısmının devlet tarafından karşılanmasına yönelik yasal düzenleme yapılacaktır.” Ancak yoksul ev kadınlarının büyük bir bölümünün fiilen hiçbir gelire sahip olmadıkları hesaba katılırsa bu adımın bile eksik olduğu anlaşılabilecektir. İyi bir tespit ve denetim sistemiyle yoksul ev kadınları arasında düşük bile olsa sigorta primi ödeyemeyecek olanların sigorta primlerinin bütünüyle devlet tarafından ödenmesini hedefleyecek bir adım daha etkin ve yardımcı olacaktır.

KSGM ayrıca yine kadın yoksulluğunu doğrudan ve dolaylı olarak azaltacak çok sayıda projede yararlanıcı kurum olarak yer almıştır. Bunlardan bazıları şunlardır: Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İş Birliği Protokolü, Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Projesi, Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliğine Duyarlı Planlama ve Bütçelemenin Uygulanması Projesi, Geleceğini Kuran Genç Kadınlar Projesi. Bunlardan özellikle ilk ikisi kadın yoksulluğunun çözümünde etkili olabilecek potansiyel taşımaktadır. Kadın kooperatiflerinin sayısındaki artış ekonomik olarak destek sağlarken hem de kooperatif yönetişimin kendiliğinden gelen demokratik katılımcı ilkeleri kadınların karar alma ve yönetme kapasitelerini güçlendirici rol

oyunabilir. Özellikle Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Projesi kapsamında 20 ilde eyleme geçilmiş ve kadın kooperatifleri için ortak bir bilgilendirme platformu yaratılmıştır. Sonuncusu ise Türkiye’deki kadın yoksulluğunun önemli boyutuyla Ne Eğitimde Ne İstihdamda (NEET) kadınlar ile ilgilidir. Proje kapsamında NEET kadınlar için mesleki eğitim ve mentor/danışmanlık hizmeti verilmiştir.

Türkiye İş Kurumu

Türkiye İş Kurumu (İşkur)’un duyurduğu ancak kamu kurum kuruluşlarının ve özellikle de icracı bakanlıkların başlattığı bir iletişim ve koordinasyon programı olan İş Pozitif son zamanlarda kadın yoksulluğunu ilgilendirecek en önemli gelişme olabilir. Programın temel bileşenleri arasında şu bakanlıklar yer almaktadır: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Tarım ve Ormancılık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı. İş Pozitif aslında programın temel hedeflerinin kısaltmasından oluşan bir adlandırmadır: Proje, ortaklık, zamanlama, işbirliği, teşvik, istihdam ve fırsat. İş Pozitif’in temel amacı şöyle tanımlanmaktadır: “Kadınların işgücüne katılımının ve girişimciliğinin çeşitli hibe, teşvik, kredi ve muafiyetler aracılığıyla desteklenerek artırılmasının ve bu yolla kadın istihdamının genişletilmesini amaçlar”.¹²

Program kapsamındaki fırsatlar ise her bakanlığın sağladığı ayrı hibe, proje ve danışmanlık hizmeti desteklerini içermektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bu bağlamda şunları sunmaktadır: AB mali destekleri, İŞKUR istihdam destekleri, İŞKUR danışmanlık destekleri, Kadın İstihdamı için Pozitif Ayrımcılık Projesi (aşağıda detayları verilecek). Yine İş Pozitif kapsamında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının sağladığı destekler: KOSGEB girişimcilik mali destekleri, Kalkınma İdareleri mali destekleri, Kalkınma Ajansları mali destekleri, TÜBİTAK mali destekleri ve yatırım destekleri. Program bağlamında Tarım ve Orman Bakanlığı da tarımsal ve kırsal kalkınma destekleriyle hayvancılık destekleri sunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı milli eğitim destekleri, Ticaret Bakanlığı ise kooperatifçilik ve ihracat destekleri sunmaktadır. Program bağlamında İş Pozitif ofisleri pilot uygulama illerinde kurulmuştur. Kadınlara yönelik bilgilendirme ve destek hizmetleri bu ofisler aracılığıyla koordine edilmektedir. Ayrıca İş Pozitif dokümanlarında adı geçen iki projeye bir göz atmak gerekmektedir. Bunlardan birincisi olan Her Meslekte Kadın Eli Projesi aslında İŞKUR ile sektörlerde uzman işveren ve işçi örgütleri arasında yürütülen bir projedir. Bu proje özellikle fırsat eşitliği bağlamında kadınların genellikle az istihdam edildiği sektörlerde ve mesleklerde kadın katılımını arttırmayı hedeflemektedir. Projenin hedefleri daha açık bir şekilde şöyle açıklanmaktadır: “Bu

¹² <https://ispozitif.iskur.gov.tr/>.

proje kapsamında özel sektörle yapacağımız iş birlikleriyle “forklift operatörü, kepçe operatörü, kule vinç operatörü, CNC torna tezgâhı operatörü, bilgisayarlı makine operatörü, merkezi kumanda operatörü, kantarcılık ve ambarcılık” gibi mesleklerde kadınlarımızın daha fazla katılımlarını sağlamak amacı ile bu mesleklerde düzenlenen kurs ve programlarda katılımcılara ödenen cep harçlıkları arttırılmıştır¹³.

Diğer önemli proje ise Kadın İstihdamı için Pozitif Ayrımcılık Projesi’dir (KİPAP). Bu proje kapsamında üretimde kadın istihdamının arttırılması hedeflenmektedir. Özel olarak imalat sanayii üzerine yoğunlaşan proje aslen İŞKUR tarafından yürütülecektir. Bu kapsamda kadınların özellikle imalat sanayinde üretime, ihracata, katma değer üretimine katkı yapmaları sağlanacaktır. Bu durum özellikle yoksul kadın çalışanlar açısından önemlidir, çünkü kadın istihdamının çoğunun prekarite şartlarının geçerli olduğu hizmet sektörlerinde yoğunlaştığı bilinmektedir. TÜİK istatistiklerine bakıldığında yıl boyunca artan istihdam rakamına göre bakıldığında bu projeler kapsamında istihdama dahil edilen kadınların sayısının nereden kaynaklandığının araştırılması önemli olacaktır.

¹³ Köğçe, 2024: 13.

Türkiye'de Mevcut Durum Analizi

Resmi istatistiklere göre, 2023 yılında Türkiye'de kişi başına düşen ortalama gelir 13.605 ABD dolarıdır. Ancak bu gelir, yoksulluk oranlarının hesaplandığı eşik gelirin çok üzerindedir. Resmi olarak yoksul nüfusun oranı, tüm nüfusu temsil eden gelir dağılımına bakılarak belirlenmektedir. Ülke genelinde kişi başına düşen gelirin ortanca (medyan) seviyesi bu bağlamda önemli bir eşiktir. Her yıl TÜİK tarafından hesaplanan yoksulluk sınırı, o yıldaki medyan gelirin %40, %50, %60 ve %70'i olarak belirlenmektedir. Örneğin 2023 yılında gelir düzeyi kişi başına yıllık 95 366 TL medyan gelirin %70'ine karşılık gelen yoksulluk sınırı gelir düzeyidir (Tablo 1). Buna göre Türkiye nüfusunun yaklaşık dörtte biri (24,3 milyon kişi) kişi başına yıllık 95 366 TL'nin altında gelire sahiptir. Ancak buradaki yoksulluk sınırı ortalama gelirin (13.605 doların) çok altındadır (beşte biri düzeyinde). Bu yoksulluk sınırına göre 2024 yılındaki yoksul nüfus oranı %28,9'dur.

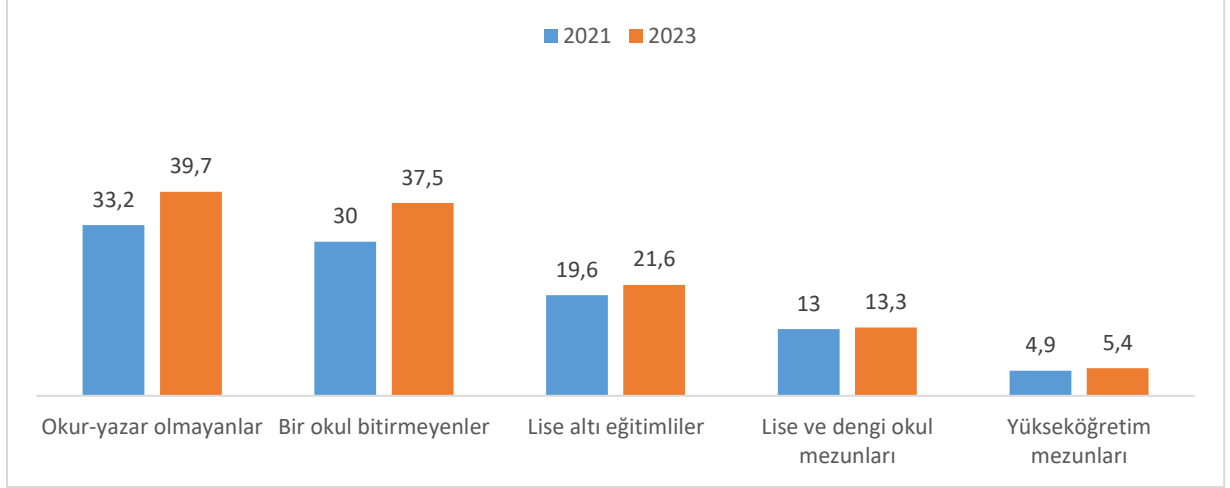
2021 yılında resmi rakamlara göre Türkiye'de yoksul olarak tanımlanan kişi sayısı 23 milyon 789 bin iken, bu rakam 2024 yılında 24 milyon 318 bine yükselmiştir. Tablo 1, TÜİK tarafından yoksul nüfus için yıllık olarak hesaplanan göreceli yoksulluk sınırlarını ve toplam nüfus içindeki paylarını göstermektedir. Medyada yaygın olarak paylaşılan yoksulluk sınırına göre (medyan gelirin %50'sine göre, ki bu gelir kişi başına 13 bin doların yaklaşık %15'ine karşılık gelen alt yoksulluk sınırıdır) 2024 yılında yoksul nüfus 11 milyon 457 bin kişidir¹⁴. Medyan gelirin %50'sinde ise bu oran %13,6'dır.

Gelire dayalı yoksulluk istatistiklerinin özellikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında, çok sınırlı kaldığı bilinmektedir. Bu sınırlılıkla dahi resmi rakamlar cinsiyete ve eğitim düzeyine göre ayrıştırıldığında, Türkiye'de kadınlar erkeklere göre daha yüksek yoksulluk oranlarına sahiptir. Tablo 2, 2023 yılı için erişebildiğimiz veri setine dayanarak hesapladığımız oranları göstermektedir. Buna göre 2023 yılında yoksul olan 11 milyon 457 bin kişi arasında (medyan değer %50'sine göre) kadınların oranı yarıdan fazladır (%51,7). Yoksul kadınların beşte biri (%19,6) okuma yazma bilmemekte, %13'ü ise okul bitirmemiştir. Aynı eğitim seviyesine sahip ancak yoksulluk sınırının altında geliri olan hanelerde yaşayan kadın ve erkeklerin dağılımına baktığımızda, en büyük cinsiyet farkının okuma yazma bilmeyenler arasında olduğunu görüyoruz. Okuma yazma bilmeyen yoksul nüfusun yaklaşık %71'i kadındır. İlköğretim ve üzeri eğitim seviyesinde erkeklerin yoksul nüfus içindeki payı %55'e yükselirken (Tablo 2), yükseköğretim ve üzeri eğitime sahip grupta kadınların payı erkekleri geçmektedir.

¹⁴ TÜİK yoksulluk istatistiklerinin özet tablolarında 2020-2024 yılları itibarıyla sunmaktadır. Ancak henüz Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2024 veri seti mikro düzeyde paylaşımına açılmamıştır. Bu nedenle CEİD göstergelerini bölgelere göre farklı demografik özelliklere göre hesapladığımızda detaylı tablolar 2023 yılı itibarıyla sunulacaktır.

2021 yılı rakamlarıyla karşılaştırıldığında kadınlarda yoksulluk oranları okur yazar olmayanlar ve bir okul bitirmeyenler arasında kayda değer biçimde artmıştır (sırasıyla yüzde 6,5 ve yüzde 7 puan) (Şekil 1). Bu durum düşük eğitimle birlikte yoksulluğun cinsiyetçi niteliğinin de şiddetlendiğine işaret etmektedir.

Şekil 1. CEİD - Eğitim Düzeyine Göre Göreli Yoksulluk Oranları- Kadın (%)

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri.

Tablo 1. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine göre görece yoksul sayısı ve yoksulluk oranı, 2020-2024

Yoksulluk riski	Yoksulluk sınırı (TL)					Yoksul sayısı (Bin kişi)					Yoksulluk oranı (%)				
	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024	2020	2021	2022	2023	2024
Medyan gelirin %40'ına göre	9 621	10 884	13 775	25 687	54 495	6 674	6 505	5 729	5 857	5 821	8,2	7,9	6,9	7,0	6,9
Medyan gelirin %50'sine göre	12 394	14 034	17 747	32 109	68 119	12 267	11 936	12 000	11 303	11 457	15,0	14,4	14,4	13,5	13,6
Medyan gelirin %60'ına göre	14 873	16 841	21 296	38 531	81 742	17 921	17 636	18 030	17 873	17 821	21,9	21,3	21,6	21,3	21,2
Medyan gelirin %70'ine göre	17 352	19 648	24 845	44 952	95 366	23 704	23 789	24 460	24 365	24 318	29,0	28,7	29,3	29,0	28,9

TÜİK, Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2024

Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

Tablo 2. Gelir esaslı görelî yoksul nüfusun cinsiyete ve eğitime göre dağılımı (medyan gelirin %50'sine göre), 2023

	Okur-yazar olmayan	Bir okul bitirmedî	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve dengi	Genel lise	Mesleki veya teknik lise	Yüksek okul ve üzeri	Toplam
Kadın	10,11	6,73	10,8	4,49	11,35	4,27	1,7	2,10	51,66
Erkek	4,17	4,79	13,04	4,82	12,55	4,92	2,13	1,94	48,34
Toplam	14,28	11,52	23,84	9,30	23,90	9,19	3,92	4,04	100
Kadın	70,82	58,45	45,29	48,27	47,49	46,44	45,84	52,05	51,66
Erkek	29,18	41,55	54,71	51,73	52,51	53,56	54,16	47,95	48,34
Toplam	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Kadın	19,57	13,04	20,9	8,70	21,97	8,27	3,48	4,07	100
Erkek	8,62	9,90	26,98	9,96	25,96	10,18	4,40	4,01	100
Toplam	14,28	11,52	23,84	9,31	23,9	9,19	3,92	4,04	100

Kaynak: TÜİK Gelir Yaşam Koşulları Araştırması, 2023 veri seti kullanılarak yazarlar tarafından hesaplanmıştır

Türkiye’deki yoksulluk oranları, iller ve bölgeler arasında farklılık gösterdiği gibi yoksulluk sınırlarında da o bölgede yaşayan haneler hesaba katılarak hesaplandığından değişiklik gözlemlenmektedir (Tablo 3). Örneğin, İstanbul’da bu sınır 46.505 TL iken, Van, Bitlis ve Muş gibi bölgelerde yoksulluk sınırı 18.718 TL olarak belirlenmiştir. Kadınların yoksulluk oranlarının erkeklere kıyasla tüm bölgelerde daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3). Bunun temel nedenlerinden biri, kadınların daha yüksek oranda düşük gelir sahibi olmaları veya gelir elde etmiyor olmalarıdır. Örneğin, tek yetişkinin bulunduğu yoksul hanelerin %80’inde bu yetişkin kadındır. Üç ve daha fazla yetişkinin bulunduğu hanelerde ise kadınların oranı %58’dir. Geniş aile yapısına sahip ve fert sayısı yüksek hanelerin daha yoksul olması nedeniyle, bu hanelerde kadınların erkeklere kıyasla daha fazla bulunması da bir diğer etkidir¹⁵.

Aynı zamanda Türkiye genelinde her 100 kişiden yaklaşık 12’si sürekli yoksulluk¹⁶ içinde yaşamaktadır. Gelirin yanı sıra yoksulluğu farklı boyutlarla ölçümleyen maddi yoksunluk¹⁷ ölçümüne göre ise her 100 kişiden, 26’sı maddi yoksunlukla karşı karşıya kalmaktadır. Önceki izleme raporunda da vurgulandığı üzere gelir esaslı bu ölçümün en temel sorunlarından biri, hane içindeki gelirin eşit olarak paylaşıldığı varsayımıdır.

¹⁵ Özar, Ş., & Memiş, E. “Feministler İçin Yeni Bir Mücadele Alanı: Yaşlı Kadın Yoksulluğu”. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar Sayı 45., 2024. <https://feministyaklasimlar.org/wp-content/uploads/2024/12/5-FY45-Semsa-Ozar-Emel-Memis-MZ-2.pdf>

¹⁶ Bahçe, S.A.K, & Memiş, E. (2021) <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/yoksullukpdf.pdf>

¹⁷ Ibid. <https://ceidizler.ceid.org.tr/dosya/yoksullukpdf.pdf>

Tablo 3. Bölgelere ve cinsiyete göre göreceli yoksulluk oranları (medyan gelirin %60’ına göre)

	Bölgeler	Toplam (%)	Kadın (%)	Erkek (%)
TR10	1- İstanbul	7,4	7,8	7,1
TR21	2- Edirne-Tekirdağ-Kırklareli	9,6	11,1	8,2
TR22	3- Balıkesir-Çanakkale	15,8	16,3	15,4
TR31	4- İzmir	12,6	13,1	12,1
TR32	5- Denizli-Aydın-Muğla	13,1	14,3	12,1
TR33	6- Manisa-Afyonkarahisar-Kütahya-Uşak	24,0	26,4	21,6
TR41	7- Bursa-Eskişehir-Bilecik	10,8	10,9	10,6
TR42	8- Kocaeli-Sakarya-Düzce-Bolu-Yalova	9,1	9,5	8,7
TR51	9- Ankara	9,5	9,7	9,4
TR52	10- Konya-Karaman	24,5	24,8	24,2
TR61	11- Antalya-Isparta-Burdur	15,0	15,2	14,8
TR62	12- Adana-Mersin	29,3	31,4	27,2
TR63	13- Hatay-Kahramanmaraş-Osmaniye*			
TR71	14- Nevşehir-Aksaray-Niğde-Kırıkkale-Kırşehir	22,9	23,6	22,1
TR72	15- Kayseri-Sivas-Yozgat	23,7	24,9	22,6
TR81	16- Zonguldak-Karabük-Bartın	13,8	13,5	14,0
TR82	17- Kastamonu-Çankırı-Sinop	21,8	21,8	21,8
TR83	18- Samsun-Tokat-Çorum-Amasya	22,5	22,3	22,7
TR90	19- Trabzon-Ordu-Giresun-Rize-Artvin-Gümüşhane	21,2	22,0	20,3
TRA1	20- Erzurum-Erzincan-Bayburt	36,9	37,5	36,3
TRA2	21- Kars-Ağrı-Iğdır-Ardahan	56,3	58,7	53,8
TRB1	22- Malatya-Elazığ-Bingöl-Tunceli	36,9	38,9	34,6
TRB2	23- Van-Muş-Bitlis-Hakkari	60,3	63,0	57,6
TRC1	24- Gaziantep-Adıyaman-Kilis	41,8	41,2	42,4
TRC2	25- Diyarbakır-Şanlıurfa	56,1	56,3	55,8
TRC3	26- Siirt-Mardin-Batman-Şırnak	57,1	57,7	56,4

Kaynak: TÜİK Gelir Yaşam Koşulları Araştırması, 2023 veri seti kullanılarak yazarlar tarafından hesaplanmıştır. CEİD yerel izleme platformlarının bulunduğu bölgeler koyu renkle belirtilmiştir. *Deprem nedeniyle TR63 bölgesine ait veri elde edilememiştir

Gelire Dayalı Hanehalkı Düzeyinde Yoksulluk Ölçümleri Yeterli Mi?

Gelir ve harcamaya dayalı bu ölçümler, hane içindeki gelir dağılımının eşit olduğu varsayımına dayanmakta olup, bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yoksulluk arasındaki ilişkilerin doğru bir şekilde analiz edilmesini engellemektedir. Hane içinde, erkekler, kadınlar, kız çocukları ve oğlan çocuklarının gelirden eşit oranda faydalanmadığına dair yapılan araştırmalar, özellikle beslenme, eğitim ve sağlık harcamalarında erkekler ve oğlan çocuklarının öncelikli olduğuna işaret etmektedir. Bu eşitsizlikler, kadınların ve erkeklerin yoksulluk oranları arasındaki farkları da açıklamaktadır. Kadınların daha yüksek oranda hiç geliri olmaması veya daha düşük gelir elde etmesi, yoksulluk oranlarının erkeklere kıyasla daha yüksek olmasına neden olmaktadır. Tüm bu nedenlerle yoksulluğun toplumsal cinsiyete dayalı farklılaşan boyutlarının ortaya çıkarılması çok boyutlu yaklaşımların geliştirilmesini gerektirmektedir. Maddi yoksunluk ölçümü 2011 yılından itibaren hesaplanmaktadır. Maddi yoksunluk yine hane içinde eşit bölüşüm varsayımıyla, hanehalkını temel birim olarak kabul etmektedir ve hanehalklarını gelir yerine farklı ihtiyaçları karşılayabilme/satın alma güçlerine göre kıyaslamaktadır. Bu ölçümde de bir eşik düzey belirlenir. Teknik terimler bölümünde sunulan dokuz maddeden en az dört tanesini ekonomik nedenlerle karşılayamayan hanehalklarında yaşayan fertler, maddi olarak yoksun olarak tanımlanmaktadır.

TÜİK son dönemde, yoksulluk tanımını genişleten yoksulluk riski veya sosyal dışlanma gibi (AROPE) çok boyutlu yoksulluk göstergeleri de hesaplamaya başlamıştır (bkz. Kavramlar ve Teknik Terimler Bölümü). Mevcut raporda bu göstergeler de CEİD izleme göstergelerine dahil edilerek incelenmektedir.

Çocuklu çift haneleri norm kabul eden maddi yoksunluk kriterleri

Gelir temelli yoksulluk ölçümlerine benzer şekilde, maddi yoksunluk değerlendirmelerinde de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerin gözetilmeden belirlendiği ve çocuklu hane yapısının norm olarak kabul edildiği görülmektedir. Yazında maddi yoksunluk kriterlerinin, toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirildiğinde, büyük ölçüde nötr veya cinsiyet körü nitelikler taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu durumun, yaşlı bireylerin yoksunluk deneyimlerinin yeterince görünür kılınmasını engellediğini ve bu gruba özgü dezavantajların göz ardı edilmesine yol açtığı belirtilmektedir (Özar ve Memiş, 2024). Örneğin, ödeme güçlüğü göstergeleri içinde yaşlı bireyler için kritik öneme sahip sağlık harcamalarının yer almaması önemli bir eksikliktir. Yaşlı nüfus için sağlık harcamaları zorunlu ve düzenli bir gider kalemi olmasına rağmen, maddi yoksunluk ölçütleri bu

harcamaların karşılanabilirliğini dikkate almamaktadır¹⁸. Benzer şekilde, iki günde bir et, tavuk veya balık içeren bir öğün tüketememe durumu yalnızca gelir yetersizliğinden kaynaklanmamakta, yaşlı bireyler açısından hareket kabiliyetinin azalması nedeniyle fiziksel erişim güçlükleri de belirleyici bir faktör olabilmektedir (Özar ve Memiş, 2024).

Yaşlılık ve Yoksullaşma

Literatürde, özellikle yaşlı nüfusa özgü maddi yoksunluk ölçüm yöntemlerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret eden çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. İleri yaş gruplarının, belirli bir mal veya hizmete erişemediklerini ifade etme olasılıklarının düşük, buna karşılık ilgili mal veya hizmeti istemediklerini belirtme olasılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Maddi yoksunluk göstergeleri incelendiğinde, 65 yaş ve üzeri bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunu bir neden olarak belirtme olasılığının en düşük olduğu grup olduğu görülmektedir. Bu durum, yaşlı bireylerin kendilerini yoksul olarak tanımlamakta isteksiz olmaları veya yoksulluk algısını pekiştirebilecek ifadelerden kaçınmalarıyla ilişkili olabilir. Dolayısıyla, mevcut yoksunluk ölçüm yöntemleri yaşlı nüfusun özgül dezavantajlarını yansıtmakta yetersiz kalmakta ve bu grubun yoksulluk riski altında olup olmadığını tam olarak belirleyememektedir (Özar ve Memiş, 2024). Öte yandan, uzun yıllar düşük gelirle yaşamayan bireylerin tüketim ve ihtiyaç algısını değiştirdiği, bu durumun da bazı grupların başka sosyoekonomik koşullarda talep edebilecekleri mal ve hizmetleri istemediklerini ifade etmelerine neden olduğu belirtilmektedir. Yaşlı bireyler için borçlanmadan veya aileden mali destek almadan yaşamlarını sürdürebilmek, yalnızca ekonomik bir zorunluluk değil, aynı zamanda öz saygının korunması açısından da kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir (McCay, 2008). Bu bağlamda, yaşlı bireylere özgü toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gözetken maddi yoksunluk göstergelerinin geliştirilmesi, yaşlı nüfusun yoksulluk durumunu daha sağlıklı bir şekilde analiz edebilmek açısından elzemdir.

Resmi verilere göre, Türkiye’de yaşlı nüfus 2000 yılında 4 milyon 350 bin 190 kişi ile toplam nüfusun %6,7’sini oluştururken, 2023 itibarıyla bu sayı 8 milyon 722 bin 806 kişiye ulaşarak toplam nüfusun yaklaşık %10’una yükselmiştir. Yaşlı nüfus içinde kadınlar %55 ile daha büyük bir paya sahiptir. Özellikle eşini kaybetmiş yaşlılar arasında kadınların oranı erkeklerden dört kat fazladır. Türkiye’de yaşlı kadınların %46,9’u dul olup, bu durum yalnız yaşayan yaşlı nüfusun dağılımına da yansımaktadır. Tek başına yaşayan yaşlıların bulunduğu hanelerin %74,7’sini kadınlar oluşturmaktadır. Bu tablonun nedenleri arasında erişilebilir, nitelikli yaşlı

¹⁸ Özar, Ş., & Memiş, E. “Feministler İçin Yeni Bir Mücadele Alanı: Yaşlı Kadın Yoksulluğu”. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar Sayı 45., 2024. <https://feministyaklasimlar.org/wp-content/uploads/2024/12/5-FY45-Semsa-Ozar-Emel-Memis-MZ-2.pdf>

bakım evlerinin yetersizliği ve toplumda aile dışı ortak yaşam modellerinin yaygınlaşmamış olması da yer almaktadır. Tablo 36 ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetlerine Yönelik Verileri kurumsal bakım hizmetlerinin kısıtlılığına işaret etmektedir. 2021 yılına kıyasla engelli ve yaşlı bakım kurum sayılarında kayda değer bir değişim gerçekleşmemiştir. Huzurevi sayısı 165’ten 2023 yılında 168’e yükselirken huzurevinde bakılan yaşlı sayısı 2021 yılında 12.686’dan 2023 yılında 14.644’e yükselmiştir. Yaşlı nüfusa oranla bu rakamlar çok düşük kalmaktadır.

Resmi olarak 65 yaş ve üzeri kişiler yaşlı olarak tanımlansa da, toplumsal cinsiyet perspektifi yaşlanma sürecinin bundan daha erken başladığını göstermektedir. Örneğin, 17 Mayıs Derneği, LGBTİ+ bireylerin erken yaşlandığını belirterek yaşlılık sınırını 40 yaş olarak kabul ederken, KEİG araştırmaları kadınların 40 yaşından itibaren iş hayatında ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir (Özar ve Memiş, 2024).

İstatistiklere göre 65 yaş ve üzeri erkeklerin içinde yaklaşık 3,6 milyonu (%97’si) emeklilik geliri elde ederken, aynı yaş grubundaki kadınların sadece 1,5 milyonu (%46,5’i) emeklilik gelirine sahiptir¹⁹. İstihdam durumuna göre, 2023 yılında 65 yaş üzeri kadınların %68,3’ünün ev işleri, çocuk, yaşlı ve hasta bakımıyla meşgul olduğunu belirtmektedir. Günlük faaliyetlere ayrılan süreye dair bilgi veren TÜİK Zaman Kullanımı verilerini kullanarak hesapladıkları rakamlara göre, Türkiye’de 65 yaş ve üzeri kadınların hanehalkı bakımına ve ev işlerine günde yaklaşık 2 ile 4 saat aralığında bir zaman harcadıkları gözlenmektedir. Günde ortalama 4 saat bakım faaliyetleriyle uğraşan 65-69 yaş grubundaki kadınların aynı yaş grubundaki erkeklere kıyasla günde 2 saat 40 dakika daha fazla çalışmasına rağmen emeklilik hakkı elde edememelerinin yaşlı kadın yoksulluğunun temel belirleyicilerinden biri olduğunun altı çizilmektedir (Özar ve Memiş, 2024).

Çok Boyutlu Yoksulluk: Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Olanlar

Önceki raporda belirtildiği üzere son birkaç yıla kadar Türkiye’de resmi olarak çok boyutlu yoksulluk ölçümleri mevcut değildir. İlk kez mevcut raporla birlikte CEİD göstergeleri arasında izlemeye dahil edilen AROPE (At Risk of Poverty or Social Exclusion: Yoksulluk veya Sosyal Dışlanma Riski Altında Olanlar) göstergesi farklı yaş gruplarına ve cinsiyete göre ayrıştırılarak TÜİK tarafından sunulmaktadır.

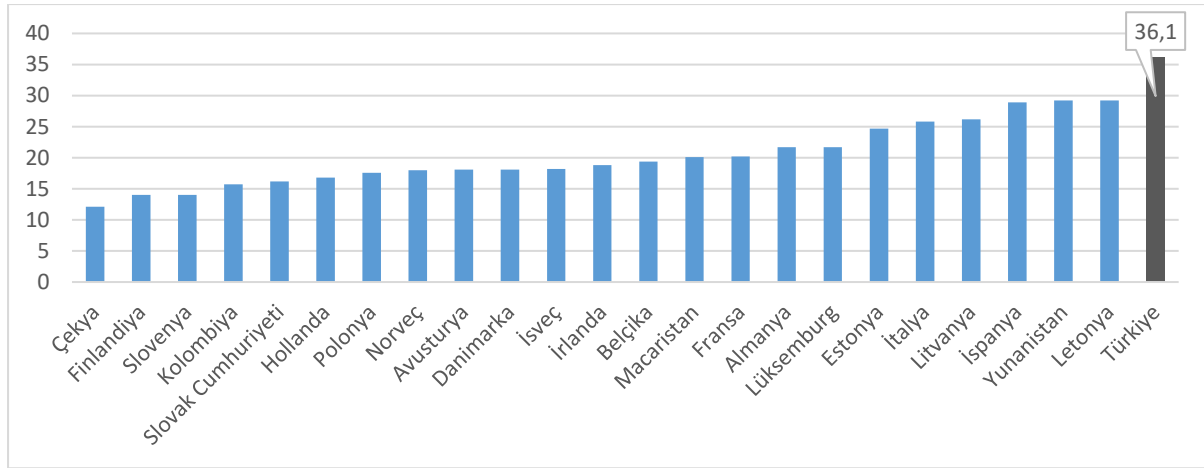
AROPE Eurostat tarafından Avrupa 2020 hedefleri doğrultusunda önerilen ve göreceli yoksulluk, aşırı maddi ve sosyal yoksunluk ile düşük iş yoğunluğu olmak üzere üç temel alt göstergeden oluşan kompozit bir ölçüttür. AROPE göstergesi, üç alt göstergenin en az birinden yoksun olan fertleri “yoksul veya sosyal dışlanmış” olarak

¹⁹ İbid. s. 61 TÜİK GYKA (2023) verileri kullanılarak hesaplanmıştır.

tanımlar. İlk alt gösterge olan göreceli yoksulluk, medyan gelirin %60'ını dikkate alırken, aşırı maddi ve sosyal yoksulluk oranı, hanelerde belirli eşya ve hizmetlere erişim yetersizliklerini temel alarak hesaplanmaktadır. Düşük iş yoğunluğu ise hanelerin çalışma çağındaki fertlerinin toplam çalışma sürelerinin, teorik olarak çalışabilecekleri toplam süreye oranlanmasıyla belirlenmektedir.

Bu ölçüme göre Türkiye’deki kadın yoksulluğu oranı OECD ülkeleri arasında en yüksek düzeydedir (Şekil 2). Özellikle düşük iş yoğunluk göstergesi kadınların gelir getirici işlere erişim olanaklarının çok kısıtlı olması, kadınlarda yoksulluk oranının %36 düzeyinde yüksek olmasının ardındaki temel nedendir.

Şekil 2. OECD Ülkelerinde Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı (%) - 2021 - Kadın

Kaynak: OECD Veritabanı.

2023 yılı itibarıyla AROPE göstergesi değerleri yaş grubu ve cinsiyete göre incelendiğinde kadınlarda tüm yaş gruplarında yoksulluk riskinin erkeklere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyete göre fark özellikle 0-17 yaş arası çocuklar ve 65 yaş ve üzerindeki yaş gruplarında gözlenmektedir. Resmi göstergelere de görece daha yeni dahil edilen AROPE 2015 yılından itibaren hesaplanmıştır. Oranlara yıllar itibarıyla bakıldığında 2020 yılına kadar düşüş gözlenirken, 2021 sonrasında her iki cinsiyette de risk altında olanların oranı hızla yükselmiştir. 2023 yılı itibarıyla, erkeklerde %21,5 olan yoksulluk oranı, kadınlarda %24,3'e yükselmiştir. 65 yaş ve üzeri yoksulluk oranlarındaki son artış, yaşlı nüfusun en önemli gelir kaynağı olan emekli maaşlarındaki artışın enflasyon oranlarını²⁰ yakalayamamasına işaret etmektedir. Bu durum sadece emekli maaşı alanları değil özellikle düşük gelirli hanelerde emekli gelirlerinin önemi göz önüne alındığında söz konusu hanelerde yaşanan yoksulluğu derinleştirmiştir. Enflasyonu kontrol

²⁰ EK 1 Şekil E1.

altına almak amacıyla uygulanan tasarruf tedbirleri kapsamında sosyal koruma ve desteklerin alım gücü de düşmüştür.

Deflasyonist politikaların, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını olumsuz etkileyerek, işgücü piyasasında esnekleşmeye ve düşük ücretli, geçici işlerin artmasına yol açtığı da vurgulanmaktadır. Kadınların daha fazla bakım işine katılmak zorunda kalmaları, sosyal hizmetlerdeki kısıtlamalar ve yüksek kayıtdışı çalışma oranları, kadınların yoksullukla daha yoğun şekilde karşılaşmalarına neden olmaktadır. Kadınların yoksulluk deneyimlerinin, sadece gelir düzeyleriyle değil, aynı zamanda sosyal güvenceden yoksun olmaları, düşük ücretli işlerde çalışma oranlarının yüksek olması ve bakım hizmetlerini aşırı yüklenmeleri gibi yapısal faktörlerle de şekillendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Yaş gruplarına göre yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranı (%), 2015-2023

Yaş grupları	Yıllar								
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Toplam	34,0	33,2	30,7	30,4	32,1	33,0	32,9	32,6	30,7
0-17	42,6	42,0	39,6	39,7	41,8	41,9	43,7	42,7	40,1
18-64	30,7	30,4	27,8	27,6	29,3	30,6	30,7	30,2	28,0
65+	28,7	24,0	21,9	20,8	20,5	22,6	16,8	20,5	23,1
Erkek									
Toplam	32,2	31,3	28,8	28,2	30,1	31,0	30,8	30,4	28,5
0-17	42,4	41,6	39,6	38,9	41,1	41,1	42,8	41,9	39,4
18-64	27,8	27,4	24,7	24,4	26,5	27,7	27,5	27,0	24,8
65+	27,9	23,0	19,8	18,6	18,3	21,3	15,5	18,7	21,5
Kadın									
Toplam	35,8	35,2	32,6	32,7	34,0	35,1	35,0	34,8	32,9
0-17	42,9	42,4	39,5	40,5	42,6	42,8	44,7	43,5	40,9
18-64	33,6	33,4	30,9	30,8	32,1	33,6	33,9	33,4	31,1
65+	29,3	24,9	23,6	22,6	22,3	23,7	17,9	21,8	24,3

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

AROPE; görelî yoksulluk, maddî ve sosyal yoksunluk, düşük iş yoğunluğu göstergelerinin en az birinden yoksun olma oranıdır.

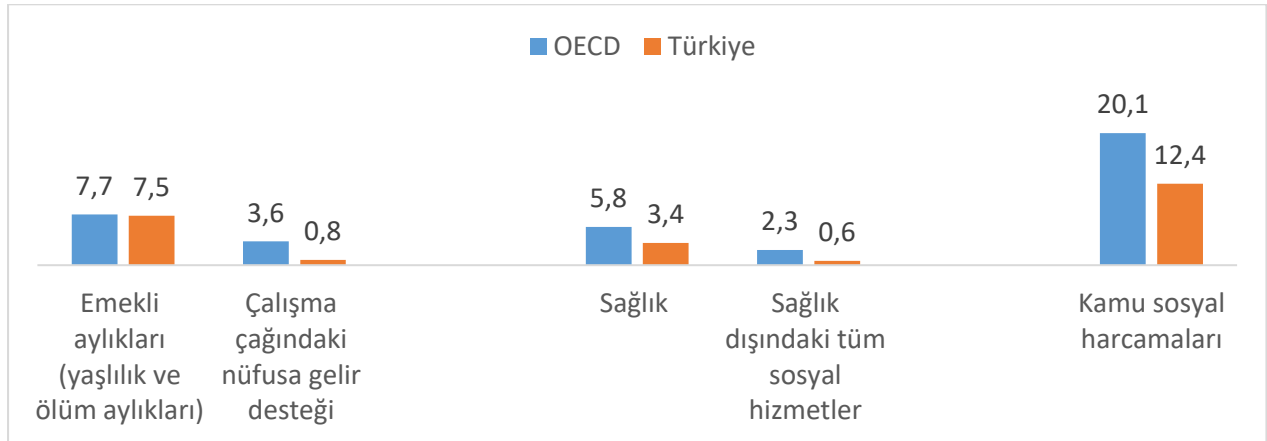
Sosyal Koruma ve Sosyal Yardımlar

Kamu sosyal koruma harcamalarının gayrisafi yurt içi hasıla (GSYİH) içindeki payına göre OECD ülkeleri sıralandığında, Türkiye’nin (%12,4) en düşük harcama oranına sahip ülkeler arasında yer aldığı görülmektedir. OECD ortalaması %20,1 seviyesinde iken (Şekil 3), Fransa, Belçika ve Finlandiya gibi ülkelerde bu oran %30’un üzerine çıkmaktadır. Türkiye’nin OECD ortalamasının oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir.

Sosyal Koruma İstatistikleri kapsamında sunulan maaş yararlanıcıları yedi temel kategoriye ayrılmaktadır. Bu kategoriler; engelli/malul maaşı, iş kapasitesindeki düşüklük nedeniyle erken emeklilik yardımı, emekli/yaşlı maaşı, erken emekli/yaşlılık maaşı, kısmi emekli/yaşlı maaşı, dul/yetim maaşı ve işgücü piyasasındaki koşullar nedeniyle sağlanan erken emeklilik yardımlarından oluşmaktadır. Bu sınıflandırma, sosyal koruma düzenlemeleri kapsamında periyodik nakit yardımlarından en az birini alan bireylerin sayısını kapsamaktadır (TÜİK, 2020). Bu harcamaların yaklaşık yarısının emekli ve yaşlı nüfusa yönelik yapılan ödemelerden oluştuğu gözlemlenmektedir. Yardım türleri içinde ikinci en büyük pay sağlık ve bakım yardımlarına ayrılmıştır.

Şartlı nakit yardımları²¹ incelendiğinde, en yüksek oranların anne ve çocuk yardımları ile engelli/malul yardımları olduğu görülmektedir. Şartsız yardımlar bağlamında ise sosyal koruma harcamalarının genel yapısına paralel olarak, emeklilik ve sağlık bakımı desteklerinin toplam içindeki en büyük paya sahip olduğu belirlenmiştir.

Şekil 3. Sosyal Koruma Harcamalarının GSYİH İçinde Oranı (%)

Kaynak: OECD Veritabanı.

²¹ Şartlı yardımlar, gelir ve/veya varlıkları belirli bir düzeyin altında olma koşuluna bağlı olarak yararlanıcılara sağlanan sosyal yardımlardır örneğin şartlı eğitim, şartlı sağlık yardımları gibi. Şartsız yardımlar, kişinin gelir ve/veya refah düzeyine bakılmaksızın yapılan yardımlardır örneğin 65 Yaş Aylığı Sosyal güvencesi olmayan 65 yaş üstü bireylere verilen maaştır. Burada ücretli bir işte çalışmış olmak gibi herhangi şartı yoktur, ancak hanedeki kişi başına düşen gelir belirli bir sınırdan altında olmalıdır. SGK primi yatırmayan bireyler de alabilir.

Sosyal yardım ve maaş alan kişi sayısının cinsiyete ve sosyal yardım türüne göre dağılımına bakıldığında 2021 yılına kıyasla 2023 yılında sosyal yardım alan kişi sayısındaki en önemli değişim emekli/yaşlı maaşı alan sayısında olmuştur. Emekli maaşı alan sayısı 2 milyon 186 kişi artarken bu artışın içinde kadınların payı beşte bir oranındadır, sadece 454 bini kadınlardan oluşmaktadır (Tablo 5a). Değişmeyen istatistiklerden biri olarak yine dul/yetim maaşlardan yararlananlar kadınlar olurken (%93 oranında) emekli maaşları gibi ücretli çalışmayla erişimi mümkün olan maaş alanların içinde kadınların payı çok düşüktür (%23) (Tablo 5a). Sosyal koruma harcamalarının yaklaşık yarısına tekabül eden emekli maaşlarının GSYİH oranına bakıldığında 2020 yılında %5,98 kadar düşük bir düzeyden daha da azalarak %4.43’e düşmüştür. 2020-24 yıllarında emeklilerin toplam yurt içi gelirden aldığı pay ortalama olarak yıllık -%6 değişim göstermektedir. Aynı zamanda emekli sayısının özellikle 2023 yılındaki artışla dört yılda yıllık ortalama %3 düzeyinde artması, emekli başına düşen sosyal koruma harcamasının ne kadar geride bırakıldığını da açıkça göstermektedir. Yaşlı nüfusun yoksullaşmasının ardında bu temel eğilimler bulunmaktadır (Tablo 5b ve 5c).

TÜİK tarafından derlenen bu sosyal koruma istatistiklerini ASHB tarafından hazırlanan sosyal yardımların verileriyle birlikte değerlendirmek, sosyal yardım alan kişi sayılarının ötesinde miktarları ve reel artışları bakımından da bilgi sağlayacaktır. Bu raporda ASHB verilerinde yer alan sosyal yardım verilerinde bulunan toplam miktarlar yararlanıcı sayılarına bölünerek, kişi başı cari yardım miktarları hesap edilmiştir ve bu kişi başına düşen yardım miktarları, TÜİK tarafından hesaplanan resmi TÜFE endeksi kullanılarak reel artışlar hesaplanmıştır. Sosyal yardım harcamalarının kişi başına düşen miktarları Tablo 37’de sunulmaktadır.

Örneğin eşi vefat etmiş kadınlara yapılan yardımlara bakıldığında, 2021 yılında toplam 98 bin 530 kadın yararlanırken 2023 yılında bu sayının 82 bin 891’e düştüğü görülmektedir. Yararlanıcı başına yıllık olarak yapılan yardım miktarı 2021 yılında 3 371 TL iken 2023 yılında ortalama 10 113 TL’ye çıkmıştır. Ancak yardım miktarlarındaki artış cari değerler üzerinden değil reel olarak alım gücü bakımından nasıl değişim gösterdiğini anlamak amacıyla enflasyon etkisinden arındırılmış biçimde hesaplandığında 679 reel TL ile 2020 yılındaki miktardan farklı olmadığı görülebilmektedir (Tablo 6a).

Yukarıda açıklanan yöntemi kullanarak, tüm sosyal yardımları kişi başına düşen miktarlar açısından reel olarak analiz etmek mümkündür. Genel olarak, 2020-2024 yılları incelendiğinde doğrudan bireylere veya hanelere sağlanan sosyal yardım miktarlarının reel olarak artmadığı aksine azaldığı görülebilir. Ancak yardım türü piyasadan satın alınan hizmet ve malları içeren sosyal yardımlar ise bu tür yardımlar, detaylı olarak analiz edilmesi gereken pozitif artışlar göstermiştir (Tablo 6b ve 6c).

Örneğin ücretsiz kitap, gıda yardımı ya da genel sağlık sigortası prim ödemeleri gibi harcamalarda yararlanıcı sayısı artmazken, aktarılan toplam tutarlar aşırı düzeyde artmıştır. Benzer şekilde, 2022 yılında başlatılan yeni sosyal yardım programlarına baktığımızda, ulusal vefa programı (60 yaş üstü muhtaç vatandaşlara, engelli vatandaşlara, 16 yaş altı 3'ten fazla çocuğu olan tek ebeveynli sosyal yardım yararlanıcısı hanelere sağlanan kişisel bakım ve temizlik hizmetleri) ve anaokulu/anasınıfı destek programları gibi sosyal yardım programlarında yararlanıcı sayısındaki artışın çok üzerinde tutarlarda artışlar gözlemliyoruz. Reel olarak, yararlanıcı başına yardım miktarlarında %189 ve %361'lik artışlar olduğu Tablo 6c’de görülebilir. Ayrıca Tablo 37 tüm yardım türleri için hesaplama sonuçlarını göstermektedir. Detaylı bir analize ihtiyaç vardır.

İzleyen bölümde yoksulluk ve sosyal koruma alanında CEİD olarak belirlediğimiz mevcut ve önerilen göstergeler sunulacaktır.

Tablo 5a. Sosyal yardım ve maaş alan kişi sayısı (Bin), 2020-2023

	2020				2021			
	Toplam	Erkek	Kadın	Kadın Pay (%)	Toplam	Erkek	Kadın	Kadın Pay (%)
Toplam maaş alan kişi sayısı ⁽¹⁾	14 288	8 121	6 167	43	14 624	8 287	6 338	43
Toplam engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	853	497	356	42	854	521	333	39
Şartsız engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	140	119	21	15	139	118	21	15
Şartlı engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	713	378	335	47	715	403	312	44
Toplam emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	10 035	7 415	2 620	26	10 253	7 551	2 702	26
Şartsız emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	9 209	7 125	2 085	23	9 416	7 254	2 162	23
Şartlı emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	826	290	535	65	837	297	539	64
Toplam dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	3 806	267	3 539	93	3 956	279	3 677	93
Şartsız dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	3 645	255	3 390	93	3 804	266	3 537	93
Şartlı dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	161	12	150	93	152	12	140	92
Toplam emekli/yaşlı ve dul/yetim maaşı alan kişi sayısı ⁽¹⁾	13 438	7 624	5 814	43	13 774	7 766	6 008	44
Toplam maaş yardımı sayısı	14 979	8 189	6 790	45	15 362	8 361	7 000	46
	2022				2023			
	Toplam	Erkek	Kadın	Kadın Pay (%)	Toplam	Erkek	Kadın	Kadın Pay (%)
Toplam maaş alan kişi sayısı ⁽¹⁾	14 851	8 386	6 466	44	16 893	10 008	6 885	41
Toplam engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	858	520	338	39	859	517	343	40
Şartsız engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	141	119	22	16	141	118	23	16
Şartlı engelli/malul maaşı alan kişi sayısı	717	402	316	44	719	399	320	45
Toplam emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	10 403	7 647	2 756	26	12 414	9 277	3 137	25
Şartsız emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	9 575	7 351	2 224	23	11 602	8 985	2 617	23
Şartlı emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı	828	296	532	64	813	292	521	64
Toplam dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	4 054	287	3 768	93	4 120	290	3 830	93

Şartsız dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	3 915	274	3 641	93	3 991	278	3 713	93
Şartlı dul/yetim maaşı alan kişi sayısı	139	12	127	91	129	12	117	91
Toplam emekli/yaşlı ve dul/yetim maaşı alan kişi sayısı ⁽¹⁾	13 997	7 866	6 131	44	16 038	9 492	6 545	41
Toplam maaş yardımı sayısı	15 630	8 465	7 165	46	17 719	10 095	7 624	43

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri.

Tablo 6b. Sosyal koruma harcamalarının yardım türlerine göre dağılımı, 2020-2023

		(Milyon TL)			
		2020	2021	2022 ^(r)	2023
Sosyal koruma harcamaları toplamı		668 387	805 843	1 291 155	2 693 497
	İdari masraflar ve diğer harcamalar	10 306	13 249	23 160	48 230
	Sosyal koruma yardımları toplamı	658 081	792 594	1 267 995	2 645 267
	Hastalık/sağlık bakımı	175 781	248 111	397 020	809 343
	Engelli/malul	21 792	25 292	42 333	80 023
	Emekli/yaşlı	301 706	355 068	567 453	1 175 190
	Dul/yetim	74 296	90 478	150 219	263 219
	Aile/çocuk	36 789	40 417	83 903	190 465
	İşsizlik	42 142	26 912	14 412	24 186
	Sosyal dışlanma b.y.s	5 575	6 315	12 656	102 842

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri.

Tablo 7b. Emekli/Yaşlı Maaşlarının GSYİH’ya Oranı ve Emekli/İstihdam Oranı

	2020	2021	2022 ^(r)	2023
Emekli/Yaşlı Maaşlarının GSYİH’ya Oranı (%)	5,98	4,89	3,78	4,43
Yıllık Değişimi (%)	-2	-18	-23	17
İstihdam (Bin Kişi)	26 695	28 797	30 752	31 632
Emekli/yaşlı maaşı alan kişi sayısı (Bin Kişi)	10035	10253	10403	12414
Emekli /İstihdam Oranı	38%	36%	34%	39%
Yıllık Değişimi (%)	7	-5	-5	16

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma, Ulusal Hesaplar ve İşgücü İstatistikleri kullanılarak yapılan hesaplamalar.

Tablo 8a. Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yapılan Sosyal Yardımlar

	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	340.743.975	332.140.200	631.699.725	838.270.000
Yararlanıcı Sayısı	107.127	98.530	89.300	82.891
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	3.181	3.371	7.074	10.113
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100) (TL)	677	600	731	679
Reel Yıllık Artış (%)	%24	%-11	%22	%-7

Kaynak: ASHB verileri kullanılarak yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 9b. Genel Sağlık Sigortası Prim Ödemeleri

	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	14.454.882.659	34.473.957.571	33.552.337.026	61.107.144.700
Yararlanıcı Sayısı	7.810.588	9.482.940	9.488.441	9.021.162
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.851	3.635	3.536	6.774
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	394	647	365	455
Reel Artış (%)	%2	%64	%-44	%25

Kaynak: ASHB verileri kullanılarak yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

Tablo 10c. Yararlanıcı Sayısındaki Artışların Çok Üzerinde Aktarılan Tutarlara Örnekler

	ÖĞLE YEMEĞİ PROGRAMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	382.600.000	853.529.600	1.520.000.000	4.200.000.000
Yararlanıcı Sayısı (İlköğretim)	687.147	594.713	588.878	589.270
Yararlanıcı Sayısı (Ortaöğretim)	459.568	489.165	448.806	427.572
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	334	787	1.465	4.130
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	71	140	151	277
Reel Artış (%)	%-65	%97	%8	%83
	ÜCRETSİZ DERS KİTABI YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	430.000.000	314.913.600	610.000.000	5.060.000.000
Yararlanıcı Sayısı (8)	16.347.724	16.538.385	17.511.713	17.367.725
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	26	19	35	291
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	6	3	4	20
Reel Artış (%)	%-57	%-39	%6	%444
	ULUSAL VEFA PROGRAMI			
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			174.722.029	1.682.836.552
Yararlanıcı Sayısı			58.920	127.720
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			2.965	13.176
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			306	885
Reel Artış (%)				%189

	ANAOKULU/ANASINIFI DESTEK PROGRAMI (9)			
			2022	2023
Aktarılan Tutar			32.797.000	347.547.600
Yararlanıcı Sayısı			327.970	489.495
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			100	710
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			10	48
Reel Artış (%)				%361

Kaynak: ASHB verileri kullanılarak yazarlar tarafından hesaplanmıştır.

Gösterge ve Veri Kaynakları

Bu bölümde öncelikle mevcut erişilebilir yoksulluk göstergeleri (demografik, hane tipi ve işgücü durumuna göre) veri kaynak bilgisi ve ilgili insan hakları ve normlar bilgisiyle aşağıdaki başlıklar altında sunulmaktadır:

- a. Mutlak ve görelî yoksulluk oranları,
- b. Maddî yoksunluk oranı
- c. Sürekli yoksulluk oranı
- d. Görelî yoksulluk ve sosyal dışlanma riski (ARÖPE)

Daha sonra ise sosyal koruma göstergelerine (demografik, hanetipi ve işgücü durumuna göre) aşağıdaki başlıklar altında yer verilmektedir:

- a. Hastalık/sağlık bakımı,
- b. Engellilik,
- c. Yaşlılık,
- d. Dul/yetim,
- e. Aile/çocuk,
- f. İşsizlik,
- g. Konut,
- h. Sosyal dışlanmaya karşı diğer yardımlar- başka yerde sınıflandırılmayan

Bu alanlarda sosyal koruma sağlamakla yükümlü olan resmi ve özel kuruluşlar şunlardır:

1. Sosyal güvenlik kuruluşları,
2. Merkezi hükümet,
3. Belediyeler,
4. Sivil toplum kuruluşları,
5. Resmi veya özel işverenler (devletin işveren olduğu durumlar da dahil).

Ayrıca, işverenlerin çalışanlarına hastalık, iş kazası veya doğum gibi nedenlerle işe gelemedikleri süre boyunca ödedikleri maaşlar (tam veya azaltılmış tutarda) sosyal koruma yardımları kapsamında değerlendirilir. Sosyal yardımlar, bireylerin ve hanelerin karşılaştıkları risk ve ihtiyaçları hafifletmek amacıyla sosyal koruma düzenlemeleri çerçevesinde yapılan aynî ve nakdî tüm transferleri kapsar. Aynî/nakdî, şartlı/şartsız yardımların tanımları kavramlar ve teknik terimler bölümünde sunulmaktadır.

Mevcut Erişilebilir Göstergeler: TÜİK Hanehalkı Veri Setlerinden Hesaplanabilir Göstergeler

Tablo 11. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Mutlak Yoksulluk Oranı

Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
1 Yoksulluk	- Yeterli beslenme hakkı. - Yaşama standardı hakkı. - Onurlu ve yeterli yaşam, - Ayrımcılık yasağı, - Toplumsal cinsiyet eşitliği. - İHEB Md. 25 - ESoKHUS Md. 11 - CEDAW Md. 4 - PEEP Md.6	- Mutlak yoksulluk oranı (yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre) - 15 yaşından küçük / 15-24 yaş grubu/25-49 yaş grubu/ 50-64 yaş grubu/ 65 yaş ve üzeri /15-64 yaş grubu - Okur-yazar olmayanlar/Bir okul bitirmeyenler / Lise altı eğitimliler/Lise ve dengi okul mezunları /Yükseköğretim mezunları - Çekirdek aile (çocuksuz)/ Çekirdek aile (çocuklu) / Ataerkil geniş aile / Tek yetişkinli diğer haneler - İşgücü dışında kalan fertler - İş bulma ümidi olmayanlar - Mevsimlik çalışanlar - Emekliler - Eğitim/öğretime devam edenler - Ev işleriyle meşgul olanlar - İşsiz fertler - İstihdamdaki fertler - İşteki durum - Ücretli, maaşlı - Yevmiyeli - İşveren - Kendi hesabına - Ücretsiz aile işçisi - Sosyal güvenceye sahip olma durumu - Kayıtlı /Kayıtdışı - Sektör - Tarım / Sanayi / Hizmet	- TÜİK, Hanehalkı Tüketim Harcamaları (Bütçe) Anketi (HBA) - Gıda ve Gıda + gıda dışı yoksulluk sınırına göre yoksul nüfus oranı	HBA 2002 yılından beri Türkiye’de hanehalkı düzeyinde tüketim harcaması bilgisini derlemektedir. Tüketim harcaması kapsamında; hanehalklarının anket ayı içinde yaptığı satın alımlar, kendi üretiminden tüketimi, çalışan hanehalkı fertlerinin işyerinden aynı gelir olarak getirdikleri, hanehalkının hediye/yardım etmek amacıyla satın aldıkları ile son bir yıl içinde satın alınan otomobil, beyaz eşya, bilgisayar, televizyon, kamera, mobilya, klima vb. dayanıklı tüketim mallarına yapılan harcamaların aylık ortalaması bilgileri alınmıştır. Elde edilen diğer değişkenler arasında gelir bilgisi hanehalkı fertlerinin son bir yılda elde ettiği kişisel kullanılabilir gelir bilgileri ve Hanehalkı sosyo-ekonomik durum değişkenleri: Oturulan konutun tipi, mülkiyet durumu, ısıtma sistemi, konut kolaylıkları, sahip olunan eşyalar, gayrimenkul, ulaştırma araçları vb. Tüketim harcaması değişkenleri: Alt harcama grupları düzeyinde harcama türü ve aylık toplam harcama değeri. Hanehalkı bileşimi, istihdam ve gelir durumu değişkenleri yer almaktadır: Hanehalkı fertlerinin yaş grubu, cinsiyet, öğrenim durumu, istihdam durumu ile ilgili değişkenler (mesleği, iktisadi faaliyeti, işteki durumu vb.) ve son bir yılda elde edilen faaliyet ve faaliyet dışı net gelirler.	Yıllık Bölge düzeyinde kesit olarak mikro veride 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 12. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Göreli Yoksulluk Oranı

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
2	Yoksulluk	- Yaşama standardı hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 11 -CEDAW Md. 4 -PEEP Md.6 Atıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023)	- Yoksulluk riski; (yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre) -15 yaşından küçük / 15-24 yaş grubu/25-49 yaş grubu/ 50-64 yaş grubu/ 65 yaş ve üzeri /15-64 yaş grubu -Okur-yazar olmayanlar/Bir okul bitirmeyenler / Lise altı eğitimliler/Lise ve dengi okul mezunları /Yükseköğretim mezunları --İşgücü dışında kalan fertler -- İş bulma ümidi olmayanlar -- Mevsimlik çalışanlar -- Emekliler -- Eğitim/öğretime devam edenler -- Ev işleriyle meşgul olanlar - İşsiz fertler - İstihdamdaki fertler - İşteki durum - Ücretli, maaşlı - Yevmiyeli - İşveren - Kendi hesabına - Ücretsiz aile işçisi - Sosyal güvenceye sahip olma durumu - Kayıtlı /Kayıtdışı - Sektör - Tarım / Sanayi / Hizmet - Tek kişilik hanehalkı - Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı - Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile - Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile - Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) Eşdeğer medyan geliri %50 düzeyinin altında kalan nüfus oranı	GYKA'nın amacı gelir dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve göreceli gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamasında Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye gelirleri, 2. müteşebbis gelirleri): ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	Yıllık Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistikî bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
			- En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı - Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı			

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 13. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Maddi Yoksunluk Oranı

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Yöntemi	Toplama Sıklığı
3	Yoksulluk	- Yaşama standardı hakkı. - Elverişli konut hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 11 -CEDAW Md. 4 -PEEP Md.6 -AB 2020 Ayrıca Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -Aile Yardımları	- Maddi yoksunluk oranı - Ciddi finansal sıkıntıyla karşı karşıya olan insanların oranı (aşağıda belirtilen 9 maddeden en az 4 tanesini ekonomik nedenlerle karşılayamayan/mahrum olan hanehalklarında yaşayan fertlerin nüfusa oranı) (yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre) 1. Beklenmedik harcamalar 2. Evden uzakta bir haftalık tatil (tüm aile fertleri için) 3. Ödeme zorluğu (konut kredisi, kira, elektrik, su, doğalgaz vb. faturalar, taksit/borçlar) 4. İki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek (vejeteryanlar için eşdeğer yemek) 5. Evin ısınma ihtiyacı 6. Çamaşır makinesi 7. Renkli televizyon 8. Telefon (sabit veya mobil) 9. Otomobil Yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre kategorilerin bilgisi için bkz. Tablo 6-2. İşgücü dışında kalan fertler - İş bulma ümidi olmayanlar - Mevsimlik çalışanlar - Emekliler - Eğitim/öğretime devam edenler - Ev işleriyle meşgul olanlar - İşsiz fertler - İstihdamdaki fertler - İşteki durum - Ücretli, maaşlı/ Yevmiyeli / İşveren / Kendi hesabına / Ücretsiz aile işçisi - Sosyal güvenceye sahip olma durumu - Kayıtlı /Kayıtdışı	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)	GYKA’nın amacı gelir dağılımı yanında, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve göreceli gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretilmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamada Eurostat standartları sağlanmıştır.	Yıllık Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Yöntemi	Toplama Sıklığı	Toplama
			- Sektör - Tarım / Sanayi / Hizmet				

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 14. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Sürekli Yoksulluk Oranı

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
4	Yoksulluk	- Yaşama standardı hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 11 -CEDAW Md. 4 -PEEP Md.6 -AB 2020 Atıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -Aile Yardımları	- Sürekli yoksulluk oranı - eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 60’ı dikkate alınarak belirlenen ve dört yıllık süre boyunca en az iki yılda bu gelirin altında kalan nüfusun oranı (yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre) Yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre kategorilerin bilgisi için bkz. Tablo 6-2. İşgücü dışında kalan fertler - İş bulma ümidi olmayanlar - Mevsimlik çalışanlar - Emekliler - Eğitim/öğretime devam edenler - Ev işleriyle meşgul olanlar - İşsiz fertler - İstihdamdaki fertler - İşteki durum - Ücretli, maaşlı/ Yevmiyeli / İşveren / Kendi hesabına / Ücretsiz aile işçisi - Sosyal güvenceye sahip olma durumu - Kayıtlı /Kayıtdışı - Sektör - Tarım / Sanayi / Hizmet	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) Panel veri seti.	GYKA’nın amacı gelir dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve göreceli gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamasında Eurostat standartları sağlanmıştır.	Dört yıllık panel veri Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 15. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Yoksulluk Açığı

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
5	Yoksulluk	- Yaşama standardı hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 11 -CEDAW Md. 4 -PEEP Md.6 -AB 2020 Atıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -Aile Yardımları	- Yoksulluğun derecesi/yoğunluğu hakkında bilgi veren bir endeks olup yoksulların ortalama gelirlerinin yoksulluk sınırına uzaklığından hareketle hesaplanmaktadır (yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre) Yaş grubu, eğitim düzeyi ve hanetipine göre kategorilerin bilgisi için bkz. Tablo 6-2. İşgücü dışında kalan fertler - İş bulma ümidi olmayanlar - Mevsimlik çalışanlar - Emekliler - Eğitim/öğretime devam edenler - Ev işleriyle meşgul olanlar - İşsiz fertler - İstihdamdaki fertler - İşteki durum - Ücretli, maaşlı/ Yevmiyeli / İşveren / Kendi hesabına / Ücretsiz aile işçisi - Sosyal güvenceye sahip olma durumu - Kayıtlı /Kayıtdışı - Sektör - Tarım / Sanayi / Hizmet	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)	GYKA’nın amacı gelir dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve göreceli gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamasında Eurostat standartları sağlanmıştır.	Yıllık Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 16. Hastalık/Sağlık Bakımı, Engellilik, Yaşlılık Yardımları

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
1	Sosyal Koruma	- Sağlıklı yaşam hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -Erişilebilirlik -Kapsayıcılık -İHEB Md. 22, 25 -ESoKHUS Md. 9, 10 -CEDAW Md. 11, 14 -PEEP Md.6 -BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 9, 28 -BM Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 26,27 Atrfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023)	- Hastalık/sağlık bakım yardımlarının toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Hastalık/sağlık bakım yardımı (ayni/nakdi) yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Hastalık/sağlık bakımı - kişi başına düşen (reel) miktarı (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Engelli bakım yardımlarının toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Engelli yardımları (ayni/nakdi) yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Engelli yardımları - kişi başına düşen (reel) miktarı (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Yaşlı yardımlarının toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Yaşlı yardımları (ayni/nakdi) - yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Yaşlı yardımları - kişi başına düşen (reel) miktarı (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Dul/Yetim yardımlarının toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Dul/Yetim yardımı (ayni/nakdi) yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Dul/Yetim yardımı - kişi başına düşen (reel) miktarı (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre)	Veri kaynakları: Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye İş Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Banka Vakıf Sandıkları, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Belediyeler, Dernekler ve Vakıflar.	Sorumlu kurumun veri tabanından talep edilerek TÜİK tarafından derleniyor.	Yıllık

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1040

Tablo 17. Aile/Çocuk, İşsizlik, Konut Yardımları

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
5	Sosyal Koruma	- Sağlıklı yaşam hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -Erişilebilirlik -Kapsayıcılık -İHEB Md. 22, 25 -ESoKHUS Md. 9, 10 -CEDAW Md. 11, 14 -PEEP Md.6 -BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 9, 28 -BM Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 26,27 Atrıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023)	- Aile/çocuk yardımları - toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Aile/çocuk yardımları - (ayni/nakdi) yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Aile/çocuk yardımları - kişi başına düşen miktar (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - İşsizlik ödeneğinin toplam sosyal yardımlar içinde oranı - İşsizlik ödeneği - yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine göre) - İşsizlik ödeneği - miktar (reel) - Konut yardımlarının toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Konut yardımı (ayni/nakdi) yararlanıcılarının sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Konut yardımı - kişi başına düşen miktarı (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre)	Veri kaynakları: Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye İş Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Banka Vakıf Sandıkları, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Belediyeler, Dernekler ve Vakıflar.	Sorumlu kurumun veri tabanından talep edilerek TÜİK tarafından derleniyor.	Yıllık

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1040

- CEİD Önerilen Göstergeler

Tablo 18. Sosyal Dışlanmaya Karşı Diğer Yardımlar

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
6	Sosyal Koruma	- Sağlıklı yaşam hakkı. - Yaşam standardı hakkı. - Erişebilirlik. - Kapsayıcılık. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -Erişilebilirlik -Kapsayıcılık -İHEB Md. 22, 25 -ESoKHUS Md. 9, 10 -CEDAW Md. 11, 14 -PEEP Md.6 -BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 9, 28 -BM Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 26,27 Atıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023)	- Sosyal dışlanmaya karşı diğer yardımlar - başka yerde sınıflandırılmayan (b.y.s) yardımlarının toplam sosyal yardımlar içinde oranı - Sosyal dışlanmaya karşı diğer yardımlar - (b.y.s) (ayni/nakdi) yararlanıcı sayısı ve oranı (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre) - Sosyal dışlanmaya karşı diğer yardımlar - (b.y.s) kişi başına düşen yardımların (reel) miktarı (ayni/nakdi) (cinsiyet, yaş grubu, hanetipine ve yardım türüne göre)	Veri kaynakları: Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye İş Kurumu, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Bankalar Vakıf Sandıkları, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü, Belediyeler, Dernekler ve Vakıflar.	Sorumlu kurumun veri tabanından talep edilerek TÜİK tarafından derleniyor.	Yıllık Derlenen değişkenler: Emekli maaşları, dul/yetim aylıkları, engelli/malül aylıkları, işsizlik ödemeleri, yataklı ve ayakta tedavi harcamaları, eczacılık ürünleri harcamaları, rehabilitasyon ve barınma harcamaları, cenaze yardımları, doğum yardımı, doğum izni ödemeleri, işgücü yetiştirme kurs giderleri, kursiyer harçlıkları vb. değişkenleri kapsamaktadır.

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1040

Tablo 19. Çalışma Standartlarına İlişkin, İşsizlik Ödeneğine İlişkin Önleyici Sosyal Koruma Göstergeleri

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Sıklığı	Toplama
7	Önleyici Sosyal Koruma	- Yaşama standardı hakkı - Sosyal güvenlik hakkı. - Erişilebilirlik - Kapsayıcılık -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 11 -CEDAW Md. 4 -PEEP Md.6 -AB 2020 Ayrıca Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -Aile Yardımları	- Sosyal güvenceye sahip olmayan çalışanların, yaş grubuna, cinsiyete, istihdam biçimine ve sektöre göre dağılımı - Asgari ücretin yeterliliği ve evrenselliği: -Cinsiyete göre ve hanetipine göre asgari ücretin altında ücret alan çalışanların oranı - Haftalık fazla mesai çalışma saatlerine konulan belirlenmiş zaman sınırı - Fazla mesai için gerekli ücret primi; - Geceleri yapılan işe konulan belirlenmiş zaman sınırı - Geceleri yapılan işte ödenen ücret primi - Ücretli yıllık izin süresi: Yasal olarak garantili ücretli yıllık izin süresi. - İşsizlik yardımlarının süresi: -İşsizlik ödeneği hükmünün garanti edildiği asgari süre - Bakmakla yükümlü olunan çocukları olanlar için ek yardım sağlanıp sağlanmadığı ve ödeneğin uzatılıp uzatılmadığı - Cömertlik: İşsizlik ödeneği miktarı Fiili olarak işsizlik ödeneğinden yararlananların cinsiyete göre işsiz sayıları içindeki oranı	1. TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) 2. Mevzuat İş Kanunu ve İlgili Yönetmelikler İşsizlik Sigortası Kanunu	GYKA’nın amacı gelir dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve görece gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretimidir. Anket formunun içeriği ve uygulamasında Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye gelirleri, 2. müteşebbis gelirleri): ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	1. Yıllık: Bölge düzeyinde panel veriye kesit olarak 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir. 2. T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi	

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6249&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Tablo 20. Ebeveynlik İznine ve Hastalık İznine Dair Önleyici Sosyal Koruma Göstergeleri

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
8	Önleyici Sosyal Koruma	- Yaşama standardı hakkı - Çalışma hakkı. - Erişilebilirlik - Kapsayıcılık -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 9 ve 11 -CEDAW Md. 11 -ILO 102 -ASŞ Fıkra 8 -AİHS 34 Atrıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -İş Kanunu Md. 74	- Ücretli doğum izninin süresi: Ücretli doğum izninin garanti edildiği asgari süre - Ücretli babalık izninin süresi - Ebeveynlerin hastalığı için ücretli hastalık izni ödeneğinin asgari süresi - Ebeveynlerin hastalığı için ödenmiş hastalık izni ödeneklerinin ücrete oranı; - Çocukların hastalığı için ücretli hastalık izninin garanti edildiği asgari süre - Çocukların hastalığı için ödenmiş hastalık izni ödeneklerinin ücrete oranı.	1. TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) Panel veri seti. 2. Mevzuat İş Kanunu ve İlgili Yönetmelikler Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve ilgili Yönetmelikler	GYKA’nın amacı gelir dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve görece gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretimidir. Anket formunun içeriği ve uygulamada Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye gelirleri, 2. müteşebbis ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	1. Dört yıllık panel veri : Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir. 2. T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6249&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Tablo 21. Engellilik ve İş Kazalarına Dair Önleyici Sosyal Koruma Göstergeleri

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
9	Önleyici Sosyal Koruma	- Yaşama standardı hakkı - Sağlıklı yaşam hakkı - Çalışma hakkı. - Sosyal güvenlik standardı - Erişilebilirlik - Kapsayıcılık -Onurlu ve yeterli yaşam, -Sosyal güvenlik standardı -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 9 ve 11 -CEDAW Md. 11 -ILO 102 -ASŞ Fıkra 8 -AİHS 34 Atrıfta Bulunan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -İş Kanunu Md. 74	- Engellilik yardımlarının cömertliği: Çalışma kapasitesi kaybı için engellilik yardımlarının ödendiği asgari seviye - Bağımlı çocukları olanlar için ek ödenek: Bağımlı çocukları olan yararlanıcılara ek bir yardım sağlanıp sağlanmadığı (fiili olarak alanların oranı) - İş kazası tazminatında asgari seviye - Bakmakla yükümlü olduğu çocukları olan yararlanıcılara ek yardım sağlanıp sağlanmadığını ölçmek (fiili olarak alanların oranı)	1. TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) 2. Mevzuat İş Kanunu ve İlgili Yönetmelikler Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve ilgili Yönetmelikler	GYKA’nın amacı gelir dağılımı yanında, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve görece gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretimidir. Anket formunun içeriği ve uygulamada Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye ve ilgili gelirleri), 2. müteşebbis gelirleri): ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	1. Yıllık: Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir. 2. T. C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi:

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6249&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Tablo 22. Hanede Bakıma İhtiyacı Olan Fertlerin Özelliklerine Göre Mutlak Yoksulluk, Göreli Yoksulluk ve Maddi Yoksunluk Oranı

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Sıklığı	Toplama
10	Yoksulluk	- Yaşama standardı hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 11 -CEDAW Md. 4 -PEEP Md.6 Ayrıca Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023)	- Yoksulluk riski; (yaş grubu, eğitim düzeyi ve genişletilmiş hanetipine göre) - 65 yaş ve üzeri yaşta bir yetişkinin olduğu tek yetişkinli haneler; - Bakıma ihtiyacı olan çocukların bulunduğu hanelerde çocuk yaşına göre gruplandırılmış çekirdek haneler - Bakıma ihtiyacı olan çocukların bulunduğu hanelerde çocuk yaşına göre gruplandırılmış geniş haneler - Bakıma ihtiyacı olan çocukların bulunduğu hanelerde çocuk yaşına göre gruplandırılmış diğer haneler	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) Eşdeğer medyan gelirin %50 - %60 düzeyinin altında kalan nüfus oranı	GYKA’nın amacı gelir dağılımı yanında, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve görece gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretilmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamada Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye gelirleri, 2. müteşebbis gelirleri): ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	Yıllık	Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 23. Demografik Özelliklere ve İşgücü Durumuna Göre Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı (AROPE)

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
11	Yoksulluk	- Yaşama standardı hakkı. - Elverişli konut hakkı. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -İHEB Md. 25 -ESoKHUS Md. 9 11 -CEDAW Md. -PEEP Md.6 -AB 2020 Atıfta Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Ulusal İstihdam Stratejisi -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023) -Aile Yardımları	Bkz. Kavramlar ve Teknik Terimler .	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)	GYKA’nın amacı gelir dağılımı, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve göreceli gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamasında Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye gelirleri, 2. müteşebbis gelirleri): ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	Yıllık Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde veri sağlanmaktadır.

Kaynak: TÜİK Yoksulluk İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1013

Tablo 24. Sosyal Yardımlarda Erişilebilirlik ve Kapsayıcılığa İlişkin Göstergeler

	Konu	İlgili İnsan Hakları ve Normlar	Gösterge (cinsiyete göre)	Veri Kaynağı	Veri Toplama Yöntemi	Veri Toplama Sıklığı
12	Sosyal Koruma	- Sağlıklı yaşam hakkı. - Yaşam standardı hakkı. - Erişilebilirlik. - Kapsayıcılık. -Onurlu ve yeterli yaşam, -Ayrımcılık yasağı, -Toplumsal cinsiyet eşitliği. -Erişilebilirlik -Kapsayıcılık -İHEB Md. 22, 25 -ESoKHUS Md. 9, 10 -CEDAW Md. 11, 14 -PEEP Md.6 -BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 9, 28 -BM Çocuk Haklarına İlişkin Sözleşme Md. 26,27 Ayrıca Bulunulan Ulusal Politika Metinleri: -Kadının Güçlenmesi Strateji ve Eylem Planı (KGSEP 2018-2023)	Yardım türlerine göre sosyal yardımlardan yararlanan ancak yoksulluk sınırı altında kalan fertlerin oranı - Hastalık/sağlık bakımı - Engellilik, - Yaşlılık, - Dul/yetim, - Aile/çocuk, - İşsizlik, - Konut, - Sosyal dışlanma	TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA)	GYKA’nın amacı gelir dağılımı yanında, yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve göreceli gelir yoksulluğu gibi konularda veri üretmesidir. Anket formunun içeriği ve uygulamasında Eurostat standartları sağlanmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, faaliyet gelirleri (1. maaş, ücret, yevmiye gelirleri, 2. müteşebbis gelirleri): ve faaliyet dışı gelirleri (1. Gayri menkul gelirleri, 2. Menkul kıymet gelirleri, 3. Karşılıksız transfer gelirleri, 4. Sosyal transferler ve 5. Hanehalkları arasında transferler) olarak detaylı biçimde sunmaktadır. Gelir dışında fertlerin sağlık, eğitim, konut, medeni durumları, istihdam durumları ve iş geçmiş deneyimlerine dair bilgiye erişmek mümkündür.	Yıllık Bölge düzeyinde panel ve kesit olarak veriye 26 istatistiki bölge düzeyinde erişilebilmektedir.

Kaynak: TÜİK Sosyal Koruma İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1040

Kavramlar ve Teknik Terimler

Görelî yoksulluk: Toplumun genel düzeyine göre belli bir sınırın altında gelir veya harcamaya sahip olan birey veya hanehalkı görelî anlamda yoksul sayılmaktadır. Refah ölçüsü olarak amaca göre harcama veya gelir düzeyi seçilebilir. TÜİK gelire dayalı görelî yoksulluk hesaplaması yapmaktadır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirlerine göre 4 ayrı görelî yoksulluk sınırı hesaplanmaktadır;

- Medyan gelirin % 40’ı,
- Medyan gelirin % 50’si,
- Medyan gelirin % 60’ı,
- Medyan gelirin % 70’i

Hanehalkı kullanılabilir net geliri: Hanehalkındaki her bir ferdin elde ettiği kişisel yıllık kullanılabilir gelirlerin (maaş-ücret, yevmiye, müteşebbis geliri ile emekli maaşı, dul-yetim aylıkları ve yaşlılara yapılan ödemeler, karşılıksız burs vb. aynı veya nakdi gelirlerin toplamı) toplamı ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin (gayrimenkul kira geliri, haneye yapılan karşılıksız yardımlar, 15 yaşın altındaki fertlerin elde ettiği gelirler vb.) toplamından, gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane veya kişilere yapılan düzenli transferler düşüldükten sonra hanehalkı kullanılabilir gelirine ulaşılmaktadır.

Eşdeğerlik ölçeği/Eşdeğer hanehalkı büyüklüğü: Günümüzde gelir eşitsizliği bireysel gelirler arasındaki farklardan yola çıkılarak ölçülmektedir. Bu nedenle de hanehalkı düzeyinde toplanan gelirlerin bireysel gelirlere dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunu, toplam hane gelirini, haneyi oluşturan fert sayısına bölerek yapmak doğru olmayacaktır. Bu hesaplamada, hanelerin yetişkin-çocuk bileşimlerindeki farklılıkları dikkate almak gerekmektedir. Çünkü bilimsel olarak çocuklar yetişkinlere göre daha az tüketmektedirler. Buna göre, eşdeğerlik ölçeği olarak adlandırılan katsayılar kullanılarak her bir hanehalkı büyüklüğünün kaç yetişkine (eşdeğer fert sayısına) denk olduğu hesaplanmaktadır.

Bu araştırmada, hanehalkındaki referans kişi için “1”, 14 yaş ve üzerindeki tüm fertler için “0,5” ve 14 yaşın altındaki tüm fertler için “0,3” katsayısı ile çarpılarak hesaplandığı OECD ölçeği kullanılmıştır.

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri, hanehalkının yıllık kullanılabilir gelirinin hanehalkının eşdeğer hanehalkı büyüklüğüne bölünmesiyle elde edilmektedir.

Yoksulluk riski altında olanlar: Bu sınırların altında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert gelirine sahip olanlar yoksulluk riski altındaki nüfus olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk oranı: Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert geliri yoksulluk sınırının altında olanların (yoksulluk riski altında olan nüfusun) toplam nüfus içindeki oranıdır.

Yoksulluk açığı: Yoksulluğun derecesi/yoğunluğu hakkında bilgi veren bir endeks olup yoksulların ortalama gelirlerinin yoksulluk sınırına uzaklığından hareketle hesaplanmaktadır. Yoksulluk açığının 100'e yaklaşması, yoksulluğun derecesinin çok fazla olduğunu, küçülmesi ise yoksulluk risk derecelerinin daha az olduğunu ifade etmektedir.

Yoksulluk açığı = ((Yoksulluk sınırı - Yoksulların EFB medyan geliri) / Yoksulluk sınırı) * 100
formülüne göre hesaplanmıştır.

Sürekli yoksulluk riski altında olanlar: Dört yıllık panel veri kullanılarak hesaplanan "sürekli yoksulluk" oranı, son yılda ve önceki üç yıldan en az ikisinde yoksulluk riski altında olanlar olarak tanımlanmaktadır. **Sürekli yoksulluğun** hesaplanmasında eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin % 60'ı dikkate alınmaktadır.

Maddi yoksunluk: Ciddi finansal sıkıntıyla karşı karşıya olan insanların oranı olarak tanımlanan maddi yoksunluk; belirlenmiş 9 maddeden en az 4 tanesini ekonomik nedenlerle karşılayamayan/mahrum olan hanehalklarında yaşayan fertlerin nüfusa oranıdır.

1. Beklenmedik harcamalar
2. Evden uzakta bir haftalık tatil (tüm aile fertleri için)
3. Ödeme zorluğu (konut kredisi, kira, elektrik, su, doğalgaz vb. faturalar, taksit/borçlar)
4. İki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek (vejeteryanlar için eşdeğer yemek)
5. Evin ısınma ihtiyacı
6. Çamaşır makinesi
7. Renkli televizyon
8. Telefon (sabit veya mobil)
9. Otomobil

Maddi ve sosyal yoksunluk oranı: Geçen yıllarda yayımlanan maddi yoksunluk tanımı Eurostat tarafından revize edilerek tanımın içine sosyal yoksunluk kriterleri de dâhil edilmiştir.

Maddi ve sosyal yoksunluk oranı hesabında hane düzeyinde sorgulanan değişkenler; otomobil sahipliği, ekonomik olarak beklenmedik harcamaları yapabilme, evden uzakta bir haftalık tatil masrafını karşılayabilme, kira, konut kredisi ve faizli borçları ödeyebilme, iki günde bir et, tavuk, balık içeren yemek yiyebilme, evin ısınma ihtiyacını karşılayabilme ve yeni eklenen mobilyaları eskidiğinde değiştirebilme durumudur. Önceki yıllarda maddi yoksunluk tanımına dahil olan çamaşır makinesi, renkli televizyon ve telefon sahipliği yeni tanımdan çıkarılmıştır.

Bu oran için fert düzeyinde yeni eklenen değişkenler ise; eskimiş giysilerin yerine yenisini alabilme, düzgün iki çift ayakkabıya sahip olabilme, ayda en az bir kez tanıdıkları ile toplanabilme, ücretli boş zaman faaliyetlerine katılabilmeye, kendini iyi hissetmek için bir miktar para harcayabilme ve kişisel amaçlı kullanım için internet sahipliği olarak belirlenmiştir.

Maddi ve sosyal yoksunluk oranı, yukarıda belirtilen on üç maddenin en az yedisini

karşılayamayanların oranı olarak tanımlanmaktadır.

Yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranı (AROPE): Son yıllarda yoksulluğun yanı sıra sosyal dışlanma kavramının da önemli hale gelmesiyle yoksulluk veya sosyal dışlanma göstergesi olan “AROPE” üretilmeye başlanmıştır.

AROPE göstergesi, Eurostat tarafından ilk defa Avrupa 2020 hedefleri kapsamında önerilmiş bir göstergedir. Göreli yoksulluk veya maddi ve sosyal yoksunluk içinde olan veya çok düşük çalışma yoğunluğu olan hanelerde yaşayan fertler “yoksul veya sosyal dışlanmış” olarak tanımlanmaktadır. AROPE; aşağıda yer alan üç göstergenin en az birinden yoksun olma durumunu gösteren kompozit bir göstergedir.

- Medyan gelirin yüzde 60'ını dikkate alan göreli yoksulluk
- Aşırı maddi ve sosyal yoksunluk
- Düşük iş yoğunluğu (LWI)

Düşük iş yoğunluğu (LWI) : Her bir hanenin çalışma yoğunluğu, ilgili hanede yer alan çalışma çağındaki tüm fertlerin referans yılda çalıştıkları toplam ay sayısının, aynı fertlerin teorik olarak çalışabilecekleri toplam ay sayısına oranlanması ile hesaplanarak elde edilmektedir. Çalışma yoğunluğu 0,2'nin altında olan hanelerde yaşayan fertler düşük çalışma yoğunluklu hanelerde yaşıyor olarak tanımlanır.

Satın Alma Gücü Paritesi (SGAP): Ülkeler arasındaki fiyat seviyelerindeki farklılıkları ortadan kaldıran, uluslararası fiyat ve hacim karşılaştırmaları yapan bir para birimi dönüştürme yöntemidir. Başka bir deyişle, SAGP, farklı para birimlerinin satın alma gücünü eşitleyen para birimi dönüştürme oranıdır. Bu oranla ortak para birimine çevrilen harcamalar, satın alınan mal ve hizmetlerin değerindeki farklılıkları reel olarak uluslararası karşılaştırmalara imkân verecek şekilde yansıtmaktadır.

Bölgesel Satın Alma Gücü Paritesinin GYKA'da yoksulluk analizinde kullanılması, TL'nin Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki satın alma gücü farklılıklarını ortaya koymanın yanı sıra bölgeler arasındaki fiyat düzeyi farklılıklarının giderilmesine ve bölgesel gelir bilgilerinin reel olarak karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır.

Nakdi yardım, nakit para şeklinde ödenen ve yararlanıcının parayı gerçek anlamda ne için harcadığı konusunda bir kanıt/belge istenmeyen yardım şeklidir.

Aynı yardımlar, mal ve hizmet şeklinde doğrudan sağlanan yardımlardır. Bu yardımlar, yapılan harcamaların fatura karşılığının geri ödenmesi (belirli mal ve hizmetler için belgelendirilmiş/faturalandırılmış harcamaların tamamı veya bir kısmının yararlanıcıya geri ödenmesi) şeklinde de olabilir.

Şartlı yardımlar, gelir ve/veya varlıkları belirli bir düzeyin altında olma koşuluna bağlı olarak yararlanıcılara sağlanan sosyal yardımlardır. Bu yardımlar genel olarak devlet katkıları ile finanse edilen ve yararlanıcı katkısı istemeyen düzenlemeler tarafından sağlanmaktadır.

Şartsız yardımlar, kişinin gelir ve/veya refah düzeyine bakılmaksızın yapılan yardımlardır.

Maaş yararlanıcıları sayısı, yedi kategori (engelli/malül maaşı, kişinin çalışma kapasitesinin düşmesi nedeniyle erken emeklilik yardımı, emekli/yaşlı maaşı, erken emekli/yaşlı maaşı, kısmi emekli/yaşlı maaşı, dul/yetim maaşı, işgücü piyasası nedeniyle erken emeklilik yardımı) altında sınıflanmış sosyal koruma düzenlemeleri altındaki periyodik nakit yardımlardan bir ya da birkaçını alan kişi sayısını ifade eder

Kaynakça

AB (2020) “A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025”, Official Journal of European Union, no. 440.

ASHB (2021a) Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Eylem Planı 2021-2025 (<https://www.aile.gov.tr/media/87064/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>)

ASHB (2021b) Ailenin Korunması ve Güçlendirilmesi Vizyon Belgesi ve Eylem Planı 2021-2024 (<https://www.aile.tr/media/165130/ailenin-korunmasi-ve-gu-c-lendirilmesi-vizyon-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>).

ASHB (2024) Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2024-2028

BM (2023) Resolution adopted by the General Assembly on 29 September 2023 (<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/306/65/pdf/n2330665.pdf>)

Dünya Bankası (2024) World Bank Group Gender Strategy 2024-2030: Accelerate Gender Equality to End Poverty on a Liveable Planet (<https://documents1.worldbank.org/curated/en/099061124182033630/pdf/BOSIB17e6952570c51b49812a89c05be6a4.pdf>).

Durceylan Kaygusuz, Esra and Filiztekin, Alpay and Göker, Zeynep Gülrü (2024) *Türkiye’de kadınların işgücüne katılımı: genel eğilimler, bölgesel ve demografik farklar, tutumlar*. [Working Paper / Technical Report] Sabanci University ID:UNSPECIFIED

Köğçe, H. (2024) “Milli Müdafaadan Milli Kalkınmaya Yüzyılın Kadın İstihdam Programı İş Pozitif”, *İstihdamda 3i*, no: 41, 8-13.

ILO (2024) Brazil-Lebanon South-South Cooperation In Key Sectors: The Way Forward in The World of Work, İsviçre.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023) Orta Vadeli Program 2023-2025. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/09/Orta-Vadeli-Program_2024-2026.pdf

T.C. Kalkınma Bakanlığı, Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018) https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Planı-2014-2018.pdf

T. C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, On Birinci Kalkınma Planı (2018-2023)

[https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On Birinci Kalkınma Plani-2019-2023.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf)

Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2024) Orta Vadeli Program 2024-2026

([https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/09/Orta-Vadeli-Program 2024-2026.pdf](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/09/Orta-Vadeli-Program_2024-2026.pdf)).

UNDP (2022) Gender Equality Strategy 2022-2025, New York.

UNDP (2023) Funding Windows Annual Report

(<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-07/UNDP-Funding-Windows-Annual-Report-2023-V2.pdf>).

UN Woman (2022) Strategic Plan 2022-2025

(<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n21/186/22/pdf/n2118622.pdf>)

EK 1. Göstergelerle Mevcut Durum

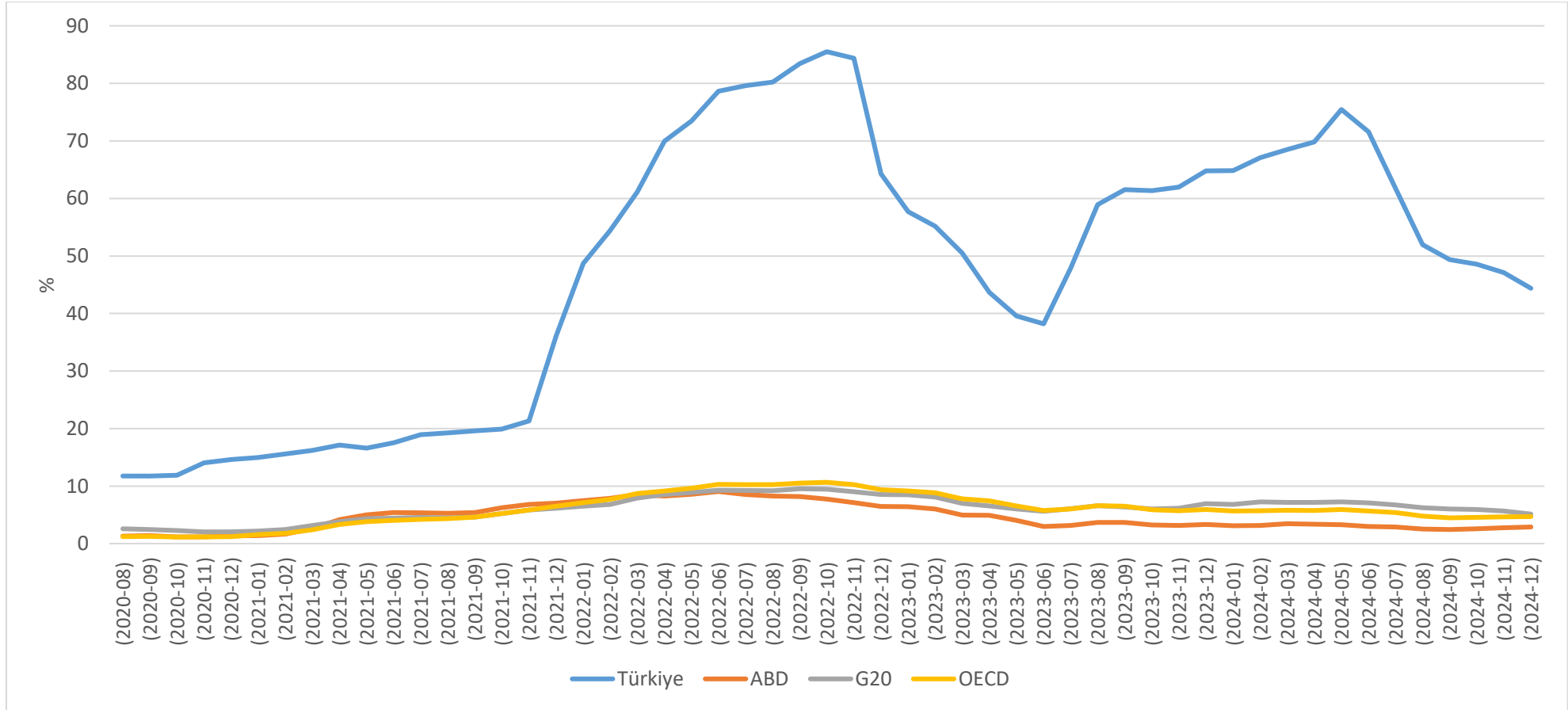
Tablo 25. OECD Ülkeleri Cinsiyete Göre Çok Boyutlu Yoksulluk Oranı (%)

2021	Kadın	Erkek	Toplam
Avusturya	18,1	16,4	17,3
Belçika	19,4	18,2	18,8
Kolombiya	15,7	16,2	16,0
Kosta Rika			
Çekya	12,1	9,3	10,7
Danimarka	18,1	16,4	17,3
Estonya	24,7	19,6	22,2
Finlandiya	14,0	14,4	14,2
Fransa	20,2	18,1	19,2
Almanya	21,7	20,2	21,0
Yunanistan	29,2	27,3	28,3
Macaristan	20,1	18,7	19,4
İrlanda	18,8	21,2	20,0
İtalya	25,8	24,4	25,2
Letonya	29,2	22,4	26,1
Litvanya	26,2	20,4	23,5
Lüksemburg	21,7	20,5	21,1
Meksika			
Hollanda	16,8	16,5	16,6
Norveç	18,0	15,4	16,7

2021	Kadın	Erkek	Toplam
Polonya	17,6	16,0	16,8
Slovak Cumhuriyeti	16,2	15,0	15,6
Slovenya	14,0	12,5	13,2
İspanya	28,9	26,7	27,8
İsveç	18,2	16,3	17,2
Türkiye	36,1	32,0	34,0

Kaynak: OECD Database. SDG Indicators.

Şekil 4. Yıllık Enflasyon Oranı (%) Türkiye- ABD- G20 - OECD

Kaynak: OECD Database.

Tablo 26. Yaş gruplarına göre yoksulluk veya sosyal dışlanma riski altında olanların oranı, 2015-2023

	Yıllar								
Yaş grupları	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 ^(e)
Toplam	34,0	33,2	30,7	30,4	32,1	33,0	32,9	32,6	30,7
0-17	42,6	42,0	39,6	39,7	41,8	41,9	43,7	42,7	40,1
18-64	30,7	30,4	27,8	27,6	29,3	30,6	30,7	30,2	28,0
65+	28,7	24,0	21,9	20,8	20,5	22,6	16,8	20,5	23,1
Erkek									
Toplam	32,2	31,3	28,8	28,2	30,1	31,0	30,8	30,4	28,5
0-17	42,4	41,6	39,6	38,9	41,1	41,1	42,8	41,9	39,4
18-64	27,8	27,4	24,7	24,4	26,5	27,7	27,5	27,0	24,8
65+	27,9	23,0	19,8	18,6	18,3	21,3	15,5	18,7	21,5
Kadın									
Toplam	35,8	35,2	32,6	32,7	34,0	35,1	35,0	34,8	32,9
0-17	42,9	42,4	39,5	40,5	42,6	42,8	44,7	43,5	40,9
18-64	33,6	33,4	30,9	30,8	32,1	33,6	33,9	33,4	31,1
65+	29,3	24,9	23,6	22,6	22,3	23,7	17,9	21,8	24,3

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

AROPE; görelî yoksulluk, maddî ve sosyal yoksunluk, düşük iş yoğunluğu göstergelerinin en az birinden yoksun olma oranıdır.

(e) Hatalı veri düzeltilmiştir.

Tablo 27. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60'ına göre hesaplanan sürekli yoksulluk, maddi yoksunluk, maddi ve sosyal yoksunluk oranları, 2020-2023

	2020	2021	2022	2023 ^(e)
Sürekli yoksulluk oranı (%)	13,7	13,8	14,0	13,0
Maddi yoksunluk oranı (%)	27,4	27,2	28,4	26,4
Maddi ve sosyal yoksunluk oranı (%)	16,7	18,1	16,6	14,4

TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması

Gelir referans dönemi bir önceki takvim yılıdır.

- Bilgi yoktur.

(1) Bu gösterge dört yıllık panel veri üzerinden hesaplanabilmektedir.

(2) Bu göstergenin hesaplanması için kullanılan değişkenler 2015 yılında toplanmaya başlamıştır.

(e) Hatalı veri düzeltilmiştir.

Tablo 28. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye

TÜRKİYE	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	11.324.584	5.849.731	5.474.853	107	13,87	13,68
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	1.616.972	1.145.074	471.898	243	26,52	40,00
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	1.304.690	762.613	542.077	141	26,51	32,04
1.1.3.	İlkokul	2.699.782	1.222.848	1.476.934	83	11,87	15,22
1.1.4.	İlköğretim	1.054.098	508.803	545.295	93	19,16	17,98

TÜRKİYE	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	2.706.180	1.285.095	1.421.085	90	21,59	19,16
1.1.6.	Genel lise	1.041.120	483.517	557.603	87	8,97	8,65
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	444.332	203.687	240.646	85	7,03	5,80
1.1.8.	Yüksek okul	227.857	116.426	111.431	104	4,68	4,51
1.1.9.	Fakülte	227.195	120.259	106.936	112	2,55	2,06
1.1.10.	Yüksek Lisans	2.021	1.410	611	231	0,30	0,11
1.1.11.	Doktora	338		338	-	0,00	0,24
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	3.884.438	1.913.584	1.970.854	97	21,15	20,68
1.2.2.	15-24 yaş grubu	1.954.553	1.040.356	914.197	114	18,04	14,94
1.2.3.	25-49 yaş grubu	3.455.934	1.815.032	1.640.902	111	11,61	10,43
1.2.4.	50-64 yaş grubu	1.161.097	566.576	594.521	95	8,18	8,72
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	868.563	514.184	354.379	145	10,75	9,29
1.2.6.	15-64 yaş grubu	6.571.583	3.421.963	3.149.620	109	12,08	10,99
	Hanetipine göre						
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	374.955	242.501	132.454	183	8,67	5,62
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	8.742.854	4.473.099	4.269.754	105	13,82	12,85
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	534.698	267.349	267.349	100	6,00	6,00
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	7.644.396	3.833.179	3.811.217	101	15,38	14,27
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	563.759	372.571	191.188	195	12,44	9,26
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	2.146.515	1.106.408	1.040.107	106	16,74	17,31

TÜRKİYE	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	60.261	27.723	32.537	85	7,34	7,89
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)						
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	1.752.553	436.937	1.315.616	33	4,88	7,50
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	152.822	53.343	99.479	54	9,62	16,04
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	887.911	298.163	589.749	51	14,56	11,36
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	223.701	147.789	75.912	195	22,12	16,71
1.4.5.	5- İş arıyor	904.776	247.811	656.965	38	17,70	24,32
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	1.851.229	930.079	921.150	101	21,40	20,60
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	515.821	51.892	463.930	11	2,56	8,19
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	498.275	149.805	348.470	43	21,82	33,81
1.4.9.	9- Ev işleri. çocuk. yaşlı. hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	4.484.330	3.506.364	977.966	359	16,40	23,30
1.4.10.	10- Diğer	53.165	27.548	25.617	108	24,61	18,49
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	1.173.887	247.839	926.047	27	2,95	5,21
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	1.843.101	688.393	1.154.708	60	17,99	19,13
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	1.086.604	460.411	626.193	74	23,12	23,57

TÜRKİYE	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.6.2.	Sanayi	859.800	163.761	696.039	24	7,35	9,15
1.6.3.	Hizmetler	9.378.179	5.225.559	4.152.621	126	13,77	13,08
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli. maaşlı	1.337.965	357.638	980.326	36	4,03	5,99
1.7.2.	2- Yevmiyeli	569.318	132.642	436.676	30	21,12	24,30
1.7.3.	3- İşveren	22.021	2.796	19.225	15	1,16	1,66
1.7.4.	4- Kendi hesabına	540.503	90.492	450.011	20	10,07	12,31
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	547.182	352.664	194.518	181	22,32	23,30

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 29. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – İstanbul

İSTANBUL	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	481.857	241.124	240.733	100	2,90	2,92
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	21.386	17.105	4.281	400	3,76	6,55
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	48.744	23.904	24.840	96	5,84	10,83
1.1.3.	İlkokul	128.069	60.737	67.332	90	3,12	3,71
1.1.4.	İlköğretim	44.620	27.065	17.555	154	5,57	3,17
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	91.295	33.525	57.770	58	2,98	4,13
1.1.6.	Genel lise	60.568	28.897	31.671	91	2,28	2,14
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	39.261	19.441	19.820	98	2,71	2,54
1.1.8.	Yüksek okul	18.638	8.690	9.948	87	1,58	2,00
1.1.9.	Fakülte	29.275	21.760	7.515	290	1,81	0,61
1.1.10.	Yüksek Lisans						
1.1.11.	Doktora						
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	155.815	61.440	94.375	65	3,77	6,01
1.2.2.	15-24 yaş grubu	83.014	45.884	37.130	124	3,89	2,73
1.2.3.	25-49 yaş grubu	174.878	108.201	66.677	162	3,12	1,95
1.2.4.	50-64 yaş grubu	45.078	16.753	28.325	59	1,23	2,07
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	23.071	8.845	14.226	62	1,30	2,65
1.2.6.	15-64 yaş grubu	302.970	170.838	132.132	129	12,08	10,99
	Hanetipine göre						

İSTANBUL	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	19.569	8.982	10.587	85	1,78	2,30
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	394.635	197.352	197.283	100	2,95	2,90
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	17.706	8.853	8.853	100	1,34	1,34
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	352.459	169.626	182.833	93	3,18	3,23
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	24.470	18.873	5.597	337	2,67	1,15
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	67.653	34.789	32.864	106	3,42	3,81
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı						
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)						
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	97.341	35.659	61.682	58	1,57	1,53
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	4.860	571	4.289	13	0,38	2,74
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	13.999	4.117	9.882	42	2,18	1,34
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	2.746		2.746	-	0,00	3,12
1.4.5.	5- İş arıyor	42.375	16.077	26.298	61	6,03	6,14
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	73.775	37.429	36.346	103	4,03	3,80
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	27.416		27.416	-	0,00	2,73

İSTANBUL	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	9.713	4.489	5.224	86	7,51	5,44
1.4.9.	9- Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	209.632	142.782	66.850	214	3,71	9,11
1.4.10.	10- Diğer						
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	78.929	27.228	51.701	53	1,22	1,24
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	40.018	13.119	26.899	49	3,01	3,25
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım						
1.6.2.	Sanayi	53.221	16.117	37.104	43	2,64	2,21
1.6.3.	Hizmetler	428.637	225.007	203.630	110	2,92	3,11
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli, maaşlı	87.027	31.884	55.143	58	1,37	1,41
1.7.2.	2- Yevmiyeli	15.175	4.346	10.829	40	4,27	4,11
1.7.3.	3- İşveren	-					
1.7.4.	4- Kendi hesabına	14.687	2.059	12.628	16	1,67	3,09
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	2.059	2.059			6,34	

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 30. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - İzmir

İZMİR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	370.227	195.630	174.597	112	8,34	7,75
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	52.802	42.449	10.353	410	22,88	22,51
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	38.505	21.789	16.716	130	16,01	21,76
1.1.3.	İlkokul	96.280	41.213	55.067	75	7,24	10,00
1.1.4.	İlköğretim	19.610	7.205	12.405	58	5,55	7,10
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	98.035	52.449	45.586	115	16,45	12,80
1.1.6.	Genel lise	26.195	11.372	14.823	77	3,77	5,46
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	27.984	11.022	16.962	65	5,06	6,12
1.1.8.	Yüksek okul	1.345	1.345			0,89	0,00
1.1.9.	Fakülte	9.470	6.786	2.684	253	2,26	0,87
1.1.10.	Yüksek Lisans	-					
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	106.427	58.639	47.788	123	14,30	10,49
1.2.2.	15-24 yaş grubu	63.319	31.496	31.823	99	10,85	11,64
1.2.3.	25-49 yaş grubu	126.715	62.691	64.024	98	7,19	7,41
1.2.4.	50-64 yaş grubu	42.511	21.172	21.339	99	5,03	5,27
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	31.255	21.633	9.622	225	6,15	3,77
1.2.6.	15-64 yaş grubu	232.545	115.359	117.186	98	7,29	7,60
	Hanetipine göre						

İZMİR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	23.044	13.903	9.141	152	6,06	5,64
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	286.849	149.979	136.870	110		
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	13.586	6.793	6.793	100	2,32	2,32
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	255.275	134.100	121.175	111	10,61	9,12
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	17.988	9.086	8.902	102	4,47	5,77
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	60.335	31.749	28.586	111	9,77	9,64
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	-				0,00	0,00
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	52.839	12.997	39.842	33	2,35	4,33
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	11.584	4.347	7.237	60	8,79	11,38
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	22.646	5.833	16.813	35	6,06	5,67
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	3.605	2.445	1.160	211	6,39	3,19
1.4.5.	5- İş arıyor	36.878	11.112	25.766	43	11,53	15,45
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	63.975	41.907	22.068	190	19,58	13,82
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	12.452	1.001	11.451	9	0,49	3,16
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	28.997	6.065	22.932	26	37,52	33,54
1.4.9.	9- Ev işleri. çocuk. yaşlı. hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	137.251	109.923	27.328	402	10,23	15,51

İZMİR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.10.	10- Diğer	-				0,00	0,00
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	47.167	10.361	36.806	28	1,84	3,73
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	43.506	15.261	28.245	54	8,84	8,58
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	24.101	7.275	16.826	43	13,54	15,44
1.6.2.	Sanayi	34.076	7.074	27.002	26	4,90	6,15
1.6.3.	Hizmetler	312.050	181.281	130.769	139	8,45	7,67
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli. maaşlı	44.424	13.669	30.755	44	2,46	3,46
1.7.2.	2- Yevmiyeli	18.953	3.675	15.278	24	7,78	16,59
1.7.3.	3- İşveren	3.324		3.324	-	0,00	4,56
1.7.4.	4- Kendi hesabına	11.556	2.448	9.108	27	3,95	4,68
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	12.417	5.829	6.588	88	10,48	9,79

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 31. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Bursa- Eskişehir- Bilecik

BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	230.884	116.240	114.644	101	5,27	5,06
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	21.267	15.401	5.866	263	12,06	29,17
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	24.041	15.759	8.282	190	13,02	16,39
1.1.3.	İlkokul	58.102	22.085	36.017	61	3,47	7,11
1.1.4.	İlköğretim	33.974	16.050	17.924	90	10,35	11,30
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	64.975	33.548	31.427	107	12,68	8,47
1.1.6.	Genel lise	7.346	3.506	3.840	91	1,31	1,35
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	13.032	7.731	5.301	146	3,58	1,35
1.1.8.	Yüksek okul	6.731	2.160	4.571		1,64	2,92
1.1.9.	Fakülte	1.417		1.417	-	0,00	0,50
1.1.10.	Yüksek Lisans	-					
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	57.879	33.864	24.015	141	8,29	5,44
1.2.2.	15-24 yaş grubu	53.193	23.186	30.007	77	9,50	9,16
1.2.3.	25-49 yaş grubu	72.979	37.857	35.122	108	4,43	3,97
1.2.4.	50-64 yaş grubu	31.582	14.484	17.098	85	3,63	4,46
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	15.250	6.848	8.402	82	2,29	3,70
1.2.6.	15-64 yaş grubu	157.754	75.527	82.227	92		
	Hanetipine göre						

BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	7.990	3.441	4.549	76	2,15	3,69
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	206.295	102.641	103.654	99	5,95	5,65
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	5.924	2.962	2.962	100	1,14	1,14
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	190.369	92.524	97.845	95	7,24	6,78
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	10.002	7.155	2.847	251	3,85	2,17
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	16.599	10.158	6.441	158	3,28	2,22
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	-				0,00	0,00
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	43.089	12.726	30.363	42	2,41	2,85
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	11.207		11.207	-	0,00	26,73
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	-				0,00	0,00
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	21.366	1.118	20.248	6	5,83	0,00
1.4.5.	5- İş arıyor	23.224	4.502	18.722	24	6,87	15,43
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	27.573	15.112	12.461	121	8,34	9,31
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	9.692	876	8.816	10	0,52	3,59
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	11.019	350	10.669	3	1,10	23,12

BURSA, ESKİŞEHİR, BİLECİK	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.9.	9- Ev işleri. çocuk. yaşlı. hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	83.716	81.556	2.160	3.776	7,37	5,36
1.4.10.	10- Diğer	-				0,00	0,00
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	32.954	8.019	24.935	32	1,59	2,29
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	22.459	5.825	16.634	35	3,97	6,53
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	2.463	1.307	1.156	113	2,19	1,37
1.6.2.	Sanayi	30.879	9.233	21.646	43	4,62	3,48
1.6.3.	Hizmetler	197.542	105.700	91.842	115	5,43	5,89
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli. maaşlı	32.196	8.019	24.177	33	1,52	2,35
1.7.2.	2- Yevmiyeli	22.099	4.707	17.392	27	13,92	22,74
1.7.3.	3- İşveren	-				0,00	0,00
1.7.4.	4- Kendi hesabına	1.118	1.118			4,76	0,00
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	-				0,00	0,00

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 32. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Ankara

ANKARA	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	259.949	137.172	122.777	112	4,54	4,12
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	8.967	4.933	4.034	122	4,31	17,85
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	3.539	2.213	1.326	167	2,64	4,34
1.1.3.	İlkokul	67.793	35.506	32.287	110	5,45	6,62
1.1.4.	İlköğretim	25.796	15.335	10.461	147	8,38	6,16
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	74.413	37.188	37.225	100	9,96	8,35
1.1.6.	Genel lise	41.124	28.128	12.996	216	5,46	2,27
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	20.644	6.649	13.995	48	2,68	3,91
1.1.8.	Yüksek okul	7.362	2.141	5.221	41	1,00	2,29
1.1.9.	Fakülte	10.311	5.079	5.232	97	0,95	0,92
1.1.10.	Yüksek Lisans	-				0,00	0,00
1.1.11.	Doktora	-				0,00	0,00
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	94.289	51.175	43.114	119	8,78	7,03
1.2.2.	15-24 yaş grubu	48.119	28.665	19.454	147	6,72	4,63
1.2.3.	25-49 yaş grubu	92.172	43.091	49.081	88	3,54	0,74
1.2.4.	50-64 yaş grubu	17.489	9.906	7.583	131	1,89	6,18
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	7.880	4.336	3.544	122	1,62	0,00
1.2.6.	15-64 yaş grubu	157.780	81.662	76.118	107		
	Hanetipine göre						

ANKARA	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	5.765	1.493	4.272	35	0,74	1,98
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	217.348	114.037	103.311	110	4,68	4,30
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	8.692	4.346	4.346	100	1,45	1,45
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	189.466	98.933	90.533	109	5,22	4,65
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	19.190	10.758	8.432	128	4,49	5,40
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	36.836	21.642	15.194	142	6,18	4,50
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	-				0,00	0,00
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	51.824	10.887	40.937	27	1,36	2,81
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	13.880	5.597	8.283	68	17,24	22,96
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	3.427		3.427	-	0,00	1,35
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	1.023		1.023	-	0,00	53,22
1.4.5.	5- İş arıyor	16.358	6.478	9.880	66	4,73	6,28
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	45.170	25.947	19.223	135	7,87	6,95
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	14.083	2.450	11.633	21	1,29	2,53
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	1.754		1.754	-	0,00	5,89

ANKARA	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.9.	9- Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	112.430	85.814	26.616	322	5,91	8,86
1.4.10.	10- Diğer	-				0,00	0,00
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	47.687	10.887	36.800	30	1,35	2,40
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	22.467	5.597	16.870	33	6,08	7,78
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	-				0,00	0,00
1.6.2.	Sanayi	30.626	8.839	21.787	41	5,52	4,17
1.6.3.	Hizmetler	229.323	128.333	100.990	127	4,50	4,13
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli, maaşlı	49.418	10.887	38.531	28	1,34	2,72
1.7.2.	2- Yevmiyeli	16.287	5.597	10.690	52	27,38	14,04
1.7.3.	3- İşveren	-				0,00	0,00
1.7.4.	4- Kendi hesabına	4.450		4.450	-	0,00	2,59
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	-				0,00	0,00

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 33. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Adana-Mersin

ADANA, MERSİN	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	765.681	411.502	354.179	116	19,09	16,27
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	79.582	58.101	21.481	270	22,09	29,75
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	93.149	56.021	37.128	151	24,68	21,52
1.1.3.	İlkokul	246.330	116.603	129.727	90	22,48	24,04
1.1.4.	İlköğretim	86.714	46.165	40.549	114	29,10	23,46
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	146.154	59.763	86.391	69	22,17	24,74
1.1.6.	Genel lise	55.319	30.485	24.834	123	13,21	8,52
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	26.611	16.749	9.862	170	15,97	5,31
1.1.8.	Yüksek okul	22.241	19.211	3.030	634	15,64	2,71
1.1.9.	Fakülte	9.583	8.406	1.177	714	3,46	0,48
1.1.10.	Yüksek Lisans	-				0,00	0,00
1.1.11.	Doktora	-				0,00	0,00
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	274.183	142.325	131.858	108	29,28	23,92
1.2.2.	15-24 yaş grubu	103.022	55.100	47.922	115	21,87	15,13
1.2.3.	25-49 yaş grubu	224.074	122.624	101.450	121	15,68	14,08
1.2.4.	50-64 yaş grubu	100.131	48.557	51.574	94	12,33	13,62
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	64.273	42.897	21.376	201	17,75	10,18
1.2.6.	15-64 yaş grubu	427.227	226.281	200.946	113		
	Hanetipine göre						

ADANA, MERSİN	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	46.217	32.597	13.620	239	21,08	11,21
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	626.197	340.330	285.867	119	18,98	15,56
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	44.024	22.012	22.012	100	9,29	9,29
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	539.532	288.468	251.064	115	21,14	17,10
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	42.641	29.850	12.791	233	15,59	9,70
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	87.718	35.800	51.918	69	19,54	26,21
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	5.548	2.774	2.774	100	11,25	13,66
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	127.787	31.412	96.375	33	7,33	11,28
1.4.2.	2- Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	4.732	3.170	1.562	203	11,04	6,50
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	64.376	18.262	46.114	40	20,42	16,64
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	8.304	4.475	3.829	117	13,98	16,78
1.4.5.	5- İş arıyor	63.115	29.833	33.282	90	35,35	24,47
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	106.661	50.522	56.139	90	29,54	24,08
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	25.441	2.209	23.232	10	2,01	8,37
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	50.178	12.438	37.740	33	27,67	45,71
1.4.9.	9- Ev işleri, çocuk, yaşlı, hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	308.017	253.445	54.572	464	22,00	21,30

ADANA, MERSİN	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.10.	10- Diğer	7.071	5.738	1.333	430	38,07	10,17
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	68.959	14.457	54.502	27	3,92	6,92
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	136.240	42.861	93.379	46	20,45	23,85
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	75.335	26.214	49.121	53	24,37	26,97
1.6.2.	Sanayi	66.301	12.924	53.377	24	17,39	16,53
1.6.3.	Hizmetler	624.044	372.363	251.681	148	18,86	15,05
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli. maaşlı	80.295	19.794	60.501	33	5,09	8,35
1.7.2.	2- Yevmiyeli	52.224	14.787	37.437	39	21,62	24,16
1.7.3.	3- İşveren	6.607		6.607	-	0,00	12,56
1.7.4.	4- Kendi hesabına	35.528		35.528	-	0,00	17,18
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	30.544	22.736	7.808	291	30,15	19,55

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 34. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Samsun- Amasya- Çorum- Tokat

SAMSUN, AMASYA, ÇORUM, TOKAT	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	396.644	193.969	202.675	96	13,52	13,99
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	62.382	39.090	23.292	168	21,10	47,32
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	22.371	14.282	8.089	177	17,76	18,26
1.1.3.	İlkokul	92.047	42.148	49.899	84	11,10	13,46
1.1.4.	İlköğretim	49.921	29.659	20.262	146	29,87	20,24
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	83.604	29.660	53.944	55	16,69	21,37
1.1.6.	Genel lise	53.731	21.018	32.713	64	11,29	14,80
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	22.531	12.996	9.535	136	15,62	6,96
1.1.8.	Yüksek okul	6.473	4.775	1.698	281	6,06	2,28
1.1.9.	Fakülte	3.584	341	3.243	11	0,24	1,85
1.1.10.	Yüksek Lisans	-					
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	117.669	51.948	65.721	79	18,98	20,41
1.2.2.	15-24 yaş grubu	58.010	25.227	32.783	77	14,75	17,87
1.2.3.	25-49 yaş grubu	132.955	69.255	63.700	109	13,97	12,68
1.2.4.	50-64 yaş grubu	50.431	22.652	27.779	82	8,28	10,27
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	37.580	24.887	12.693	196	11,29	7,45
1.2.6.	15-64 yaş grubu	241.396	117.134	124.262	94	12,45	12,99

SAMSUN, AMASYA, ÇORUM, TOKAT	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
	Hanetipine göre						
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	16.237	8.338	7.899	106	7,83	9,93
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	278.280	138.544	139.736	99	14,19	13,60
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	25.046	12.523	12.523	100	6,33	6,33
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	227.315	108.863	118.452	92	15,43	15,35
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	25.919	17.158	8.761	196	23,46	15,13
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	99.173	46.406	52.767	88	13,63	15,97
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	2.954	681	2.273	30	6,13	19,80
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	45.551	15.409	30.142	51	6,36	6,39
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	4.866	1.653	3.213	51	9,68	17,06
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	85.993	36.965	49.028	75	27,05	16,96
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	18.179	12.422	5.757	216	22,70	15,37
1.4.5.	5- İş arıyor	34.121	11.124	22.997	48	18,67	25,95
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	65.120	22.780	42.340	54	17,61	26,67

SAMSUN, AMASYA, ÇORUM, TOKAT	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	23.060	3.929	19.131	21	5,01	8,59
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	26.305	9.593	16.712	57	19,21	32,19
1.4.9.	9- Ev işleri. çocuk. yaşlı. hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	92.982	80.093	12.889	621	12,01	12,56
1.4.10.	10- Diğer	467		467	-	0,00	6,41
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	37.349	9.005	28.344	32	3,97	5,55
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	117.240	57.445	59.795	96	25,65	19,56
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	94.258	42.336	51.922	82	27,49	26,76
1.6.2.	Sanayi	28.671	10.087	18.584	54	13,50	10,26
1.6.3.	Hizmetler	273.714	141.545	132.169	107	11,74	12,31
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli. maaşlı	38.164	14.361	23.803	60	5,77	5,43
1.7.2.	2- Yevmiyeli	12.253	2.702	9.551	28	25,71	18,52
1.7.3.	3- İşveren	-					
1.7.4.	4- Kendi hesabına	42.203	12.361	29.842	41	26,62	13,59
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	61.968	37.026	24.942	148	26,42	36,11

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 35. Cinsiyete Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Gaziantep – Adıyaman – Kilis

GAZİANTEP, ADİYAMAN, KİLİS	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1	Yoksul sayısı ve oranı (genel)	793.277	385.454	407.823	95	25,20	26,97
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	99.483	57.018	42.465	134	23,46	51,30
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	88.466	45.154	43.312	104	27,56	37,87
1.1.3.	İlkokul	149.047	65.879	83.168	79	24,92	25,44
1.1.4.	İlköğretim	77.875	33.822	44.053	77	27,57	30,31
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	222.843	112.846	109.997	103	36,33	33,36
1.1.6.	Genel lise	98.432	45.382	53.050	86	22,79	21,97
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	26.172	11.965	14.207	84	25,03	23,13
1.1.8.	Yüksek okul	24.509	11.721	12.788	92	16,08	17,54
1.1.9.	Fakülte	6.450	1.668	4.782	35	1,69	3,98
1.1.10.	Yüksek Lisans	-					
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	310.778	139.886	170.892	82	33,07	35,44
1.2.2.	15-24 yaş grubu	160.071	90.524	69.547	130	29,75	28,30
1.2.3.	25-49 yaş grubu	240.976	116.759	124.217	94	23,48	25,03
1.2.4.	50-64 yaş grubu	50.180	22.648	27.532	82	11,98	14,88
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	31.271	15.636	15.635	100	13,46	15,17

GAZİANTEP, ADİYAMAN, KİLİS	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.2.6.	15-64 yaş grubu	451.227	229.931	221.296	104	23,21	23,87
	Hanetipine göre						
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	13.642	5.731	7.911	72	11,13	23,99
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	700.790	349.764	351.026	100	27,70	27,13
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	19.606	9.803	9.803	100	8,61	8,61
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	663.160	328.805	334.355	98	30,27	29,22
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	18.024	11.156	6.868	162	17,81	19,04
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	70.750	24.244	46.506	52	11,65	25,64
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	8.095	5.715	2.380	240	79,60	61,91
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					
	İşgücü durumuna göre						
1.4.1.	1- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Tam zamanlı çalışıyor)	166.605	40.676	125.929	32	15,66	22,67
1.4.2.	2- Ücretli. maaşlı veya yevmiyeli (Yarı zamanlı çalışıyor)	581		581	-	0,00	6,78
1.4.3.	3- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Tam zamanlı çalışıyor)	28.240	7.620	20.620	37	24,42	12,88
1.4.4.	4- İşveren/kendi hesabına çalışan (*) (Yarı zamanlı çalışıyor)	-				0,00	0,00
1.4.5.	5- İş arıyor	42.737	15.900	26.837	59	31,30	28,03
1.4.6.	6- Eğitim / öğretime devam ediyor	183.668	92.423	91.245	101	39,84	36,93

GAZİANTEP, ADİYAMAN, KİLİS	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.4.7.	7- Emekli veya yaşa bağlı nedenlerle çalışma hayatını bırakan	14.415		14.415	-	0,00	11,38
1.4.8.	8- Engelli ve/veya kalıcı sağlık sorunları nedeniyle çalışamaz halde	58.434	16.054	42.380	38	33,30	48,29
1.4.9.	9- Ev işleri. çocuk. yaşlı. hasta vb. kişilerin bakımı ile meşgul	295.120	212.109	83.011	256	24,22	37,61
1.4.10.	10- Diğer	3.475	671	2.804	24	45,09	40,86
	Kayıtlılık durumuna göre						
1.5.1.	1- Kayıtlı	111.463	23.522	87.941	27	11,69	17,50
1.5.2.	2- Kayıtlı değil	83.964	24.775	59.189	42	23,50	26,29
	Sektöre göre						
1.6.1.	Tarım	26.529	12.994	13.535	96	50,14	24,51
1.6.2.	Sanayi	102.182	12.852	89.330	14	18,33	27,31
1.6.3.	Hizmetler	664.565	359.607	304.958	118	25,08	26,99
	İşteki duruma göre						
1.7.1.	1- Ücretli. maaşlı	146.337	35.652	110.685	32	14,41	21,28
1.7.2.	2- Yevmiyeli	21.539	5.024	16.515	30	23,31	37,87
1.7.3.	3- İşveren	-				0,00	0,00
1.7.4.	4- Kendi hesabına	19.326	671	18.655	4	6,68	16,91
1.7.5.	5- Ücretsiz aile işçisi	8.224	6.949	1.275	545	27,28	7,87

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 36. Cinsiyete ve Alınan Yardımlara Göre Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı - Türkiye

	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
	Fert düzeyinde alınan yardımlar						
2.1.	İşsizlik yardımı alan fertler	140.088	27.733	112.355	25	4,23	10,83
2.2.	Emeklilik- yaşlılık-isteğe bağlı emeklilik geliri alan fertler	832.959	295.847	537.112	55	10,28	6,77
2.3.	Dul-yetim maaşları alan fertler	205.636	181.869	23.767	765	5,09	6,78
2.4.	Rapor parası alan fertler	215.737	47.782	167.955	28	2,02	4,39
2.5.	Engellilik-gazilik-malûlen emeklilik geliri alan fertler	299.146	102.748	196.398	52	26,76	28,63
2.6.	Eğitimle ilgili karşılıksız burs bağış ve benzeri geliri olan fertler	59.519	30.637	28.882	106	10,58	11,99
	Hanehalkı düzeyinde alınan yardımlar						
2.7.	Nakdi çocuk yardımı alan hanelerde yaşayan fertler	4.552.642	2.367.066	2.185.576	108	46,10	44,26
2.8.	Ayni çocuk yardımı alan hanelerde yaşayan fertler	349.869	217.501	132.368	164	40,65	32,05
2.9.	Nakdi diğer sosyal yardım alan hanelerde yaşayan fertler	3.299.006	1.710.755	1.588.251	108	39,14	37,93
2.10.	Ayni diğer sosyal yardım alan hanelerde yaşayan fertler	3.806.705	2.001.574	1.805.131	111	45,40	44,03
2.11.	Konut yardımları (kira vb,) alan hanelerde yaşayan fertler	56.751	29.159	27.592	106	21,99	29,28

Tablo 37. Cinsiyete Göre Nakdi Çocuk Yardımı Alan Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye

NAKDİ ÇOCUK YARDIMI	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	678.565	430.765	247.800	174	53,66	59,63
1.1.2.	Bir okul bitirmedî	607.296	361.743	245.553	147	48,72	45,04
1.1.3.	İlkokul	957.554	433.332	524.222	83	45,98	48,85
1.1.4.	İlköğretim	471.294	240.781	230.513	104	42,51	42,53
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	1.291.970	630.370	661.600	95	52,11	47,87
1.1.6.	Genel lise	333.628	164.367	169.261	97	37,69	33,54
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	120.154	55.985	64.169	87	29,19	30,45
1.1.8.	Yüksek okul	47.478	26.489	20.989	126	27,67	21,07
1.1.9.	Fakülte	44.705	23.235	21.470	108	16,25	13,86
1.1.10.	Yüksek Lisans	-					
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	2.142.795	1.074.706	1.068.089	101	48,99	47,09
1.2.2.	15-24 yaş grubu	756.961	424.700	332.261	128	50,85	43,22
1.2.3.	25-49 yaş grubu	1.383.760	733.805	649.955	113	41,32	41,28
1.2.4.	50-64 yaş grubu	191.104	82.943	108.161	77	40,87	43,45
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	78.023	50.912	27.111	188	40,25	35,36

NAKDİ ÇOCUK YARDIMI	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.2.6.	15-64 yaş grubu	-					
	Hanetipine göre						
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	-					
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	3.578.536	1.879.345	1.699.191	111	46,66	44,04
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	-					
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	3.338.255	1.714.386	1.623.869	106	47,48	45,02
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	240.281	164.959	75.322	219	39,57	30,00
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	960.613	480.502	480.111	100	43,92	44,96
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	13.494	7.219	6.275	115	57,64	55,46
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 38. Cinsiyete Göre Nakdi Diğer Yardımlar Alan Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye

NAKDi DİĞER YARDIMLAR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	533.417	364.067	169.350	215	47,07	53,03
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	463.891	264.968	198.923	133	45,00	43,26
1.1.3.	İlkokul	749.874	334.553	415.321	81	35,63	41,43
1.1.4.	İlköğretim	271.477	128.443	143.034	90	28,25	28,85
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	894.023	428.580	465.443	92	48,67	43,55
1.1.6.	Genel lise	239.709	121.816	117.893	103	30,07	25,07
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	79.736	35.256	44.480	79	22,42	24,42
1.1.8.	Yüksek okul	38.996	21.208	17.788	119	24,27	24,24
1.1.9.	Fakülte	27.881	11.863	16.018	74	14,23	15,13
1.1.10.	Yüksek Lisans	-					
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	1.361.118	663.363	697.755	95	44,71	44,56
1.2.2.	15-24 yaş grubu	550.103	312.937	237.166	132	44,58	36,16
1.2.3.	25-49 yaş grubu	976.420	519.611	456.809	114	34,36	32,57
1.2.4.	50-64 yaş grubu	269.121	135.052	134.069	101	33,95	35,44
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	142.246	79.793	62.453	128	29,04	33,97
1.2.6.	15-64 yaş grubu	-					
	Hanetipine göre						

NAKDİ DİĞER YARDIMLAR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	99.291	51.060	48.231	106	26,70	41,31
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	2.517.954	1.305.734	1.212.220	108	39,46	37,27
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	75.350	37.675	37.675	100	29,58	29,58
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	2.237.827	1.124.108	1.113.719	101	40,06	38,40
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	204.777	143.951	60.826	237	38,29	27,04
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	672.188	348.069	324.119	107	41,00	41,39
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	9.574	5.892	3.682	160	27,44	10,66
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 39. Cinsiyete Göre Aynı Diğer Yardımlar Alan Yoksul Sayısı, Yoksulluk Oranı ve Cinsiyet Farkı – Türkiye

AYNI DİĞER YARDIMLAR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
	Eğitim düzeyine göre						
1.1.1.	Okur-yazar olmayan	653.698	450.547	203.151	222	48,57	55,70
1.1.2.	Bir okul bitirmedi	534.322	299.636	234.686	128	49,93	49,06
1.1.3.	İlkokul	837.145	374.663	462.482	81	40,70	44,09
1.1.4.	İlköğretim	317.786	156.068	161.718	97	39,05	38,80
1.1.5.	Ortaokul ve dengi	974.846	469.938	504.908	93	54,73	49,06
1.1.6.	Genel lise	328.525	172.470	156.055	111	46,44	36,46
1.1.7.	Mesleki veya teknik lise	86.504	42.157	44.347	95	24,33	25,21
1.1.8.	Yüksek okul	48.004	24.689	23.315	106	31,08	35,70
1.1.9.	Fakülte	25.562	11.408	14.154	81	15,04	16,75
1.1.10.	Yüksek Lisans	316	-	316		0,00	4,15
1.1.11.	Doktora	-					
	Yaş grubuna göre						
1.2.1.	15 yaşından küçük	1.450.355	716.080	734.275	98	51,32	51,69
1.2.2.	15-24 yaş grubu	619.572	348.168	271.404	128	47,53	40,99
1.2.3.	25-49 yaş grubu	1.090.291	570.650	519.641	110	40,81	39,56
1.2.4.	50-64 yaş grubu	345.305	177.589	167.716	106	37,73	38,08
1.2.5.	65 yaş ve üzeri	301.182	189.087	112.095	169	45,92	42,63
1.2.6.	15-64 yaş grubu	-					
	Hanetipine göre						

AYNI DİĞER YARDIMLAR	Görelî Yoksulluk Oranı - Gelir Esaslı - Eşdeğer Hanehalkı Gelirinin %50 Medyan Altı	Toplam	Kadın	Erkek	Cinsiyet Farkı*	Kadın %	Erkek %
1.3.1.	1-Tek kişilik hanehalkı	173.574	108.607	64.967	167	47,11	47,50
1.3.2.	2-Tek çekirdek aileden oluşan hanehalkı (21+22+23)	2.887.416	1.499.859	1.387.557	108	46,39	45,11
1.3.3.	21-Sadece eşlerden oluşan çekirdek aile	148.208	74.104	74.104	100	0,44	44,38
1.3.4.	22-Eşler ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	2.497.780	1.259.492	1.238.288	102	0,47	46,82
1.3.5.	23-Tek ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aile	241.428	166.263	75.165	221	0,42	28,52
1.3.6.	3-En az bir çekirdek aile ve diğer kişilerden oluşan hanehalkı	735.520	386.963	348.557	111	41,36	40,64
1.3.7.	4-Çekirdek aile bulunmayan birden fazla kişiden oluşan hanehalkı	10.198	6.147	4.051	152	64,09	13,70
1.3.8.	5-Diğer (hanehalkı tipi tespit edilemeyenler)	-					

- Cinsiyet Farkı 100 erkeğe karşılık kaç kadın olduğunu göstermektedir.

Tablo 40. ASHB Engelli ve Yaşlı Hizmetlerine Yönelik Veriler - Türkiye

ENGELLİ ve YAŞLI HİZMETLERİNE YÖNELİK VERİLER			
	ENGELLİ BAKIM-KURULUŞ SAYILARI		
	2021	2022	2023
Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	104	107	106
Özel Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	294	305	312
Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Gündüzlü)	129	134	137
Umutevi	144	149	149
	ENGELLİ-BAKILAN KİŞİ SAYILARI		
	2021	2022	2023
Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	7.211	7.387	7.003
Özel Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi	25.346	26.766	28.876
Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Gündüzlü)	1.233	1.622	1.703
Umutevi	654	654	654
	YAŞLI BAKIM- KURULUŞ SAYILARI		
	2021	2022	2023
Huzurevi	165	169	168
Özel Huzurevi	263	266	267
Yaşlı Yaşamevi	8	5	6
Gündüzlü Bakım ve Yaşlı Yaşam Merkezi	32	38	36
Diğer Huzurevi (Diğer bakanlıklar ve yerel yönetimlere bağlı)	21	21	22

	YAŞLI-BAKILAN KİŞİ SAYILARI		
	2021	2022	2023
Huzurevi	12.686	14.115	14.644
Özel Huzurevi	11.558	12.580	13.266
Yaşlı Yaşamevi	25	15	32
Gündüzlü Bakım ve Yaşlı Yaşam Merkezi	532	538	765
Diğer Huzurevi (Diğer bakanlıklar ve yerel yönetimlere bağlı)	1.731	1.822	1.947
	ÜCRETSİZ SEYAHAT GELİR DESTEĞİ ÖDEMESİ		
	2021	2022	2023
Ücretsiz Seyahat Gelir Desteği (TL)	222.648.110	300.450.365	497.200.748
	EVDE BAKIM YARDIMI		
	2021	2022	2023
Evde Bakım Yardımı Yararlanıcı Sayısı	530.812	560.693	560.060
Evde Bakım Yardımı Ödemesi (TL)	10.956.992.146	17.939.581.787	31.657.199.443
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	20.642	31.995	56.525
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	3.675	3.306	3.796
Reel Artış (%)		-10%	15%
	İSTİHDAM		
	2021	2022	2023
Memur Sayısı (2)	62.356	65.662	68.108
	KORUMALI İŞYERLERİ		
	2021	2022	2023
İşyeri Sayısı	12	15	14
Çalışan Sayısı	108	132	129

(1) Veri yıllık periyotla revize edilmektedir. En güncel veriler yıllık olarak 2023 sonu itibarıyla mevcuttur. 2024 yılı Ocak- Ekim dönemi için aylık olarak sunulmaktadır. İlgilenenler ASHB web adresinden ulaşabilir.

Tablo 41. ASHB Türlerine Göre Sosyal Yardım Verileri- Yararlanıcı Başına Miktarlar (2003=100) - Türkiye

SOSYAL YARDIM VERİLERİ (1)				
	DÜZENLİ SOSYAL YARDIM HARCAMASI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	30.026.022.922	52.300.303.781	76.182.004.031	156.981.992.633
Hane Sayısı (2)	2.450.080	2.476.457	3.780.424	4.444.073
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	12.255	21.119	20.152	35.324
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	2.610	3.760	2.082	2.372
Reel Artış (%)	%8	%44	%-45	%14
	ENGELLİ, ENGELLİ YAKINI VE YAŞLI AYLIĞI			
	2020	2021	2022	2023
Engelli Aylığı Aktarılan Tutar (TL)	4.621.216.064	5.151.065.021	8.464.692.697	14.358.981.552
Engelli Aylığı Yararlanıcı Sayısı	617.031	616.548	616.026	618.249
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	7.489	8.355	13.741	23.225
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	1.595	1.488	1.420	1.560
Reel Artış (%)	%0	%-7	%-5	%10
Engelli Yakını Aylığı Aktarılan Tutar (TL)	548.561.051	620.266.176	1.045.952.636	1.722.337.268
Engelli Yakını Aylığı Yararlanıcı Sayısı	95.540	98.116	100.812	99.900
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	5.742	6.322	10.375	17.241
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	1.223	1.126	1.072	1.158
Reel Artış (%)	%4	%-8	%-5	%8
Yaşlı Aylığı Aktarılan Tutar(TL)	6.423.075.541	7.458.919.533	12.061.291.230	19.880.993.969
Yaşlı Aylığı Yararlanıcı Sayısı	825.573	836.665	828.360	812.694
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	7.780	8.915	14.560	24.463

ENGELLİ, ENGELLİ YAKINI VE YAŞLI AYLIĞI				
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	1.657	1.587	1.505	1.643
Reel Artış (%)	%0	%-4	%-5	%9
TÜRKİYE AİLE DESTEK PROGRAMI				
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			13.094.137.250	47.244.047.600
Hane Sayısı			3.099.560	3.876.933
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			4.225	12.186
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			437	818
Reel Artış (%)				%87
ÇOKLU DOĞUM YARDIMI (3)				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	38.641.030	28.857.900	42.359.573	62.454.030
Hane Sayısı	18.222	15.680	14.129	12.768
Çocuk Sayısı	36.684	31.855	28.477	25.825
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.053	906	1.488	2.418
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	224	161	154	162
Reel Artış (%)	%4	%-28	%-5	%6
EŞİ VEFAT ETMİŞ KADINLARA YAPILAN YARDIMLAR (3)				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	340.743.975	332.140.200	631.699.725	838.270.000
Yararlanıcı Sayısı	107.127	98.530	89.300	82.891
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	3.181	3.371	7.074	10.113
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	677	600	731	679

EŞİ VEFAT ETMİŞ KADINLARA YAPILAN YARDIMLAR (3)				
Reel Artış (%)	%24	%-11	%22	%-7
ASKER AİLELERİNE YÖNELİK NAKİT YARDIM PROGRAMI (3)				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	125.009.250	143.990.200	166.075.900	165.069.600
Hane Sayısı	75.292	87.056	65.756	51.205
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.660	1.654	2.526	3.224
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	354	295	261	217
Reel Artış (%)	%8	%-17	%-11	%-17
ASKER ÇOCUĞU YARDIMI (3)				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	2.761.150	4.077.100	3.687.900	3.006.500
Yararlanıcı Sayısı	5.546	7.308	3.857	2.320
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	498	558	956	1.296
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	106	99	99	87
Reel Artış (%)	%2	%-6	%-1	%-12
ÖKSÜZ VE YETİM YARDIMI (3)				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	64.193.300	74.099.700	178.408.500	233.059.800
Yararlanıcı Sayısı	50.472	51.232	47.362	43.732
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.272	1.446	3.767	5.329
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	271	258	389	358
Reel Artış (%)	%26	%-5	%51	%-8

	ELEKTRİK TÜKETİM DESTEĞİ			
	2020	2021	2022	2023
Tahsis Edilen Tutar (TL)	2.157.492.644	2.575.536.604	4.720.228.364	8.679.275.938
Hane Sayısı	2.444.822	2.476.399	3.690.582	4.378.839
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	882	1.040	1.279	1.982
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	188	185	132	133
Reel Artış (%)	%31	%-1	%-29	%1
	DOĞAL GAZ TÜKETİM DESTEĞİ			
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			516.762.351	117.531.554
Hane Sayısı			690.030	162.666
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			749	723
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			77	49
Reel Artış (%)				%-37
	ŞARTLI EĞİTİM YARDIMI (3)			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	730.265.565	898.611.725	971.394.170	1.499.351.705
Yararlanıcı Sayısı	2.607.026	2.128.750	2.107.670	1.966.429
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	280	422	461	762
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	60	75	48	51
Reel Artış (%)	%6	%26	-%37	%8
	GENEL SAĞLIK SİGORTASI PRİM ÖDEMELERİ			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	14.454.882.659	34.473.957.571	33.552.337.026	61.107.144.700
Yararlanıcı Sayısı	7.810.588	9.482.940	9.488.441	9.021.162

GENEL SAĞLIK SİGORTASI PRİM ÖDEMELERİ				
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.851	3.635	3.536	6.774
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	394	647	365	455
Reel Artış (%)	%2	%64	%-44	%25
ŞARTLI SAĞLIK YARDIMI (3)				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	475.819.465	494.087.050	659.719.867	951.788.765
Yararlanıcı Sayısı	1.198.259	1.230.012	1.171.583	1.066.956
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	397	402	563	892
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	85	72	58	60
Reel Artış (%)	%9	%-15	%-19	%3
KRONİK HASTALIK YARDIMI				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	40.654.121	41.603.345	68.268.029	110.631.031
Yararlanıcı Sayısı	4.357	4.069	4.288	4.079
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	9.331	10.224	15.921	27.122
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	1.987	1.821	1.645	1.822
Reel Artış (%)	%4	%-8	%-10	%11
SİLİKOZİS HASTALARINA YAPILAN ÖDEMELER				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	2.707.107	3.091.656	4.988.813	8.048.621
Yararlanıcı Sayısı	203	203	200	205
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	13.336	15.230	24.944	39.262

SİLİKOZİS HASTALARINA YAPILAN ÖDEMELER				
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	2.840	2.712	2.578	2.637
Reel Artış (%)	%-3	%-5	%-5	%2
ENGELLİ İHTİYAÇ YARDIMLARI				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	1.793.540	3.050.079	4.464.297	8.784.135
Yararlanıcı Sayısı	841	1.146	1.113	1.116
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	2.133	2.662	4.011	7.871
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	454	474	414	529
Reel Artış (%)	%-5	%4	%-13	%28
ULUSAL VEFA PROGRAMI				
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			174.722.029	1.682.836.552
Yararlanıcı Sayısı			58.920	127.720
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			2.965	13.176
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			306	885
Reel Artış (%)				%189
VEFA YAŞLI ve ENGELLİLERİN BAKIMI PROJELERİ				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL) (4)	58.041.337	84.629.820	170.596.540	27.439.952
Yararlanıcı Sayısı	26.012	25.752	27.507	-
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	2.231	3.286	6.202	
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	475	585	641	
Reel Artış (%)	%-3	%23	%10	

	DOĞUM YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	412.322.587	402.080.150	352.303.147	266.723.326
Anne Sayısı	933.819	889.883	776.063	584.255
Çocuk Sayısı	973.376	931.949	816.192	614.732
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	424	431	432	434
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	90	77	45	29
Reel Artış (%)		%-15	%-42	%-35
	VEFAT YARDIMI			
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			9.822.285	23.386.585
Yararlanıcı Sayısı			9.953	16.385
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			987	1.427
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			102	96
Reel Artış (%)				%-6
	AFET- ACİL DURUM YARDIMLARI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	77.107.000	149.304.758	102.906.912	755.276.845
	TERÖR ZARARI YARDIMLARI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL) (8)	39.119.375	17.928.375	3.043.200	-
	ŞEHİT YAKINI VE GAZİLERE YÖNELİK YARDIMLAR			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	4.859.000	3.075.000	13.269.880	21.230.000

	YAKACAK YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Yakacak Yardımı Aktarılan Tutar (TL)	18.517.932	23.587.393	45.917.944	69.462.610
Yakacak Yardımı Hane Sayısı	1.774.130	1.874.806	2.066.649	1.891.440
Yakacak Yardımı (Ton)	1.653.145	1.673.757	1.842.588	1.612.179
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	10	13	22	37
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	2	2	2	2
Reel Artış (%)	%-14	%1	%2	%7
	BARINMA YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	88.398.602	119.574.138	144.943.539	271.820.854
Hane Sayısı	23.498	30.363	26.668	20.846
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	3.762	3.938	5.435	13.039
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	801	701	562	876
Reel Artış (%)	%-6	%-12	%-20	%56
	AŞEVİ YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	61.218.374	91.804.384	139.973.613	479.968.354
Yararlanıcı Sayısı	40.413	43.427	50.288	57.737
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.515	2.114	2.783	8.313
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	323	376	288	558
Reel Artış (%)	%13	%17	%-24	%94

	ÖĞLE YEMEĞİ PROGRAMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	382.600.000	853.529.600	1.520.000.000	4.200.000.000
Yararlanıcı Sayısı (İlköğretim) (8)	687.147	594.713	588.878	589.270
Yararlanıcı Sayısı (Ortaöğretim) (8)	459.568	489.165	448.806	427.572
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	334	787	1.465	4.130
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	71	140	151	277
Reel Artış (%)	%-65	%97	%8	%83
	SOSYAL UYUM YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	3.327.647.140	3.329.647.910	4.287.977.835	6.350.173.480
Hak Sahibi Sayısı	322.521	365.491	325.744	321.337
Yararlanıcı Sayısı	1.828.788	2.068.858	1.918.631	1.837.595
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.820	1.609	2.235	3.456
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	387	287	231	232
Reel Artış (%)	%5	%-26	%-19	%0
	TAMAMLAYICI SOSYAL UYUM YARDIMI			
		2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)		587.484.850	1.730.370.750	2.229.168.600
Hak Sahibi Sayısı		97.958	115.971	109.106
Yararlanıcı Sayısı		399.784	490.490	474.689
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)		1.470	3.528	4.696
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)		262	365	315
Reel Artış (%)			%39	%-13

EŞİ VEFAT ETMİŞ KADINLARA YÖNELİK KONUT DESTEK PROGRAMI				
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			17.700.000	46.200.000
KUR'AN KURSU DESTEK PROGRAMI				
				2023
Aktarılan Tutar (TL)				50.789.850
Yararlanıcı Sayısı				83.048
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)				612
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)				41
Reel Artış (%)				
EĞİTİM YARDIMLARI KAPSAMINDA ULAŞIM GİDERLERİNE YÖNELİK YARDIM				
			2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)			29.975	60.743.399
Yararlanıcı Sayısı			93	79.080
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			322	768
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			33	52
Reel Artış (%)				%55
ENGELLİ ÖĞRENCİLERİN ÜCRETSİZ TAŞINMASI YARDIMI				
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	322.000.000	556.556.800	1.264.000.000	2.400.000.000
Yararlanıcı Sayısı (8)	117.256	115.681	117.661	127.741
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	2.746	4.811	10.743	18.788
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	585	857	1.110	1.262
Reel Artış (%)	%-61	%46	%30	%14

	ÖĞRENCİ TAŞIMA BARINMA ve YEMEK YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	340.197	325.180	2.510.465	3.776.335
Yararlanıcı Sayısı	879	632	4.235	2.800
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	387	515	593	1.349
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	82	92	61	91
Reel Artış (%)	%-26	%11	%-33	%48
	ÜCRETSİZ DERS KİTABI YARDIMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	430.000.000	314.913.600	610.000.000	5.060.000.000
Yararlanıcı Sayısı (8)	16.347.724	16.538.385	17.511.713	17.367.725
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	26	19	35	291
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	6	3	4	20
Reel Artış (%)	%-57	%-39	%6	%444
	YABANCILARA YÖNELİK ŞARTLI EĞİTİM YARDIMI (3)			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	385.543.385	419.906.255	457.817.290	654.746.335
Hak Sahibi	267.523	289.710	307.914	308.529
Yararlanıcı Sayısı	571.261	625.901	667.325	666.803
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	675	671	686	982
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	144	119	71	66
Reel Artış (%)	%24	%-17	%-41	%-7

	ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK YURT YAPIM PROGRAMI			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	12.034.175 (12)	1.089.866 (12)	83.661 (12)	-
Yurt Kapasite	-	-	-	-
Yurt Sayısı	-	-	-	-
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)				
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)				
Reel Artış (%)				
	ANAOKULU/ANASINIFI DESTEK PROGRAMI (9)			
			2022	2023
Aktarılan Tutar			32.797.000	347.547.600
Yararlanıcı Sayısı			327.970	489.495
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)			100	710
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)			10	48
Reel Artış (%)				%361
	KRONİK HASTALARA KESİNTİSİZ GÜÇ KAYNAĞI DESTEĞİ ve BİRİKMiŞ ELEKTRİK BORCU ÖDEMESİ (10)			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	77.003	170.873	63.373	4.500
Hane Sayısı	129	144	133	2
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	597	1.187	476	2.250
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	127	211	49	151
Reel Artış (%)	%-18	%66	%-77	%207

	TİP-1 DİYABET TANISI ALMIŞ KİŞİLERE YÖNELİK GLİKOZ ÖLÇÜM CİHAZI YARDIMI			
				2023
Yararlanıcı Sayısı (Kümülatif)				7.075
	KATILIM PAYI ÖDEMESİ			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	31.157.143	30.597.619	34.636.870	37.033.223
Hane Sayısı	104.489	83.972	88.269	82.463
Yararlanıcı Sayısı	235.755	173.847	185.327	175.106
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	132	176	187	211
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	28	31	19	14
Reel Artış (%)	%-13	%11	%-38	%-26
	SOSYAL KONUT PROJESİ¹¹			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	8.259.773	1.054.926	7.689.978	7.595.266
Daire Sayısı (kümülatif)	33.337	33.337	33.337	33.337
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	248	32	231	228
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	53	6	24	15
Reel Artış (%)	%348	%-89	%323	%-36
	AİLE DESTEK MERKEZİ (ADEM)			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	36.451.374	42.590.326	77.759.661	357.456.149
Proje Sayısı	251	256	331	612
	SOSYAL DAYANIŞMA MERKEZİ (SODAM)			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	4.730.764	4.925.490	9.638.656	64.767.150
Proje Sayısı	33	34	47	108

	EVSİZLERE KONAKLAMA PROJESİ			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	5.469.056	25.265.609	14.045.808	53.085.783
Yararlanıcı Sayısı	2.454	8.695	5.285	5.407
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	2.229	2.906	2.658	9.818
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	475	517	275	659
Reel Artış (%)	%291	%9	%-47	%140
	SOSYAL HİZMET PROJE DESTEKLERİ			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar (TL)	1.037.189	985.867	2.450.451	6.263.047
Proje Sayısı	11	8	13	26
	VAKIF MODERNİZASYONU PROJELERİ			
	2020	2021	2022	2023
Aktarılan Tutar	2.861.456	3.642.535	1.934.317	10.155.226
	ULUSAL HANE ZİYARET PROGRAMI (13)			
			2022	2023
Hane Sayısı (Kümülatif)			3.312.676	4.940.238
	BİZ BİZE YETERİZ TÜRKİYEM KAMPANYASI			
	2020	2021		
Aktarılan Tutar (TL)	2.053.282.000	29.419.000		
Yararlanıcı Aile Sayısı	2.053.282	29.419		
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.000	1.000		
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	213	178		
Reel Artış (%)		%-16		

	SALGIN SOSYAL DESTEK PROGRAMI			
	2020	2021	2022	
Aktarılan Tutar (TL)	6.126.127.000	465.941.000	30.892.000	
Yararlanıcı Aile Sayısı	6.126.127	465.941	30.892	
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)	1.000	1.000	1.000	
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)	213	178	103	
Reel Artış (%)		%-16	%-42	
	TAM KAPANMA SOSYAL DESTEK PROGRAMI			
		2021		
Aktarılan Tutar (TL)		2.216.610.000		
Yararlanıcı Aile Sayısı		2.015.100		
Yararlanıcı Başına Düşen Miktar - (TL)		1.100		
Yararlanıcı Başına Düşen Reel Miktar (2003=100)		196		
Reel Artış (%)				
	SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI			
	2020	2021	2022	2023
Vakıf Sayısı	1.003	1.003	1.003	1.003
(1) Söz konusu veriler ilgili dönem içinde ödeme listesinde yer alan haneleri/aileleri/yararlanıcıları ve tutarları kapsamaktadır.				
(2) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu kapsamında yapılan düzenli yardımlar ve 2022 Sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlar yer almakta olup; tek seferlik yardımlar, doğum yardımı, proje destekleri, kamu kurumlarına transferler ve GSS primi devlet tarafından ödenenler dahil edilmemiştir.				
(3)Ödemeler her ay için hesaplanıp iki ayda bir yapılmaktadır.				

(4) Vefa Projeleri Ulusal Vefa Programına dönüştürülmüş olup yeni proje uygulanmamaktadır. Ancak 2022 yılından devam eden projeler kapsamında kaynak aktarılmıştır.
(5) 2024 yılı veri girişleri Vakıflar tarafından devam ettiği ve kaynak taleplerinde ek ve iptal durumları söz konusu olduğu için değişkenlik gösterebilmekte olup söz konusu rakamlar dağıtım planlanmış ton ve hane sayısını ifade etmektedir.
(6) 2023 yılı kömür dönemi devam etmiştir.
(7) 2024 yılı Ocak ayında SYD Vakıflarına 2023 yılı aşevi dönemi için kaynak aktarılmıştır.
(8) Yararlanıcı sayıları yıllık periyotlarla revize edilmektedir.
(9) Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’nin 12.05.2023 tarih ve 32188 sayılı Resmi Gazetede "Okul öncesi eğitim hizmeti resmî okul öncesi eğitim kurumlarında ücretsizdir." şeklinde güncellenerek yürürlüğe girmesi nedeniyle 25.08.2023 tarihinde program sonlandırılmıştır.
(10) Kronik Hastalara Yönelik Elektrik Tüketim Desteği Yardım bileşeni, 25.01.2022 tarihli ve 63736 sayılı Cumhurbaşkanlığı Makam Onayı gereğince Elektrik Tüketim Desteği programına dâhil edilmiştir. Bu kapsamda Nisan 2022 tarihi itibarıyla bahse konu programa ilişkin Birikmiş Elektrik Borcu Yardımı ve Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği Yardımına ilişkin istatistikler verilmeye devam edilmiştir.
(11) Yeni sosyal konut projesine kaynak aktarılamamakta olup mevcut projelerin ihtiyaçları için kaynak aktarılmaktadır.
(12) Programa alınan öğrenci yurdu projesi bulunmamakla birlikte geçmiş yıllarda programa alınan, iş ve işlemleri devam eden yurt projesi için kaynak aktarılmıştır.
(13) Ulusal Hane Ziyareti Programı 09.08.2022 tarihinden başlamak üzere kümülatif hane ziyareti sayısını ifade etmektedir. 31.10.2023 tarihi itibarıyla sona ermiştir.

Tablo 42. ASHB Çocuk Hizmetlerine İlişkin Veriler – Türkiye

ÇOCUK HİZMETLERİNE İLİŞKİN VERİLER				
KORUMA VE BAKIM ALTINDAKİ ÇOCUKLARA YÖNELİK BAKIM KURULUŞ SAYILARI				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES)	66	65	64	62
Çocuk Evleri	1.193	1.187	1.185	1.185
Çocuk Evleri Sitesi	112	113	116	116
KORUMA VE BAKIM ALTINDAKİ ÇOCUKLARA YÖNELİK BAKIM KURULUŞLARININDA FİİLEN BAKILAN ÇOCUK SAYILARI				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES)	1.493	1.591	1.625	1.698
Çocuk Evleri	5.649	5.851	5.553	5.538
Çocuk Evleri Sitesi	6.160	6.699	7.257	7.173
ÖZEL KREŞ ve GÜNDÜZ BAKIM EVLERİ ile ÖZEL ÇOCUK KULÜPLERİ				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Sayı	2.305	2.312	2.242	2.292
Bakılan Çocuk	92.178	102.039	97.560	84.739

ÖZEL KREŞ ve GÜNDÜZ BAKIM EVLERİ ile ÖZEL ÇOCUK KULÜPLERİ				
Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evleri İle Özel Çocuk Kulüplerinde Ücretsiz Bakılan Çocuk Sayısı	2.775	2.744	2.759	2.797
KORUYUCU AİLE				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Koruyucu Aile Sayısı	6.978	7.439	8.164	8.641
Koruyucu Aile Yanındaki Çocuk Sayısı	8.459	9.011	9.806	10.316
EVLAT EDİNME				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Evlat Edindirilen Çocuk Sayısı (Kümülatif)	18.391	18.935	19.584	20.069
Evlat Edinen Aile Sayısı (Kümülatif)	17.728	18.265	18.888	19.361
SOSYAL VE EKONOMİK DESTEK (SED)				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
SED ile Destek Verilen Çocuk Sayısı	140.275	157.248	164.995	169.584
SED Ödeme Miktarı (TL)	1.959.161.999	3.497.109.149	6.835.261.496	1.063.713.557
DEVLET KORUMASINDA YETİŞMİŞ, İSTİHDAM EDİLEN GENÇ				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Devlet Korumasında Yetişmiş ve Kamuda İstihdam Edilen Genç Sayısı (Kümülatif)	57.528	59.903	62.293	63.536
Devlet Korumasında Yetişmiş ve Özel Sektör Teşviğinden Yararlanan Genç Sayısı (Kümülatif) (1)	4.198	7.380	10.313	13.906
DEVLET KORUMASINDA OLAN SPORCU ÇOCUKLAR				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Gençlik Kampı Yararlanıcı (1)	1.169	2.333	1.201	
Lisanslı Sporcu Çocuk	2.394	2.172	1.557	2.134
Milli Sporcu Çocuk	14	7	20	20

ÇOCUK HAKLARI İL ÇOCUK KOMİTELERİ				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Çocuk Hakları İl Çocuk Komitelerine Üye Çocuk Sayısı (Kümülatif)	32.499	41.209	46.378	46.996
Çocuk Hakları İl Çocuk Komitelerinin Gerçekleştirmiş Olduğu Faaliyetlere Katılan Çocuk Sayısı (Kümülatif)	242.689	332.075	397.137	555.319
KORUYUCU VE ÖNLEYİCİ HİZMETLER				
	2021	2022	2023	2024-Ekim
Çocuk Dostu Kitap Listesi	472	1.194	1.151	1.860
Sosyal Medya Çalışma Grubu Müdahale Edilen İçerik Sayısı (Kümülatif)	1.467	1.581	1.944	2.365
Mahremiyet Eğitimi Katılımcı Sayısı (Kümülatif)	114.033	137.296	147.417	158.498

(1) Veri yıllık periyotla revize edilmektedir.

 e-kütüphane

Raporda yer alan
kaynaklara ve
bu alandaki diğer
raporlara
erişmek için

Raporda yer alan
gösterge ve
endeks verilerine
erişmek için

 veri portalı

 eğitim portalı

Rapora ait eğitim
videosuna ve
diğer CEİD eğitim
videolarına
erişmek için

Raporun yazarı
olan uzmanlara
ve diğer
uzmanlarımıza
erişmek için

 uzman havuzu